

Хорматлы окыжы, биз бейик акылдар
Магтымгулының дөреди- жилиги барада
гиңишлейин сөзбашы язмақдан
сакланярыс. Бу иши йөрите ылмы
барлағларың пайына гойярыс. Шахырың
дүрдәне эсер- лериниң шу нешири онуң
гошгуларының көпсанлы
мушдақларының тешнелигини
гандырмага азда-кәнде хемаят этсе,
йығындыны тай- ярлайжыларың
зәхметиниң ерине дүшдүги боларды.

Ашыр ОРАЗОВ,
филология
ылымларының
докторы.

Абдырахман
МҮЛКАМАНОВ,
филология
ылымларының
кандида- ты,
Түркменистаның
ылым ве техни- ка
барадакы дәвлет
байрагының лауреаты.

. «ТУРГУЛ!» ДИЙДИЛЕР ■

Дүйш

Бир гиже ятырдым түнүн жарында,
Бир төрт атлы гелип: «Тургул!» дийдилер,
«Хабар бийрмиз саңа пурсат жайында, Шол
ерде эрлер бар, гөргүл» дийдилер,

Назарым етишгеч шол төрт мердана, Көңлүм
жоша гелди, башым гердана, Шол вагтда бар
иди ики дивана: «Дурма, оглан, анда баргыл!»
дийдилер,

Шол ики дивана тутды голумдан.
Алыбан гитдилер дурган еримден.
Бир ышарат болды аның биринден: «Сейранда
барыбан дургул!» дийдилер,

Олтурыпдык, гелди ики пирзада,
Гөзүндөн яш акар, дили догада, «Хүв, хак!»
дийип чыкды алты пыяда, «Адам инди гелер,
гөргүл!» дийдилер.

Бир терт атлы гелди, бары себзебаз, Асалары
яшыл, аты теблебаз.
«Межлис халкасыны гурмаң бейле аз, Адам
көпдүр, улуг гургул!» дийдилер.

Дашдан чыкды, алтмыш атлы гөрдүлөр,
«Мухаммет!» дийип, тамам гаршы йөрдүлөр,
Саглык-саламатлык бир-бир сордулар,
«Дурмаң, улуг жая йөргүл!» дийдилер,

Бир атың ардына мени бердилер,
Сейранда шол жая барып дурдулар, Тамам
олтурдылар, межлис гурдулар, «Оглан-мана-ара
гиргил!» дийдилер.

«Алыдыр» дийдилер, тутды дестимден, Боря
дүшегим алды астымдан,

Мен билмедим, бир зат гуйды үстумден,
«Елуган дөврандыр, сүргүл!» дийдилер.

Хайдардан сорадым барча атба-ат: «Хазрети
пыгамбер олдур, болма ят, Ол Селим хожадыр,
ол Баба зүрят, Ол Вейсел Карадыр, билгил!»
дийдилер.

«Ол Бахаведдиндир, ол хем бир әрдир, — Бири
Зеңци Баба ол-да намдардыр, Ол сөөншип
дуран төрт чарыярдыр, Максадын не болса
айгыл!» дийдилер.

Шол вагтда дуран ики шейхи-шап, «Бу оглана
пата берин — дийди — сап — Иүз йигрими
төрт мүң энбия, эсхап, Барысы шолардыр,
билгил!» дийдилер.

Ресулулла айды: «Я, Шахымердан, Эя, Селим
хожа, я, Баба Селман, Эбубекир-Сытдык, я,
Омар, Осман, Бу гулнуң максадын бергил!»
дийдилер.

Селим, Баба Селман буюрды мерде, Пыяланы
тутуп, салдылар дерде, Гитди акыл-хушум,
ятдым шол ерде, «Аршда, фершеде не бар,
гөргүл!» дийдилер.

Ел болдум, йүгүрдим ерин дамарна, Назарым
токунды Аршың кемерне, «Жебрут әлеминде
Желил сырына — Гелип, өзүң гарап гөргүл!»
дийдилер.

Нәге хыял этсем, эле гетирдим,
Кайда баксам, оңа назар етирдим, Бу хал иле
мен парахат ятырдым, Иүзүме түйкүрип: «Тур,
гул!» дийдилер,

Ресулулла айды: «Эсхаплар, йөрүң, Огланы
узадың, бир пата берин, — Буюрды төрт атла,
— элтип табшырың, Гетирген жайында
гойгул!» дийдилер.

Туруп, Магтымгулы гөзүн ачыпдыр, Серине не
көйлер гелип гечипдир, Хыра нер дек ак көпүклер
сачыпдыр¹, «Оглан, алла ярың, баргыл!»
дийдилер.¹

* «Эерик нер дек ак көпүклер сачыпдыр», «Мест инер дек ак көпүклер
сачыпдыр» диең вариантлары хем бар.

КЕРЕМ ИСЛӘРИН

-

Оввал башда, кадыр алла,
Сенден бир керем исләрин,
Бадам габак, алма яңак,

Бир зыба сенем исләрин.

-

Таңры бермесе, нәдели,
Баш алып, қайда гидели,
Отуршы-туршы эдалы,
Гашлары галам исләрин.

-

Өзүне хормат гетирен,
Әрниң хызматын битирен,
Гашыны чытман отуран —
Маңлайы гүлен исләрин.

-

Иигрими яш өтди менден,
Хезл этмедим, дүнийә, сенден,
Тили сүйжи леби хандан,

Бир гойна салан исләрин,

-

Пырагы, гелдим жахана,

Бир яр бергил аклы дана,
Душдум үм билмез надана,
Бир гадрым билен исләрин.

СЕДА БОЛДУМ

Сандыважы-серместем, бергимден жыда болдум,
Бергимни хазан чалды, бисовт-у седа болдум.
Бир гүлчихре ёлунда бихуда пида болдум,
Бет ишлере бай болдум, хайр ише геда болдум,
Пыркат, васлет, хер не ки, — аслын эз худа билдим,
Барчаны бидар гөрдүм, өзүм уйкуда билдим,
Дүнийэге дура гелген, эгленмей гидэ билдим,
Ийгеним авы сандым, гейгеним реда билдим,
Көйдүм, бишдим, яр-достлар, өртендим, эда болдум^ ?

Яранлар, ёлдаш болдум нефси-хова залымга, Кейик дей гачар, бармаз, несихатгөй алымга, Серкешлигин субхана мешхур этди элемге, Мен нәтейин, я, достлар, угурсыз ыкбалымга¹, Гоймады өз халымга, йөрирге межалымга, Не газанжа гуванжым, не хошвагтлык малымга, Жөв мукдарына гечмез бу жахан хыялымга, Билмен, элем не көйде, мен хайран өз халымга, Көйдүм, бишдим, яр-достлар, өртендим, эда болдум/)

Жехл ишине чабук мен, алла эмрине сустер, Гаркы-зелалет болдум, хедаетни сен гөстөр, Не дервүш мен, не молла, не сопы эхли-дестар, I ардашлар гулак берсе, айтсам сөзүмни растер, Пикир эйлэң, ким бардыр эйәмден өзге достер, Бенделикде болмасаң, болганың ягшы нистер, Гөрмедим Гүн астында хергиз өзүмден пестер, Аташа лайык болмаз эда болган хәкистер, Көйдүм, бишдим, яр-достлар,

өртендим, эда болдум,

Пукрасына² Сүлейман гер сүрсе сед сыясат,, Гелсе пери патышахы-Актемир-у Жанполат, Иүз-мүң дөве баш болан дөв төреси Демирбат, Мегес шасы Туртарус хемралык этсе, хейхат, Мур мәлиги Мунзере гелсе бихед, бигаёт, Муса нур голун ачып, Иса окып йүз аят,

¹ «Мен нейлэйн, эй достлар, огулсыз ыкбалымга» диен вари^ анты хем бар.

⁸ «Сэхрасында» диен нусгасы хем бар.

Хызыр дога эйлейип, Бляс этсе мынажат, Мундаг мурда жесетге махалдыр тапмак нежат, Көйдүм, бишдим, яр-достлар, өртендим, эда болдум.

Магтымгулы, мисгинем, көңлүм өйи нә магмур, Сөзге якыи бенде мен, хайрым кем-у шерим зор, Өзүм халка нә кабыл, ыкбалым кеч, багтым шор, Нә шаесте агмалым, гөйә гадам урар көр, Мегер эйэм истесе, болгай нуры-агла нур, Тир тарфатыл — айнда дүшгендир болуп мехжур, Бетгылык бирле болдум жахан ичинде мешхур, . Дегирмен дей бангир мен, семендер дей аташхур, Яндым, бишдим, яр-достлар, өртендим, эда болдум_д

БАГРЫМ ДИЛЕНИМ

Дертли дилбер, диллешер сен, гел бәри!
Дуллукдыр мениң-дә багрым диленим.
Сорайыр мен, мен хем сен дей бир яры,
Сени сорамакда ёкдур яланым.

Эгер геңеш салсам яда, билише, Дийрлер:
«Ширин, асал яга гелише», Сәхер языгым
чүн турсам налыша, Оввал бир яр болар
яда саланым,

Билен янда меңзәр гыммат дуре сен,
Танымаза душуп, дегме ере сен, Кадыр
кысмаг этсе, мана бара сен, Сенин кнмин
ярдыр мениң өленим.

Хер дилбер ким, көнлүм өйүн ярыдар,
Ятан багтын ол ярадан йөрүдер, 1
аргышым дашлары мум дей эридер, Пур-
пудак яйрадар алкыш кыланым.

Гөзел гөркүн гөкде Гүнден айынмаз, Гүли,
дестембили ысган доюнмаз, Магтымгулы,
баш бермесе байынмаз, Мәхрими
индерип, назар саланым.

ГӨРДҮҢМИ

Ягты салар гидер зулмат түнүндө, Мениң
сахыпжемалымны гөрдүңми?! Бахар эйямында,
хейхат гүнүндө Мениң сахыпжемалымны
гөрдүңми?!

Анка сыпат туруп, «Хүв!» дийп галкан гуш< Гижеси
тирикдир, гүндизи бихуш, Редалы жиндели^{II}, эгни
хырка пуш, Мениң сахыпжемалымны гөрдүңми?!

Ган эдипдир пелек баграм пырақта.
Элмыдам гезер мен яр дийп сорақта,.
Көбе этрапында, Шамда, Ырақта Мениң
сахыпжемалымны гөрдүңми?!

Румда,. Гыпжакда, Чында-Мачында, Земаел
орнунда, аршың ичинде, Ыклым дегресинде, пелек
бурчунда, Мениң сахыпжемалымны гөрдүңми?!

Ашыклар ахында, Гулзум дөврүндө, Куббатыл-
ысламда, Жейхун бахрында, Сидре сэхрасында, Иса
шэхринде Мениң сахыпжемалымны гөрдүңми?!

Хазрет Алы этгеч элемге давы, Капдаи Каба дүшди
хазретиң чавы, Я, ыклым эеси Ахмет Ясавы, Мениң
сахыпжемалымны гөрдүңми?!

Месген тутмуш гара дагың бурнунда,
Алының мүлкүндө, Иса орнунда, Ериң аркасында,
гөгүң гарнында Мениң сахыпжемалымны
гөрдүңми?!

Магтымгулы чекер ярың гамыны, Гезип, тапа
билмез руйы-земини, Я. ады Жебрайыл — хакын
эмини, Мениң сахыпжемалымны гөрдүңми?!

^{II} «Новайы жиндели», «Новалы жиндели» диен нусгалары **хем бар**,

НӘМЕ СЕН

Асла сени гөрмемишем, дилдарым!
Гумрумы еен, билбилми сен, нәме сен?!
Гамгын көңлүм хыялыңда алдарам, Баг
ичинде гүлгүлми сен, нәме сен?!

Гарачымың, я сейитмиң, хожамын, Я
сакымын, я шерапмың, я жаммың, Я
йылымы сен, я гүндизмиң, гижемин, Я
Аймы сен, я Гүнми сен, нәме сен?!

Я мүшкми сен, я кокунар анбармың, Айда
билмен, я чархмы сен, ченбермиң, Я
дерямың, мөвчми сен, ленбермиң, Я
гирдапмың, я бургунмың, нәме сен?!

Алтынмы сен, күмүшми сен, зерми сен, Я
аршымы сен, я күрсеми сен, ерми сен, Я
якутмың, я мерженмиң, дүрми сен, Я
чырагмың, я рөвшенмиң, нәме сен?!

Магтымгулы, геч намысдан, арыңдан, Эл
гөтергил бу вепасыз кәриңден, Жахан
долы, сен гапыл сен ярыңдан, Мей-местми
сен, я шейдамың, нәме сен?1)

БУ ДЕРДИ

Кешт эйледим, гездим ышкың дагында, Не
беладыр, кимсе чекер бу дерди, Ышк.дагын ассалар
гөгүң бойнундан, Гөк титрейип, чеке билмез бу
дерди.

Ышк эсер этмесе, янмаз чыраглар, Ышка дүшсе,
гушлар эңрэр, гурт аглар, Эгилер хайбатлы,
кувватлы даглар, Дашлар эрип, чеке билмез бу
дерди.

Кимдир ышкың йүкүн чекен мердана, Пелек гөрди,
горкуп дүшди гердана, Земин жүнбүш эйлэп, гелди
лерзана, Чөллөр, дүзлөр чеке билмез бу дерди.

Бешишт гачып чыкмыш аршың өйүне, Тамуг
горкуп, инмиш ериң тейине, Гачды деря, адам алды
боюна, Төрт йүз йыллап чеке билмез бу дерди¹,

Магтымгулы, чексең дерди-дүгүнден, Асы болуп,
шикат этме бу гүнден, Бу өлмөк, айрылмак
галыпдыр өңден, Педер бизе мирас гоймуш бу
дерди.

« «Бешишт гачып чыкмыш аршың үстүне,
Тамуг горкуп, инмиш ерин, астына,
Гачды деря, алды адам дестине,
Төрт йүз йыллап сорып гечмиш бу дерди» днен нусгасы хем бар.

ГАШЫ ЯН

Бир дилбере душ гелдим, гамзасы ок, гашы яй, Гүн
хайрандыр гөркүндөн, хыжалатда долган Ай,

Жаның берсең, жайыздыр, бейле сыпат махбуба,
Хич гөрмедим аның дей башы догры.багзы тай.

Гулгула дүшди гопуз хем дүшди чеңи чеңе, Чен
шовкундан ол нигар не налага дүшди най,

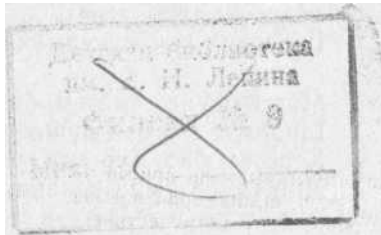
Не ашретдир ашыга женнет ичре жемалы,
Айралыкның аташы тамуг ичре вейл-у вай.

Ол дидеи-дилдардан болмагай сен бибэхре,
Галмагай сен мениң дей аклы аз-у гөрке бай.

Истесе алымларны шейтан эдер ол дилбер,
Халаганна Халыл дек огланына берер пай.

Магтымгулы мыдама дога кылар дергаха, Сайыл
мен, махрум этме дергахыңдан, я худай!

6155

ХЕР ЯНА

Ярсызлыктан яман иш ёк, Гөз
салып гезсем хер яна, Я, ярадан,
бир яр бергил, Көп мушакгат дегди
жана.

Бир яр бергил этли-ганлы, Көңли
гин, гөвси мейданлы, Дил билен,
аклы кемаллы, Йүзи хем болсун
гөркана.

Гадыр биленден даш этме,
Нәгадыра ёлдаш этме, Тил билмез
бела душ этме, Сада тил болсун—
түркана;

Керемиң гүйчлүдир, гөргүл, Дийр
сен: «Дога кыл, эл гергил», Не
берсең, тизрэк бергил, Ыгтыбар
ёкдур бу жана.

Бойы узын, пес болмасын, Хетден
аша мес болмасын, Акылсыз, нәкес
болмасын, Сададан болрун —
түркана.

- Ягшы аял эле гелмез,
Надан ягшың гадрың билмез,
Аялсыза мыдар болмаз, Дөнсең
хөкми Сүлеймана,

Дервушлере ёлсузлыгы,
Йигитлере малсызлыгы, Ылахы
аялсызлыгы Гөркезме хич
мусулмана.

Магтымгулы, көйсем, бишсем,
Ынанмазлар ода дүшсем, Хөвесим
бар, бир гыз гучсам, Дийсем
сөзүмни эркана.

ЯР БИЗИМ САРЫ

Гулзумы гыр санып' кырк ёл гечер мен, Эгер
ки мейл этсе яр бизим сары.

Гадам ерне ганат баглап учар мен, Дийсе
дилбер: «Ашык, йөр бизим сары!»

Кырк йыл гол говшурып, гуллулда дурсам,
Алты гүнче гөрмен алтмыш йыл йөрсем, Бир
шунчаклы болса, гөрсем, жан берсем,
Жемалын гөркезе яр бизим сары.

Не лайыклы йүзүм бардыр тутарга,
Не айры гапым бар андан гитерге, Умыдым
бар, гоймай бела-бетерге, Дергахындан ачса
дер бизим сары.

Бир кимсе ёлукды дести шераплы, Елден жай
намазлы, сувдан мэхраплы, Эгни ак редалы,
яшыл ныкаплы.

Уграшды бир ажап эр бизим сары.

Елдаш болуп, биле йөрдүм бир мейдан,
Мейдан ичре долуп отурмыш мердан, Бир
эйван үстүндө чырлап төрт ерден, Дийдилер:
«Голуңны бер бизим сары».

«Пырагы!» дийп чагырдылар, элтдилер,
«Кандадың?» дийп, гулагымдан тутдулар,
Истиханым алтмыш пара этдилер, Дийдилер:
«Мерт болсаң, дур бизим сары»,

Магтымгулы, бөш гүн ашрег сүрмәге, Жай
имесдир эгленмәге, дурмага, Карарым ёк
отурмага, турмага, Агзын ачып дурмуш ер
бизим сары,-

¹ «Гарсанып», «гурсанып» («өлчөп», «гулачлап») диен дүшүнүк
желери хем аңладяр,

ГАЛЫП МЕН

Жахыллыгың жошы чыкды башымдан,
Мен ол жошдан халы болуп галып мен.
Бир гама улашдым, гитдим хушумдан, Бу
дерт йле долы болуп галып мен.

Башым йүз хөвесде, көңлүм жошгунда,
Гирдаба дүшүп мен дәли дашгында,
Нежд дагында гезен Межнун ышкында
Янар отлы Лейли болуп галып мен.

Йигитлик паслыны гыша етирдим,
Кәмиллик киштисин деря батырдым,
Бейик пикре галдым, аклым йитирдим,
Ил ичинде дәли болуп галып мен.

Бу дүйәни гөчүп барган гөч билдим,
Ишини бет аңдым, өзүн пуч билдим,
Өнүн оюн гөрдүм, соңун хнч билдим,
Тирик эркен, өли болуп галып мен.

АГагтымгулы, паш эйлегил сөзүңни,
Пелек муцты хэк этмеен гөзүңни, Бу
вагта дең яш билердиң өзүни Имди гөр,
бак, улы болуп галып мен.

з а д ы:

Паш эйле сырыңны, саклама пынхан, Эмма
ки, сөзүмден чыкмагыл, оглум. | Гүнде йүз
көй гелер-гечер бу баша, Агыртма, кеңлүми
йыкмагыл, оглум!

а г т ы м г у л ы п

Утанардым, сырым паш эйлемездим, Паш
эдерин, хабар алсаң, Азадым!
Йүз көй гелер-гечер хер гүн бу баша, Истәри
бар, сапар кылсак, Азадым!

■ Жепа урма өзүң, чагыр мөвланы,
Арзувлама ханы, беги, солтаны, Бесдир бизе
оввал таңры берени, Алдырма көңлүңни,
гитмегил, оглум!

■ Гиденмиз ёк алты биле, бәш биле, Сейран
этсек ниче дең-у душ биле. Мегер шонда
гамгын көңлүм хош бола, Көңүл галкар,
карап этмез, Азадым!

• Верзишиң ёк, яш сен, гиде билмер сен,
Шөвүр бар, шовхун бар, чыда билмер сен
Хер ише баш гошуп, эде билмер сен,
Гитмеклик ягдайын этмегил, оглум!

■ Киши сөзлемеен. сыры паш олмаз,
Ягшыдан, ямандан анлан яш олмаз, Шу гез
ибермесең, көңлүм хош олмаз. Райымыз
гайтарма, гойбер, Азадым!

• Бизи бейле ничик терк эдесиң бар?
Бу ёл бихудадыр, бир гидесиң бар.
Гел, гитмегил, саңа көп терхосым бар, Гайгы,
харажата батмагыл, оглум!

• Калбыма гирипдир ыслам ховеси,
.Теңнедир, дирхемдир халкың тамасы,

Көңлүм наров этме, кылма терхосы, Бир сапар ишидир, гойбер, Азадым!

- Куръан оқып гезгил, ягшы келамдыр, Бирехим овгандыр, дини ысламдыр, Гаракчыдыр ёллар, хыздыр, харамдыр, Өлермиң, галармың, гитмегил, оглум!
- Сынайын, гөрөйин, бу гүн ыкбалым, Ягшы гүн, хош сәхет гелипми салым, Каст эдип жанымга, етсе ажалым, Бу ерде хем болса, тапар, Азадым!
- Билгешлейин ©зуң нирэ атар сен? Ничик ишидир, муны бейле тутар сен? Дийгил ахыр, кимиң биле гидер сен? Дем тартып, хер яна бакмагыл, оглум!
- Жылавдары болам Языр хан пириң, Көңүл гушы перваз урар пақырың, Бу гүн еди гүндүр, «алхамд» оқырын, Шат эйле көңлүми, гойбер, Азадым!
- Азады дийр, биле сапа сүрели, Эйсем иберели, сынап гөрели,
«Амин!» дий, тур, оглум, пата берели,
Бир таңры яр олсун саңа, гит, оглум!
- Магтымгулы айдар: галмышам чохдан, Көңүл гушы талвас урар ырақдан, Хер ерде саглыгым исте ол хақдан, Дога кылып, хака ялбар, Азадым!

ГАЛМАЗ-А

Гөрсем, эй, дилбер, жемалың, ыгтыярым галмаз-а, Гөрмез эрсем бир заман, сабр-у карарым галмаз-а,, Васлың умыдына бир дем ыгтыбарым галмаз-а, Болмаса умыды васлың, хич мыдарым галмаз-а.

Гер эняят болмаса сенден, ачылмаз ёлумыз, Тутгун олар дайыма, болмаз күшат ыкбалымыз, Жебр' иле бимар олуп, ашуфта болган халымыз, Рехм эдип, сен сормасаң, бир айры ярым галмаз-а,

Хасрат ичре галмышам, ажыз болубан манде мен, Парх эде билмен өзүм эйванда я вейранда мен.
Кимсе пәхм этмез бу дердим, болмушам дерменде мен,
Санырам өлмезден овал тенде жаным галмаз-а.

Гөйә ки бейтул-хазан мен, шат гелен гамнәк ола, Тә хаяты-паньям, сынам сениң чүн чәк ола, Суратым нисяндадыр, истиханым хәк ола, Тә олынча рузы-магшар, ахы-зарым галмаз-а.

Герче бу Магтымгулыдыр майылы-нефси-хова,
Хак эрер сен бирлигиң, чүн хажатым кылгыл рова,
Хажатым сенден рова болмас эрсе гер, муддага, Бейле маглумдыр ки, хич бир гамгусарым галмаз-а.

ХАЛЫМА МЕНИҢ

Керем әйле, я реб, гудратлы субхан,
Гарып, гамгын гечен халыма мениң.
Аклым хайрандадыр, этмишем пушман,
Билмезликде гечен салыма мениң.

Магшар гүн болмасаң сен маңа далда, Я
реб, ничик болар ишим шо халда,
Иманым матагын аларан ёлда, Рехзенлер
гоймагыл ёлума мениң,

Дин гылыжын урсам, тенде зорум ёк,
Мәтәже нан бийре элде зерим ёк, Пақыр
менем, сенден өзге ерим ёк, Бир теселли
бергил көңлүме мениң.

Истесе дең-душлар баша алтын тәч,
Пақырлык мүлкүнден маңа бергин пач,
Я, ярадан, этме намарда мәтәч, Дилегим,
душ этме залыма мениң.

Ажыз менем, сенден өзге кимим бар, Өз
берен жаныңа жебр этме, жепбар,
Магтымгулы айдар, керемли гаффар,
Бакма кылдыгыма, пәлиме мениң.

ИКИ ХЕЛАЛАН

Намут экен назарым, Гөрди
ики хелалан.
Жаным ра.хатын алды,
Андан хусны-жемалан.

Бар андан эгэ бэлды, Өзүни
йырак салды, Эшк гөзден
рован олды, Гөйэ дегмиш
мугылан.

Муттасыл эшким акып,
Гоймаз гөрерге бакып,
Небсим хүйүне чекип,
Ыхласымдан яланан.

Рөвенде-ю аенде,
Зыбан сени гуенде, Мыдам
олуп жуенде, Тил сенин.
чүн наланан.

Ышк ханжарын эйләп тиз
Сен ене эйләп хунриз,
Тапман аның ле хергиз,
Шеммейи эз васылан.

Пикр иле паны болды,
Гурбатда хайран галды,
Ышкың гошуны салды,
Аклым мүлкүне талан.

Магтымгулы, шеб-у руз,
Жан гудаз-у йүрек суз, Бул
себәпден берф-у буз, Багра
басар суз алан.

БАДЫ-САБАНЫ ГӨРСЕМ

Дехистаның байрында
Бады-сабаны гөрсем.
Бахаведдин Миркулал,
Зеңци Бабаны гөрсем.

Наглейни арша тәчдир,
Ады әлеме пачдыр, Ики
жахан мэтәчдир, Арап
зыбаны гөрсем.

Гелен гечер чашт эдип,
Эгленмез гүзешт эдип,
Көңүл айдар кешт эдип,
Әлем-жаханы гөрсем.

Хызыр кимин чөллерде,
Бляс кимин көллерде,
Ковус кимин дагларда,
Ягшы-яманы гөрсем.

Ёкарда Хиндистаны,
Аркада Түркүстаны,
Өвлүйәлер умманы Ол
Румыстаны гөрсем.

Жан дәли, жахан шейда.
Мундан хич ёкдур пейда
Еди даг, еди деря, — Дәли
дүнийәни гөрсем.

Магтымгулы хош болса,
Акса дидәм, яш болса,
Иманым ёлдаш болса,
Барсам, Кәбәни гөрсем.

УЧДУМ, ЯРЛНЛАР

Бир жумга гижеси гөрдүм дүйшүмдө, Бал уруп, гөклөре учдум, яранлар.
Перваз эйләп, сейран этдим дүнийәни, Бир абадан жая дүшдүм, яранлар.

Көхкешана чыкып дүрли семерлер, Мүн, дүрли мивелер, хоррам шежерлер,
Нарынжы, турунжы, леймун, алмалар,
Бир абадан бага душдум, яранлар.

Ачылмышдыр анда реңбе-рең гүллер,
Шурыш-у эфганда шейда билбиллер,
Мермерден ховузлы, көвсер дек сувлар,
Тахайыр эйлейип, чашдым, яранлар.

Ол гара баглыкда гөрдүм бир чөмөн,
Ажайып межлисин гөрдүм энжүмөн.
Дөвре гирип, гөрдүм, отурмыш чилтен,
Салам берип, голун гучдум, яранлар.

Хемме аваз эйләп, «Алейк!» айдылар,
Ышарат эйлейип: «Өтгүл» дийдилер.
Дөвре гурап, жама шерап гуйдулар, Маңа
етгеч, голум ачдым, яранлар.

Билмедим, көпми я маңа аз берди, Өзгө
элем, башга бир аваз берди, Ышк алды
көңлүми, тиле сөз бердп, Аякдан-аяга
дүшдүм, яранлар.

Магтымгулы, хушяр олдум, ояндым,
Ояндым, өртендим, туташдым, яндым,
Магны базарында хайята дөндүм, Ширин
газал донун бичдим, яранлар.

БИР ГӨРҮП ГИТСЕ ДАШЫМДАН

Хемдерд олуп, ичгин-ичгйн сормаян, Нә билсин бир гөрүп гитсе дашымдан. Кәмил болуп, жан гулагын бермеен, Аңа билмез өтен иши башымдан.

Аңа билмен, ахырым не терзе мен, Көп вагтлар гошулмадым херзе мен,
Яратгандан етмиш еди рыза мен, Ягшы-яман, хер не гелсе башымдан,

Эй хыкарат биле бакан бизлере, Межаз билип, мүңкүр болма сөзлере, Халал лүкма ягтылык бийр гөзлере, Тутгул, ягны билгил, нан-у ашымдан,

Арпа паны бесдир, тапсаң дамага, Өмүр бакасына дүшме тамага, Көңүл турар, «Хүв!» дийр суйы-асмана, Эл үзсем дийр, көвүш, музе, пешимден,

Магтымгулы чекип душман нехарын,
Пишәм ювутмакдыр яман гахарын,
Өтүрип мен йигитлигиң бахарын,
Гутулмак ёк гаррылыгың гышындан.

БЕРМЕ ПЕЛЕГЕ

Пелек базы бермиш жүмле-жахана,
Мениң ыгтыярым берме пелеге.
Көңүл гушы учуп гитсе хер яна, Мәтәч
этме ганат, гуйрук, елеге,

Бидөвлет ынанжан, кәсип кәйинжен,
Еди есер болса, бири гөвүнжен,
Бай халкы яңра бор, гарры өвүнжең¹,
Чалып болмаз чал агарса челеге.

Орда башы болмак айра кын болар,
Парча гейсе, гыз-оглана сын болар, Дул
гөзүне гарры нәзенин болар, Ене гөзүн
айлар көре, чолага.

Чепине айланан чархы-пелекдир, Адам
оглы — гелен бары-хеләкдир, Етмиш
ики миллет бөлек-бөлекдир, Бу
бөлекден гошма өзге бөлеге.

Ел үстүнде өлсем, ёла атсалар, Разы
мен үстүмден басып өтселер,
«Магтымгулы» дийип адым тутсалар,
Гөрөн гөз жорт атар эшден гулага.

Бу сетириң «Яслы яңра болар, гарры диенжең» диен
нугасы

БИР ИШЕ УЛАШДЫ

Деним-душум, гоч, йигитлер,
Хер ким бир ише улашды.
Хак хер киме бир ёл берди, Хер
ким бир боржа далашды.

Кимлер гирди хак ёлуна,
Ягшылык дүшди пәлине, Ким
гылыч алды элине, Чалды, ыслам
динин ачды.

Нер-бедевли беглер, ханлар,
Атланса, долар мейданлар,
Сөкди дере, дөкди ганлар,
Гочаклар серинден гечди.

Биз истедик улуг яран, Несип
бизи этди хайран, Кими гитди
Эйран, Туран, Ким Ыспыхан,
Төвриз ашды,

Хака аян болды халым, Халкда
билен — болмаз мәлим,
Магтымгулы, мениң ёлум Ол
достлардан айра дүшди,

ИЛДЕН УЯЛМАК

Ашыкы-эзел мен, сонам, мен сана, Не эдеп-
эркан бар, илден уялмак, Илтифат этмедин
хергиз сен мана, Эйлемез бу иши бир гара
галпак.

Мениң дей ышкында чохлар сен ярың*
Гүндиз гирифтарың, гижелер зарың.
Өмрүм паймалыңдыр жаным нисарың,
Болсайды васлыңа бир чәре кылмак.

Эгер ки хич исем, сана гелер мен, Хошк
истихан исем, гана гелер мен, Мурдайы-сед
сал исем, жана гелер мен, Болсайды безм
ичре бир яда салмак.

Ахым шерарындан үйн салып отлар,
Бардылар дергаха эйлейип датлар, Эриди,
аб олды жүмле жемадлар, Өңден соңа
бармы хич бейле болмак.

Бендөнем, гер дийсең: «Нан берен алса»,
Мыдам мэтәжиң мен, кән берен алса. Гер
зовкы-высалың жан берен алса, Ярашар
Пырага жан берип алмак,

ГАЛМАГАЛЫ НЕЙЛЕРЕМ

Әхли-хал болсам, диер мен: «Өзге халы нейлерем», Бу совулмаз дерди-ю галмагалы нейлерем, Оввалы зовкы-сервер, хасратлы малы нейлерем, Ахыры мөвт-у губур, бу бош хыялы нейлерем, Болмушам мен зовк әхли, эсбаб-мелалы нейлерем.

Дүшди ышкың аташыга, гылча жаным көйди, яр, Гуры жисмим отдан алып^{III} отга якмакда не бар, Гамда көңлүм бикарардыр, башда дердим сед хезар, Аның үчин дәхр эра бир көше кылдым ыгтыяр, Ыгтыярым ёк турур, жеңци-жедели нейлерем.

Гөрнүшиң ашретнема, гөркүң үчин көңлүм гудаз, Гысга ыкбалым голы, дост, дамени — васпың дераз, Пүр хатар, ол ёл йырак, ышкың геран, кувватым аз, Дүшмүшем бир мүшгүле, сен-сен бу ише чәре саз, Илтифатың имди кыл, өтген махалы нейлерем.

Хер заман, Магтымгулы, халк ичре гезме лап эдип, Сакла гыбатдан тилиң, угрунда гез ынсап эдип, Эл узатма көп писада, йөр худадан ховп эдип, Сопулык эсбабы хошдур, гей ичинни сап эдип, Болса мөй-мөжек ичим, бу эски шалы нейлерем.

^{III} «Гуры жисмим одун әйләп» диен иусгасы хем бар.

ӨЙЛЕНГИН

Йигит халың гаррылыга Салайын
дийсең, өйленгин.

Кетхудалык эндишесин Кылайын
дийсең, өйленгин.

Кетхудалык гөзел ёлдур, Гайгы
гаррыдар, гам өлдир, йигитлик
бир гызыл гүлдүр, Солайын
дийсең, өйленгин.

Өй, ил герек, ёрган-дүшек,
Перзент бентдир, аял-душак,
Йүке верзишгәр боз эшек.
Болайын дийсең, өйленгин.

Гезер сен ойнап, далашып, Галар
сен гама булашып, Хасрата,
дерде улашып Галайын дийсең,
өйленгин.

Жошгун эдер сен өзүңден,
Айрылар сен хош языңдан,
Түкенмез дердиң ызыңдан
Елейин дийсең, өйленгин.

Өтир йигитлик заманын, Гетир
гаррылык думанын., Дүнийәнің
ягшы, яманын Билейин дийсең,
өйленгин.

Йигитлик бир гызыл гүлшен,
Гаррылыкда өчер рөвшен.
Гужак-гужак гара ёвшан Елайын
дийсең, өйленгин.

Магтымгулы, гезип хер тай,
Этмездиң жаҳанда первай,
Пыгамбер сүннетин бержай
Кылайын дийсең, өйленгин.

ПЛА-ПАРАДЫР

Яранлар, гердиши-чархыщ элинден, Бу
мениң йүрегим пара-парадыр. Сыззылдашар
теним Эйюп тени дек,, Киши билмез, бир
агызсыз ярадыр.

Гиге-гүндиз ишим-гүйжүмдир хай, вай,
Телмурып йыглар мен гөзленип хер тай,
Учрашып көлүгө гарк олдум дийр, «Хай!»
Өрлер-пирлер, сизден медет-харайдыр.

Гарып эгер гарып ерде йөрижек,
Гөзлеринден ганлы яшлар йөрижек, Ашык
эгер магшугыны гөрижек, Гүл-гүли ачылар,
көңли парадыр.

Тохум сал, орар сен, гелдин бу жая,
Өмрүңни гечирме бихуда-зая, Назар эйлөр
сизлер ушбу дүңйәе, Гелен гечер, дурмаз,
көне сарайдыр.

Магтымгулы кылмыш жигерин бүрян,
Йүреге ган долмуш, бу чешми-гирян,
Шейле ажыз галмыш, ялбарып хер яп, Рехм
эден болмады, багтым гарадыр.

ВЕЙРАНА ГЕЛДИ»

Байрам гелин, Ханмеңли гыз, Жанэсен, Бу
дертлериң хайсы бирне яна сен, Чархы-пелек, хер
гүн чепе дөне сен, Калбымың дүнийэси вейрана
гелди.

Үчүң ыкбалыны батырдың лая, Өмрүми гам билен
өтүрдим зая, Шам-у сәхер голум сердим худая,
Асман ахым гөрүп, гиряна гелди.

Магтымгулы, элип билим бурулды, Дамарым
дартылды, ганым дурулды, Өлүм зарбы үч
тарапдан урулды, Акылым дагылып, хайрана
гелди.

¹ а) Халк гүррүңине гөрә, Магтымгулының уяеы Ханмеңли, иниси
Жанэсен, онуң аялы Байрам үчүси бир гүнде өленде, бу гошгыны ызышмыш
Шол вагт Магтымгулы 21 яшында боланмыш* б) Бу гошгының башкы бенди
ёк.

ЭЙЛЕДИҢ МЕНИ

Эй, худа-я, гудратындан, Екдан
бар эйледің мени. Дең-
душлардан гайра кылып,
Гамгусар эйледің мени.

Тәлей багтым гиңден салмай,
Дилеглерим кабул кылмай,
Блмы — дунйә ата кылмай,
Малга зар эйледің мени.

Гардаш-у ата-энемден,
Айрылышып доганымдан,
Жыда душүп ил-юрдумдан,
Мысапыр эйледің мени.

Магтымгулы пыган эйләр,
Гөзде яшын рован эйләр, Хака
зар-у налан эйләр, Бейле хар
эйледің мени.

Ж.АН ЧЫКАР

Гер тутса халымдан хабар, гуры агачдан ган чыкар, Ынсан
шерарымдан эсер тапса, тенинден ж.ан чыкар.

Карун кылып малын эда, сед жан истэр, болса пида, Гун
шемгыдан болуп жыда, нурун гоюп, пынхан чыкар[^]

Бир көшеде болсам мукым, көңле гелтирсем кадры-сим,
Хер көшейи-вейраңадан сед генжи-бипаян чыкар.

Көнлүмге гелген нагышлар гөзлерге пейда болса гер,
Гошулсалар көп наданлар, кэмил болуп, мердан чыкар,

Хич аңламай зир-у зебер, гер тапса жезбэмден эсер,
«Элипден», «биден» бихабар хер демде бир «Куръан»
чыкар[^]

Жебр этди Жемшит жанына, ки ирди магдан кэнине, Йүз
йыл окап, паянына не Зал-у, не Лукман чыкар.

Мен хем Пырагы ол кадар, аклымны кылдым дербе-дер,
Бир бихөзир тапса хөзир[†], пер баглайып, асман чыкар,

Магтымгулы, аз эйле сөз, барча галар даг-у дениз, Топрага
долса үшбу гөз, хакдан ене перман чыкар,

* «Бир бахүнэр тапса хабар» лиен нусгасы хем бар,[†]

ЯР СЕНДЕН

Билбиллери есир эден гүли*хандан, Я, реб,
хабар билеринми, яр сенден!

Еди ыклым маңа гөрүнер зындан, Я, реб,
хабар билеринми, яр сенден!

Испендияр Руинтен, Рүстем Залында, Шам,
Нежефде, Мекке, Дымшык илинде* Арзы
Карсда, Кербеланың чөлүндө, Я, реб, хабар
билеринми, яр, сенден!

Шерап ичип, серхош болуп, сегресем, Ганым
жанын гыйым-гыйым дограсам, Гөроглы дек
дагдан-дага уграсам, Я, реб, хабар
билеринми, яр, сенден!

Бир гүл кокар гөзел ярың багында, Билбил
хүжүм эйлөр сол-у сагыпда, Бейтулланың
Сафа, Мерве дагында, Я, реб, хабар
билеринми, яр, сенден!

Шых Сенган дей узын гайга улансам, Шибли
кимин тоз-топрага булансам, Кэбэ барып,
еди керет долансам, Я, реб, хабар
билеринми, яр, сенден!

Юсуп киби зындан ичре агласам, Жиржис
киби жан ёлунда чагласам, Юнус киби хака
гуллук багласам, Я, реб, хабар билеринми,
яр, сенден!

Дога кылып, элим гөге галдырсам,
Гүл, Ферхар дек гызыл меңзим солдурсам,
Гопуз алып, бейик награ чалдырсам, Я, реб,
хабар билеринми, яр, сенден!

Иса киби хылват тутсам семада, Идрис киби
гуллук этсем зыяда, Хызыр, Бляс киби
гирсем зулмада, Я, реб, хабар билеринми, яр,
сенден!

Магтымгулы, ашыкларың местинде* Хыра гөзи
хайран олар достунда,^{IV} Еди ерде, догуз пелек
үстүнде, Я, реб, хабар билеринми, яр, сенден!

^{IV} Бу сетириц «Неркес гөзи хайран эдер достунда» диен нусга< сы хем бэр.

ИЧМЕЙИН ЖАМЫМ

Дөзменем, дойманам, дурманам, эй яр, Бу
сакы дөврүнде ичмейин жамым.
Жамы-мей сундугуң гөрмесин агяр,
Гелменем аклыма гөрмейин камым.

Болмушам гуввас-у, йүзмүшем көли,
Тапмышам хемрайы, тутмушам ёлы,
Шовкуң шерабындан болмушам дэли,
Билмен ничик гечер чэштим-у шамым.

Тэ непес тендедир, тенде жан бардыр,
Дил саңа майылдыр, чешм интизардыр
Чекдигим пыгандыр, верзишим зардыр,
Тэ ки бу дерт иле гечер эйямым.

Гөзлериң желлатдыр, тиллериң айяр,
Гамзаң бимар эдер, йүзлериң тимар,
Мансур беласына болсам гирифтар,
Гидерем сен сары сүйрейип хамым.

Магтымгулы, хош хаб ийре ятырдым,
Эмриңе уградым, иман гетирдим, Өзүмни
унутдым, хушум йитирдим, «Пырагы»
дийп чагырай сен бу намым/

НОВРУЗДАН СЕНИ

Болмады бизге несибин, истедим гуйзден сени, Дийдиң:
«Өтсун гыш, тапар мен тэзе новруздан сени», Сайладым,
сечдим, сонам, бир бөлежик гыздан сени, Нечүн билиңни
гучмадым мен тапып дүзден сени, Истерем хакдан,
говушдыргай маңа тизден сени.

Хак катында сөзүм өтмез, мен киби авара ёк, Ил-гүн рехм
эйлемезлер, мен киби бичэре ёк, Йурегим сед пара текдир,
хич тенимде яра ёк, Сен гарып сен, мен пакыр мен, сенде,
менде чэре ёк, Сөвдүгим, такдыры-хакдыр айырган
бизден сени.

Сөвдүгим, сен гүнде бир гез ядыңа салсаң мени, Гүнде йүз
катла тилэр мен ярадан-хакдан сени, Башкы гүн сен ода
салдың мен парахат бендэни, Хак гөтерсин арадан, шаед,
ракып-шермендэни, Кыл бухл бизден яңа ынжытсалар
сөзден сени,

Багыңа гирсем сэхер, билбил болуп салсам оюн, Гафлата
галса ракып, бир дем салышсак гол боюн, Хакдан ©зге
чэре ёкдур, не кылай мен, нейлейин, Инче бил, ширин
зыбан, кепдер топук сен, газ боюн, Сакласын таңры
пенахында яман гөзден сени.

Хайрыңы душман гөрер, достуң чекер жебри-жепа.% Яра,
дилдарлык болармы сурмейин зовкы-сапаң, Салсалар
мизана, Балкан дагы болмаздыр пәхең, Айдадыр
Магтымгулы әхдиң ялан, ёкдур вепаң, Бивепалар хуп
совутмышлар, сонам, бизден сени«

ЯРЫМ, Я, АЛЛА

Жан жошгуна гелди, яндым, ярылдым,
Багышласаң нейләр, ярым, я, алла!
Сангысыз сөйүшдим, өйсүз айрылдым,
Багышласаң нейләр, ярым, я, алла!

Сөзлешердим, сырлашардым яр биле,
Иүрегинде яр хыялы бар биле, Имди,
лейкен, айырдылар зор биле, Багышласаң
нейләр, ярым, я, алла!

Көнүл хошдур яда салып гезмәнде, Ядыма
салманда, ышкым гызманда, Мени гамда
гойма, алы перманда, Багышласаң нейләр,
ярым, я, алла!

Ыхлас иле яр мени дийр, мен яры,
Жовранды жигери, гитди карары, Ол анда
ах чекер, мен мунда зары, Багышласаң
нейләр, ярым, я, алла!

Барды пынхан-пынхан ширин сөзүмиз,
Болан ише хайран галдык өзүмиз, Бир-бире
бакмакдан доймаз гөзүмиз, Багышласаң
нейләр, ярым, я, алла!

Элим саңа етмез арзым этмәге, Ишимин
роважы ёкдур битмәге, Дилбер дерди
гоймаз мени ятмага, Багышласаң нейләр,
ярым, я, алла!

Магтымгулы, дунйә көне жахандыр,
Сөйүшмеклик бу дессуры-замандыр,
Жүрмүм чох болса хем, керемин кәндир,
Багышласаң нейләр, ярым, я, алла!

4^4.

АЙРЫЛДЫМ

Билбилем, ахы-зар чекип, Тэзе
гүлзардан айрылдым. Гөзден
ганлы яшым дөкүп, Ол сөвер
ярдан айрылдым.

Яра ярашар сүрмече,¹ Сыпатын
сөйлөрем анча, Леби шекер,
агзы гунча, Зүлпи гарадан
айрылдым,

Ширин жанда ёкдур такйт,
Жебри аның жана рахат,
Гашлары питнейи-апат, Чешми
хунхордан айрылдым.

А йры л ды м гунча-гүлүм ден,
Сыя сачы сүнбүлимден, Хош
овазлы билбилимден, Ширин
гүфтардан айрылдым.

‘Дәли көнлүм арзыманы, Күлли
гөзеллерин ханы, Секиз
женнетин бостаны, Бакжалы
бардан айрылдым^

Иллери бар динли-динли,
Совук сувлы, тер өленли, Или
— гөКлең, ады — Менли,
Нэзли дилдардан айрылдым.

Магтымгулы, ашык местан,
Багладым шанына дестан,
Мензилгәхи баг-у бостан.
Алмалы нардан айрылдым,-

Бу сетир неширлерде «Яра ярашар үч мүче»
гөрнүшинде бер» яипдир, Эмма голязмаларда шейле
нуска габат гелинмеди.

БАРМЫ, ЯРАНЛАР

Ышк ёлун хөвөс эйләп, Гелен
бармы, яранлар? Дердимни
беян этсем, Билен бармы
яранлар?

Болмушам мести-шейда,
Хезар пише, сед сөвда,
Әлемде мен дей рысва, Болан
бармы, яранлар,

Дашым дерт, ичим бүрян,
Эдер мен нала-гирян, Меним
дей мести-хайран, Галан
бармы, яранлар?

Ялан дүнийәде яйнап, Гёзер
сен гүлүп, ойнап, Ышк
метбехинде гайнап, Өлен
бармы, яранлар?

Ышк душ болса бир мерде,
Тоз болар, дөнер герде,
Меним дей өзүн дерде. Салан
бармы, яранлар?.

Тап этмеен зулумга, Барды
халым өлүмге, Иыгламайын
халымга, Гүлен бармы,
яранлар?

Магтымгулы жан чексе, Рехм
этмезлер, яш дөксе, Ышкың
ёлунда ёкса, Талан бармы,
яранлар?

ГӨКДЕН ИНМЕЗ, ЯРАНЛАР

Көнүл перваз эйләп, галды еринден,
Ховаланмыш, гөкден инмез, яранлар, Бир
хыяла дүшмүш, чыкмаз серинден, Бу
хыялдан гайдып дөнмез, яранлар.

Нош эдипдир мухуббетин гандындан,
Гулак тутмаз захыдларың пендинден,
Турды меканындан, чыкды бендинден,
Доланып, орнунда гонмаз, яранлар.

Ышк ишини акыл эден, хуш эден,
Айылармы ышка дүшүп, жош эден, Яр
элинден ары бада нош эден, Агзын гойса,
ичер, ганмаз, яранлар.

Бир хат бардыр ол Патманың сачында,
Окударлар магшар халкын сеченде, Бир
от бардыр ашыкларың ичинде, Бу отлар
дек, белли, янмаз, яраилар, Магтымгулы,
ышк өзүнден бат эйләр, Ышк ишидир,
ашналары ят эйләр, Ялынсыз яндырар,
елсиз от эйләр, Хер замана чексе, сөнмез,
яранлар.

СЕД Ж.АН, ЭЙ, ДОСТ

Гөзүмө хергиз сенсиз герүнмез жахан, эй, дост!
Не жахан, белки, тенде гер болса сед жан, эй, дост!

Достларыга бу ишлер бивепалык эрмесму?
Жана жебриң артдырдың ачдыкча зыбан, эй, дост!

Ол ки рухсарың гөрүп, көнүл гопды сен яра, Жан бермей
гутулмак ёк хич аңа имкан, эй, дост!

Васлыңа умыт этген үзмүш элин жаныдан, Чешмиң
желлады-жахан, гашыңдыр кеман, эй, дост!

Дестуры-заман будур, мазлумлара, лутф этгил, Шерары-
шовкуң артар этдикче аман, эй, дост!

Умытлы ашыклара васл умыдын катг этдиң, Ашыклара
жебр андан болгайму бу ян, эй, дост!

Магтымгулы, бир махлук, мен ашыгам, сен — магшук,
Гер дейсең: «Истегим ёк», барайын каян, эй, дост!

ГӨЗЕЛ СЕН

Гүн ханжары гөкден ере иненде, Гүне гаршы
доган Айы, гөзел сен!

Усса Жагфар иши, сенжап жүпбеси,
Ыспыханда гурлан яйы, гөзел сен!

Сачбагың ужуның симдир ишмеси, Үстүнден
ёл дүшсе, кындыр ашмасы, Агзың абы-хаят,
Земзем чешмеси, Айн-ал бакы сувнуң лайы,
гөзел сен!

Гызыл дийсем — гызыл, ал дийсем — ал сен[^]
Хиндистанда — шекер, Булгарда — бал сен^v
Ышк билен ачылан бир тәзе гүл сен², Юсул—
Зүлейханын тайы, гөзел сен!

Хер ким гүйчли болса, она «пир» дийрлер,
«Дертли гулун дерманыны бийр» дийрлер,
«Гавуның ягшысын шагал ийр» дийрлер»
Ыкбаллы бендәниң пайы, гөзел сен!

Овазаң Чын-Мачын, даглар ашасы, Сени
гөрөнлөриң аклы чашасы, Хиндистаның реңки
гызыл мешеси, Сурайы чилимниң найы, гөзел
сен!

Магтымгулы халкдан сырын гизлесе, Дишини
ушадың, ялан сөзлесе, Овалда, ахырда эйәм
гөзлесе, Гарып бичәрәнин пайы, гөзел сен.

^v Бу естирин «Хиндистан түвлеги, Булгурда-балдыр» диен иуе.
гасы хем бар.

⁸ «Лам-элип чекилев бир сервн дагдыр» диен нуегасы хем бар,

БИКАРАРАМ, ДОГРУСЫ

Эй, пери, мен ашыгам сана, диерем, догрусы,
Гөрмейинче гүл йүзүнни, бикарарам, догрусы,

Шәхриңизде бир пери, адың эшитдим мен сениң,
Билбили-бичәреем, чох ахы-зарам, догрусы,

Бир безиргснем менем, ышкың матагын сатарам,
Шәхриңизге гелмишем, бес, сөвдагәрем, догрусы.

Гиде билмен шәхринизге, хыз-харамдан горкарам,
Еди пирниң лефзиден бир ядыгәрем, догрусы,

Эй, пери, зүлпүң фери, валла, сениң дей хуплара,
Айдадыр Магтымгулы, бес пишекәрем, догрусы.

МЕҢЗЭР ХӨКҮМЛИ

Көңүллөр көшкүндө хыялың ханы Өвлады-хүңкара
меңзэр хөкүмли. Ашык чекер наланы, Яса салар
лэләни, Ерте бешер патышахы, Худайымның халаны,
Гамзаң гарақчысы салар таланы, Кирпигиң ок, гашың
ййдыр чекимли.

Гөзеллериң васпын этселер канда, Өлем агзы тамам
жем ола сенде, Тә жан бардыр бу тенде, Арзумендим
бар сенде, Адың Рума дүшди, овазаң гитди Хинде,
Лейли саңа кенизек, Зүлейха болсун бенде, Мен хем
сениң дердинден галып эрдим дерменде, Багда битен
гүлчихре сен булгур бакымлы.

Ышкың аташыны сачып сен дүзе, Жан полатдан болса,
дөзмөз бу көзе, Гонса дилбер, бу көзе, Зыбан гелер хер
сөзе, Гөркүң Гүнеши догса, не сан бардыр йылдыза,
Алма зенехдана, бу күмүш йүзе Сья зүлпүн
сураткәрдир дөкүмли.

Хумай отурышлы, лачын турушлы, Кебутер топуклы,
марал гөрүшли, Тәзе хелал гашлы, мерверит дишли,
Тавус гуш зынатлы, Давут товушлы, Тезерв шивели,
кәкилик йөришли, Тугун гуш тимарлы, тарлан
бакымлы.

Багланыбан чыксаң шиддейи-гүлзар, Хуснуң хыялаты
әлемни алдар, Ашык айдар: «Эй дилдар, Хусны Гүне
тай дилдар, Тапар хажың совабын—• Хер ким бир
гарып голдар, Магтымгулы, сен дек гөрмедим, дилдар,
Бу жана таралы, көңле якымлы.

БҮРЯНА БОЛДУМ ИМДИ

Бішк аташына дүшдүм, первана болдум имди, Шовкун көзүне көйдүм, бүряна болдум имди, Жисмим кебаба дөнди, гирияна болдум имди, Генч истеенлер гелсин, вейрана болдум имди, Айрылдым агярлардан, бигэне болдум имди.

Чыкардым башдан имди дүнийә хөвесин мутлак, Не ферше аяк басдың, долан, бир езуңе бак, Күл болуп, елге соврул, ол гүзерде жаның як, Лазым олды окымак «эне-л хак-у» «мин эл хак», Мей ичип мейханадан, местана болдум имди.

Дүнийә менден хезл этмез, мен хем бәхре алмаз мен Одум өтгүр, дердим чох, хошвагт олуп гүлмез мен, Агыр баха әлемни алты жөвге алмаз мен, Дост кайсы, душман кайсы, пархын эде билмез мен, Хич кимсе аңмаз халым, аяна болдум имди.

Бир макама душ болдум, пикр анда пикре батдгл, Жан анда жандан болды, эссинден гидип ятды, Жесет ёлда ёк болды, көнүл өзүн унутды, Бішк гошунны йыгып, акыл мүлкүн дагытды, Талана берлип аклым, дивана болдум имди, Магтымгулы, хер заман нейлейин олмай гириян, Пикир лайына батдым, чыка билмез мен бир ян, Гөвре харап, тен турап, көңлүмнің шәхри вейран, Жан, жесет, тил, акылдан айрылып, галдым уриян, Иш гелди, баша дүшди, мердана болдум имди.

ДЕРТ ОЛДЫ

Көңүл бердим бир бивепа махбуба,
Чыкды элден, дагы жана дерт олды, Ашык
дийр: «Бакманам инди ол хуба», Ел
үстүндөн дүшди, гөзүм төрт олды.

Менлик билен этдим ишимни зая,
Ыкбалым эшегин батырдым лая, Я бир
мерде йыкыл, я-да худая, Бенде иши баш
тутмады, арт олды.

Тугуным тур болуп гачды сайятдан, Гөвре
гамдан долды, йүрек хем отдан, Горкарам,
яр бизи чыкараар ятдан, Айры ерде месген
тутды, юрт олды.

Сонам эл бермеди, салдым базымны,
Лачын ковды, гарга алды газымны, Шунча
пакырлыга урдум өзүмни, Тилкиленип
гездим, адым гурт олды.

Магтымгулы, йүрегимде дерт дөрэр, Ким
гөрүндир, кой ичинден гурт дөрэр, Эй,
яранлар, мерт йигитден мерт дөрэо, Качан
турды — намарт оглы мерт олды.

ГЫЗМАЛЫ БОЛДУМ

Ышк дерясы долды, дашды, гайнады, Тэзе
хыруч эйләп, гызмалы болдум. Көңүл тагты
мөвч үстүндө ойнады. Анда гуввас болуп,
йүзмели болдум.

Ятырдым дүйш гөрдүм, тисгиндим турдум,,
Ышк бир мүшгил ишдир, окыдым, гөрдүм,
Шовкун ширин гөрдүм, бу ёла гирдим, Имди
чәре ёкдур, дөзмели болдум.

Ярың ели өсди, өзи гизленди,
Умыт элин герди, шунча гөзленди, Хижран
кувватланды, ышк тәзеленди, Ол метбехде
гайнап, гызмалы болдум^{VI}

Елда ёлукдырдым чешми-жадыны,
Өлчердим, эл чойдум ышкың одуны, Көнүл
гөзгүсине ярың адыны, Хеккаклык эйлейип,
газмалы болдум^{VI},

Бу пикирден, бу хыялдан даш болуп, Нефси-
хова, кибир, кинден бош болуп, Ол базарда
ышк талана душ болуп, Белли, жандан умыт
үзмели болдум.

Гана-гана ичдим достуң зәхрини, Зәхрин
шыпа сансам, салмаз мәхрини, Бу гөвреде
гурлан көңүл шәхрини Ышка нөкер болуп,
бозмалы болдум.

Магтымгулы, ол мензиле, дияра, Гирен,
гайдып чыка билмез кенара, Эй, яранлар,
бармы бу дерде чәре, Өртенип, жовранып
гезмели болдум.

^{VI} Бу сетир неширлерде «Сураткешлик эдип чызмалы
болдум» гөрнүшинде берлипдир. Эмма голязмаларда шейле
сетирлере габат гелинмедв,

АЯ ДӨНДИ

Иүзи махы-табаным Гүн ялы, Ая дөнди, Чарх олды нердиваным, Гөк пая-пая дөнди.

Бир гүн ашык шовх олды, Гам-гуссасы чох олды^{VII}, Хер кирпичиң ок олды, Гашларың яя дөнди.

Ашыгы салдың ода, Гойдуң гитдиң уяда, Гүнорта бердиң вада, Вагт гечди, сая дөнди.

Жан галмады беденде, Янар мен ах эденде, Гөзүм гелип, гиденде, Хер гүнүм ая дөнди.

Мүң сөвдам бар, бир башым, Гойдум илим, гардашым, Агламакдан гөзяшым Жошгунлы чая дөнди.

Ярын көңли чаг олды, Ашыклар туссаг олды, Далда ерим даг олды, Дүз ерим гая дөнди.

Истәр мен гүнде-гүнде, Йыглар мен түнде-түнде, Хер зүлпүне бир бенде, Хүй (?) сая-сая дөнди.

Дал пудақлар эгилди, Гөчди билбил, дагылды, Акар сувлар согулды, Чөл ерлер суя дөнди,

^{VII} Бу сетириң «Гам-гуссасы ёк олды» диен нусгасы хем бар,

Дерман болмаз алажа,
Зат бермезлер мэхтэже,
Байлар дөнди галлажа,
Пакырлар бая дөнди.

Магтымгулы, гезенде,
Халап, Кайсар дүзүнде,
Гөзел ярын ызында
Өмрүмиз зая денди.

БУЛУДА ГАРДЫ МЕНИ

Ышк йүрегимде гайнап, яндырды дерди мени, Түтүним бада берип, булуда гарды мени, Пелек билегим товлап, чархына сарды мени, Хырыдар гөзи бирле ким гелип гөрди мени, Хижран ягмыры ягып, гам силе берди мени,

Гам сили бирле гидип, ышк үлкесине барып, Хыялым пикре долуп, аклымы ел апарып, Ол хайрат майданында мен гарып галдым арып, Ышк ханжарын чекибэн, хижран йүрегим ярып, Әлемге дестан эйләп, афтаба серди мени.

Не жесет ичре жан бар, не кувват галды тенде, Хем серкеште, хем хайран, бу ише болдум бенде, Не хастаям, не бимар, не мурдаям, не зинде, Гам хужүм эйләп гөкден, земин сары иненде, Пелек элимден тутуп, ховала берди мени.

Бир ахвала душ болдум, гам хужм этди, өлдүрди, Бу ишиң сериштесин ышк окудып билдирди, Бу хала рехим инип, элим тутуп галдырды, Жемал бир жилве берди, ичим шовка долдурды, Сөзлемейин нейләйин, яранлар, ярды мени.

Магтымгулы, беглигим яр жемалы гул этди, Высал умыдын берип, йүз тилли билбил этди, Айралык ода салды, пырак турды, ел этди, Ышк чекди зыбанасын, якып-өртәп, күл этди, Хижран ферапич (?) алып, еле совурды мени.

АШЫК БОЛМУШАМ

Эй, яранлар бир йүзи гүл, Ая ашык болмушам, Барчалар максуды — гүл рагна ашык болмушам, Билбилем, баг ичре бир говгая ашык болмушам, Өзи гайып, зүллери елда ашык болмушам, Мензилим даг ичредир, сэхрая ашык болмушам,

Чүн пелек салды мени ол гүн пена топрагына, Дүшди сейрим дайыма Мекке, Медине дагына, Билбил олдум, сайрадым, гирдим Эремнин багына, Пайы-бент олдум о гүн гам әхлинин дузагына Иүз бела-мәхнетли бир сөвдая ашык болмушам.

Көңлүм ичре яр гамыдыр, мензилим сэхрадз, хей, Пушешим гам-гуссадыр, меи дөнмүшем Перхада, хей, Салды ышкың, дилбер-а, жан-у жигерим ода, хей, Вадарыг-а, гечди өмрүм зая, бердим бада, хей, Ахы чох, эфганы чох, бир көе ашык болмушгм.

Билменем, ол не бахрдыр, не муъаззем дагыдыр, Алды көңлүм, гитди аклым, тен мыдам нә чагыдыр, Аны нисбет этмек олмаз, гумры, билбил, загыдыр, Ай, гараз, хер зүлпүне етмиш мун әр туссагыдыр, Кадды-каматы белент, зыбая ашык болмушам.

Дост, ховайы васлыны мен шунча чындан истерем, Дамы-зүлпүн кайдына өзумни зындан истерем, Дийме: «Гамдан бир заман көңлүмни хандан истерем», Бир гарып ашык менем, яр, сени сенден истерем, Гиже-ю гундиз, билиң, хув-хая ашык болмушам.

Васлы-ярымдан дигерге интизарым ёк мениң, Галмышам хайран олуп, гайры мыдарым ёк мениң, Алды жаным ышкың оды, ыгтыярым ёк мениң, Гелсе, аклым дагыдар, гитсе, карарым ёк мениң, Гамзасы ок, гашлары ол я ашык болмушам..

Айдадыр Магтымгулы, мен анда кәне уградым, Сейр әдип, бардым пелеге, ламекана уградым, Чүн мени рысва кылан ышкы-егана уградым.
Етмиш ики шәхр ичинде муң бир дүкана уградым, Шунча

АШЫК БОЛМУШАМ

сергердан-сепилу рая^{VIII} ашык болмушам.

VIII Бу сөзүң «зая» диен нусгасы хем бар,

САТАШДЫМ

Сәхер вагты сейран эдип гезеркәм, Ажап мензил,
ажап жая саташдым, Угрум билмей, ёлдан-ёла
азаркам, Хуп мекана, хуп сарая саташдым.

Уссасыз ишленен, киршсиз гатылан, Гымматсыз
сатылан, элсиз тутулан, Гол дегмей чекилен, оксуз
атылан, Чиллесиз гурулан яя саташдым.

Ниже достлар билен сейранда экен, Хатардан
азашдым, кервенде экен, Жандан умыт үзүп,
хайранда экен, Иылдыздан ёл ясап, Ая саташдым.

Көңлүм гитди достлар ичен шербетде, Олар йүз
сапада, мен мүң хасратда, Айрылып-налада, галдым
гурбатда, Чешмеден сув истәп, чая саташдым.

Не тенде кувват бар, не ичде жан бар, Бу иште не
суд бар, билмен, зыян бар, Не хасап, не хесип, не
белли сан бар, Киши билмез, не сөвдая саташдым,

Баша баглап диваналык кемендим, Сегредип
етишдим ышка семендим, Ал шераба эл узатдым,
эмендим, Дурусын ичмишлер, лая саташдым.

Магтымгулы дийрлер мениң адымы, Әлем элин
чояр, гөрсө одумы, Эй, яранлар, киме дием дадымы,
Башым чыкмаз, не говгая саташдым***.

*** Бу бендин:

Магтымгулы дийрлер мениң адыма,
Бир ах урсам, элем янар одума,
Ярадан, я жепбар, етиш дадыма,
Башым чыкмаз, не говгая саташдым — диен нусгасы хем бар,

ГӨЗҮМ ДҮШДИ

Шукүр, алхамдулилла
Жанана гөзүм дүшди,
Мейханада мей ичдим,
Местана гөзүм дүшди.

Эй, зулпи, сачы анбар,
Мәхрап ки йүзүн мүнбер.
Эй, лаглы-леби гөвхер —
Уммана гөзүм дүшди,

Эй, гөзлери ахрамы, Гел,
гөзлегил ярамы, Эй,
көилумиң арамы — Имана
гөзүм дүшди.

Эй, жады жерен гөзли, Эй,
шәхд-у шекер сөзли, Эй,
Шемс-у Камар йүзли
Табана гөзүм дүшди.

Арзувда гезер иллер,
Хызматга гелер гуллар,
Тәзе ачылан гүллер ■—
Бостана гөзүм дүшди.

Хер сачлары бир сүнбул,
Гөйә ки менем билбил, Эй,
женнет эра бир гүл,
Рызвана гөзүм дүшди.

БУ ИШИ

Бенде, сен бет ише батырлык этме, Алдында
гоярлар ол гүн бу иши!
Небсе уйма, шейтан райына гитме, Хыжалата
гояр, билгин бу иши!

Небсиң айдар: «Ургун, бу бир хөзирдир!»
Жанын айдар: «Хай, дур, таңры хөзирдир!»
Сен гөрмесең, ол-ха саңа назырдыр, Утангын,
эйменгин, гойгун бу иши!

Бир ёлда гүнә бар, бир ёлда совап, Арасатда
сенден истәрлер жовап, Халала хасап бар,
харама — азая, Шеки ёкдур, яда салгын бу
иши!

Өмрүң гечип барган яздыр бир сагат, Не
болар, бу язда эйлесең тагат, Соваба шатлык
бар, жүрме — хыжалат, Бойнуңа алмагын,
гелгин, бу иши!

Башың гөге, гөвсүң эле гөтерме, Көңлүне
горкыны чала гетирме, Иүрекде ёк сөзи тиле
тетирме, Бхлас гулагына чалгын бу иши!

Мысапыр сен, мукым ишин гуарар сен, Бибака
дүнийәде ниче дуарар сен, Мунда не иш этсең,
анда гөрер сен, Ягшыдыр, ямандыр ол гүн бу
иши.

Шейтан айдар: «Ширин ишдир, азагой!»
Рахман айдар: «Небс умыдын үзегой!»
Магтымгулы: «Тур, голунны көзе гой, Эгер
дөзе билсең, кылгын бу иши!»

ДӨКҮП БАРАДЫР

Гам думаны басып гарып көңлүмнй, Гезде яшын
сылмай, дөкүп барадыр, Кимдир рехм эйлеен,
соруп халымны, Бозук көңлүм гөркүн йыкып
барадыр,

Герче от яксалар ышык ягындан, Өлүм асан эрер
дост пырагындан, Хижран мени ковды сабыр
багындан¹, Пырак богун-богун сөкүп барадыр.

Ол дөври-дөвраным чарх булашдырды, Гам жаным
гуратды, от туташдырды, Ышк мени яндырды,
хетден ашдырды, Иүрегим ичимден чыкып
барадыр.

Парахат ятырдым небсимни беслэп, Турды көңлүм
яр жемалын хөвеслэп, Хакдан хажат дилэп,
мырадын ислэп, Гөзүм ол ёллара бакып барадыр.

ДЫгтымгулы, межалым ёк, сөйлэйин®, Достларга
дердимни аян эйлэйин, Эй, яранлар, йыгламайын
нейлэйин, Ышк мени яндырып, якып барадыр!

* Бу есирин «Хижран мени ковды Хайбар дагындан», «Хиж- ран мени
гойды сабыр дагындан» диен нусгалары хем бар.

¹ Бу сетириң «Магтымгулы, межалым бар — сөйлэйи» диен
рувгаеы хем бар,

ЙЫГЛАП ГЕЧЕР ХАЛЫМГА

Гиң гөврәнн гам басыпдыр өзүнден, Баш
хем гелсе, йыглап гечер халымга.
Багыр яшын көңүл дөкер гөзүнден, Гаш
хем гелсе, йыглап гечер халымга.

Гаррылыга дөндөр йигит чаглары,
Геда эйләр тәч эеси беглери, Гуршун дей
эридер Кап дек даглары, Даш хем гелсе,
йыглап гечер халымга.

Әлем ичре бир ах урсам бир зарба, Эда
болар ынсан, гелмез пил гурба, Гаплаң
гүйчден галар, дөнер гурт-гүрбә, Гуш хем
гелсе, йыглап гечер халымга.

Пушманда мен эден-этмиш кәримден,
Биперваям болан-болмуш барымдан,
Хемра болан ята билмез зарымдан, Хыш
хем гелсе, йыглап гечер халымга.

Хак ышкыдыр бизи гоян көзлере,
Бу көзлердир кысмаат болан бизлере,
Билбил тилсиз галар, барсам язлара, Гыш
хем гелсе, йыглап гечер халымга,

Аңламаян ышк дердиниң кәнинден, Бу сөз
гечмез якынындан-янындан, Ышка дүшен
умыт үзер жанындан, Ләш хем гелсе,
йыглап гечер халымга.

Пәхм эйлеен Магтымгулы сөзүни, Дерде
дүшүп, яша долдыр гезүни, Шат гүленлер
тута билмез өзүни, Хош хем гелсе, йыглап
гечер халымга.

МУБТЕЛА КЫЛДЫ

Эя, достлар, пелек жебри
Башымны мубтела кылды,
Айырды сөвер баламдан,
Йурегимни яра кылды,

Өтди хошвагт-хоррам вагтым,
Бозулды тылладан тагтым, Яны
битен бир дарагтым Хазан бады
пена кылды.

Шум ажала болмаз чәре,
Жебринден галдым бу зара,
Йүрегиме салды яра, Гарып
жисмим эда кылды.

Инди бир дем карарым ёк, Бу
мензилде дуарарым ёк, Бу сөзден
хич хабарым ёк, Хабарсыз
бинова кылды.

Янып первана дек хер дем,
Йурегим долдурып йүз гам,
Каддым хам, гезлерим пүряем*
Бу жанымга жепа кылды,

Гамындан өртенип сузан, Чекер
мен нала-ю эфган Пыракында
гөзүм гирян, Нетей, нейлей, геда
кылды.

Магтымгулы кылды перят,
Мениң ахвалыма хейхат!
Пелекниң элинден мүң дат,
Мениң багтым гара кылды.

ГӨЗЛЕМЕЙИН БОЛАРМЫ

Бир кәкилик алдырса зуръе баласын,
Сайрай-сайрай, гөзлемейин болармы?,
Бир билбил йитирсе гызыл ләлесин,
Хасратындан сезлемейин болармы?.

Күрреси элинден гитсе эшегин,
Телмурып төрт яна, гөзләр ушагын,
Акмая алдырса элден көшегин, Багрын
бозуп, бозламайын болармы?

Бир жерен алдырса элден овлагып, Бала
сесин динләп, салар гулагын, Дөке-дөке
гөзяшының булагын, Мәлей-мәлей,
ызламайын болармы?

Агсагың элинден алсаң агажын, Яман
дерде дүшер, тапмаз алажын, Бир
гүйчли душмана душса мекежшг,
Жожугыны гизлемейин болармы?

Айралыга адам оглы нейлесин?
Ким галар гөрмеен ажал хилесин.
Магтымгулы, хайван билсе баласын,
Ынсан багрын дузламайын болармы?

АТАМЫҢ

Алтмыш яшда¹, новруз гүни, лув йылы
Турды, ажал ёлун тусды атамың, Бу
дүнийәнің иши бейлемиш, бели, Өмрүнің
танапын кесди атамың.

Агыр дөвлетлере көңүл гоймады, Бу
жаханың эшретини сөймеди, Эски
шалдан артык пушеш геймеди, Ахрет өйи
болды касды атамың.

Дийрди: Дүнийә дурмаз, өмре бакы ёк,
Гүндиз роза, гиже болса укы ёк.
Мүңкүр билмез, мухлусларың шеки ёк,
Пыгамбер дестидир дести атамың.

Гөрмесем, сөйлемен ой биле ченден,
Максадына етер йыкылан чындан, Ярысы
мелекден, ярысы жындан, Мүжевүрсиз
болмаз үсти атамың.

Нукаба дийрлер, үч йүз эрен уграшды,
Чилтенде атама назарым дүшди, Нужеба
барсам, хефтенлере гарышды,
Абдаллардыр чын пейвести атамың.

Әлем ичре адам галмаз, ат гезер, Бу
сырлардан жахан халкы ят гезер, Жаны
женнет ичре, гөкде шат гезер, Ерде
жошвагт ятар посты атамың.

Магтымгулы, гизлин сырың бар ичде,
Кәмил тапсаң, кыл гуллугын серишде,
Магшар гүн гайгысыз гирер бехишде, -
Хер ким чындан болса досты атамың.

⁴ «Алтмыш бәшде» диен нуегасы хем бар.

Гөчи-гоны бирле гитди Абдылла, Хемме
гиден гелди, булар гелмеди, Мәмметсапа
гитди көмөк бермәге, Узаданлар гелди,
булар гелмеди.

Әнесинден айры ятмаз огланлар, Я, реб,
гөрөн бармы булардан, иллер,¹
Айланыбан айлар, доланып йыллар,
Айлар, йыллар гелди, булар гелмеди.

Хассадаң сагалды зәхер даданлар, Инжи
алып гелди гоюн гуйденлер', Алты айлык
ёла — Кәбә гиденлер, Хажы болуп гелди,
булар гелмеди;

йырақдан, якындан барып геленлер,
Бармыдыр булардан гөрүп, биленлер,
Хиндистана безиргенлик кыланлар,
Малын сатып гелди, булар гелмеди.

Дарыды бир долы, ёлукды баран, Бирин
юрды биле эйледи вейран, Бирисиниң
яры ызында хайран, Гөзлери ёлдадыр,
булар гелмеди.

Йыкыланың багры ерден галмазмы, Хич
баран гелмезми, аглан гүлмезми,
Өтенден, гечевден сорсаң, билмезми,
Билинмезлер гелди, булар гелмеди.

Магтымгулы, дерди гоймаз ятмага, Угрун
билмен сорай-сорай гитмәге, Ерден
жогап чыкмаз хабар тутмага, Гөрөн-
билен бармы, булар гелмеди.

¹ Бу сетирин «Хакын алып гелди гоюн баканлар» диен
нувгвд оы хем бар.

БАГЛАР, ХЕЙ

Кысмаат олмаз, гидем узак ёллара, Несип
гоймаз, гидер ёлум баглар, хей! Хайран-
Межнун болуп, чыкам чёллере Барып,
месген тутам сизи, даглар, хей!

Оюн билен огланлыгың деминден, Етип
гелдим кәмиллигиң чеминден, Көңлүм
лерзан болды дүнийә гамындан, Тутды
сынам чапраз-чапраз даглар, хей!

Гайда-гайда огланлыгың райындан, Етип
гелдим кәмиллигиң пайындан, Батды
башым, чыка билмен лайындан, Яда
дүшер өңки гезен чаглар, хей!

Ждхыллыкда чар тарапа атышан,
Билмезликде хаму ише гатышан, Ажыз
галып, гаррылыга етишен, Дерт эдинип,
өз-өзүнден аглар, хей!

Магны аңлан Магтымгулы сөзүнден,
Пикре дүшер, яшлар акар гөзүнден, Хемме
затлар тагйыр тапар өзүнден, Я, реб,
йыкылмазмы бейик даглар, хей!

АТ ИСЛӘРИН

Керем этсен, кадыр алла,
Дүнийәликден ат исләрин.
Талыгым укуда галмыш, Бир
ачылмыш багт исләрин.

Ексузлык бир яман ёлдуз, Пақыр
менем, голум галдыр, Халал
рызк бер, кесп билдир, Кимия
атлыг от исләрин.

Ялан дүнийәде йөрмәге, Дөвлет
бер, ашрет сүрмәге, Өмүр экләп,
гүн гөрмәге, Сегсен йыл пурсат
исләрин.

Хажы Бекдаш, Абдылкадыр,
Хожа Ахмет, Ымам Рызадыр,
Феридун бир өвлүйәдир,
Барындан хүммет исләрин.

Пырагы, ышка уграшдым, Деря
гирдим, мөвже дүшдүм, Хор
галмасын пуштба-пушдум»
Беркарар девлет исләрин.

РЕЙГАН ЭЙЛЕДИ

Гайгы-гамда эзиз өмрүм солдуруп,
Шум пелек азабым рейган эйледі. Язан
китапларым силе алдырып, Гөзлерім
ызында гириян эйледі.

Гапыллыкда душман алды дашымыз,
Даргатды хер яна деңи-душумыз, Бәш
йылда бир китап эден ишимиз —
Гызылбашлар алып, вейран эйледі.

Бир ничәмиз голы баглы гул болуп,
Ничелер ызында саргарып, солуп, Кими
берип, аның бахасын алып, Хер киме
бир белли баха эйледі.

Шум пелек бирехим, маңа билдирди,
Агламакдан гүл йүзлерім солдурды,
Голязма китабым силе алдырды,
Душманымы жейхун деря эйледі.

Ничелер дүнийәде болды бир киши,
Ничәнің агзыны долдурмаз ашы,
Ничәнің матамдан гутулмаз башы,
Гиже-гүндиз вавейлета эйледі.

Көйдүрер шум пелек зулмы-жепасы,
Яландыр, ынанмаң, әҳди-вепасы,
Магтымгулы, ёк бу сөзүң хатасы, Пелек
элип каддым дута эйледі.

БОЛДУМ ГИРЯНА

Языгым ят эдип, йүзүм хэк эдип, .Сәхер налыш
билен болдум гиряна. Дидеден яш дөкүп, сынам
чэк эдип, Телбе дек өзүми урдум хер яна.

Көңлүмни гечирдим жүмле жахандан, Не
жахандан, белки, эл үздүм жандан, Хызырдан,
Исадан, Шахымердандан, Хүммет истәп, бакдым
суйы-асмана.

Асманың йүзүнден кехкешан өчди, Нәгәхан үч
әре назарым дүшди, Ики яшыл геймиш, бир
сефид пушды, Гөзүм гөрди, тилим гелмез
пермана.

Бири гелип, элин гөгсүме урды,
Бири бир тыг билен йүрегим ярды, Агзыма агзын
гоюп, бири дем урды, Дийрлер: «Арзың дийгил
Шахымердана!»

Булар бейле дийгеч, тилим ачылды, Гана-гана
мей-мухуббет ичилди, Көңлүме еди тевр совал
гечилди, Дийдим: «Ругсат болса, гелсин
зыбана»^

Ики узын әрдир, бир гысга каддыр, Дийдилер:
«Хошвагтдыр, ягшы пурсатдыр», — Сөзүн болса,
сора — дийрлер — ругсатдыр,, Көңле гелен
сөзүң гелтир беяна!»

Дийдим: «Гөкден агыр, ерден мерт недир?..
Дерядан бай недир, дашдан сахт недир?. Отдан
якыжырак, буздан серд недир?
Зәхерден ажырак недир бу жана?»

Дийрлер; «Яман төхмет агыр асмандан,
Гахарсыз, ягшы сөз гиндир жахандан,
Мынапыгын көңли сахт сенистандан, Әхли-
каныг меңзәр бахры-уммана,

Жебр этгужы солтан— якыжы көзден, Бахылдан дилесең, совукдыр буздан, Пақыра жебр этмек — зехердир суздан, Өвүтдир бу сөзлер, бизден нышана».

Булар бейле дийгеч, еримден турдум, Йүврүп, элим этегине егирдим, Мест болдум, суут болдум, аклым йитирдим, Геп-келам тапмадым, галдым хаирана.

Дийрлер: «Үч киши болдук устадың, Дайым дестан болсун әлемде адың, Магтымгулы, вагтдыр, исте мырадың...» Бу сыры акмак ачар я бир дивана.

ӘЛЕМЕ БЕЛГИЛИДИР

Достлар-а, достум мениң ширин жандан сөйгүлидир,¹
Жан киби пынхан жаханда әлеме белгилидир.

Баш биле барсам аңа, хандан олурса гүзери, Тутсам ол
ерде ватан, ол ер ки аның ёлудыр¹,

Дийрди яр: Мен ашыгым өз элим ле катл эдем, Дндан
оввал гам мени паймал эдип алмалыдыр.

Өзге ашыкларың олса пайы бент зүлп-тарына, Мен
гарыбы-бендәниң хем эли, хем аягыдыр,

Гайры ле безм эйлейип, эйлесе хош көңлүни яр Межлис
ичре ят эдип дий: «Ол гарып гайгылыдыр»[^]

Яр гелер¹, вагт-да гидер, гафлата батмыш гөзлерим,
Ачайын дийсем, ачылмаз, не агыр уйкулыдыр.

Билмеен соранлара айдың бу гарып адымыз, Аслы
геркез, юрды Этрек, ады Магтымгулыдыр<

¹ «Елудыр» сөзүниң «Илидир» диен нусгасы хем бар[^] 8
Неширлерде «Яз гелер» гернүшинде берлипдир.

ШЫПА БЕР

Бу чөлде рехм эйле гарып халыма, Әлемни яратган, субхан, шыпа бер! Чох ызалы, дертли ширин жаныма, Я, Мустафа, фахры-жахан, шыпа бер!

Он ики ымам, бири-биринден сервер, Еди вели, яран болуп, медет бер, Мешхет, Гара Баба, я Шейс пыгамбер, Хасан, Хусейн, Шахымердан, шыпа бер!

Нух пыгамбер, назар эйле бир непес, Өмрүми бихуда гечирдим — эбес, Зекерия пыгамбер, я, Хызыр, Ыляс,, Ковус, Кыяс, Муса, Ымран, шыпа бер!

Ыбрахымың жандан айрылды табы, Кэбэ баран хажы тапар совабы, Гара Әлем ата, я Халат неби, Гөзли ата, Баба Селман, шыпа бер!

Огул дөвлетини бермән эгеси, Ызында бир нышан ёкдур новасы, Дөвпериниң, ынсың, жыңсың патшасы, Солтан болан ша Сүлейман, шыпа бер!

Өзүң догры гөзле, я реббим желил, Барчаның рызкына өзүң сен кепил, Я Давут, я Жиржис, Ыбрайым Халыл, Эбабекир, Омар, Осман, шыпа бер!

Дат эйләп, тилимден кылдым пыганлар, Яш ерине акды гөзүмден ганлар, Хорезм юрдунда ятан жананлар, Исми Махмыт — эр пәливан, шыпа бер!

Мөвлам, стир месгениме, юрдума, Йүзүм дүшсүн арсланыма, гурдума, Магтымгулы айдар, мениң дердима, Дүнийәниң тебиби — Лукман шыпа бер!

ШАСЫ ГАЛАНДАР

Ашыклар әхлиниң ханы, солтаны, Тежелли тагтының шасы галандар, Гезерем ёллары йтирип ярны, Билменем, хабар бер, кайсы, галандар,

Мен бу ёлда шунча зилле болмушам,
Манде, галып, ажызлыгым билмишем,
Шеблини, Междуны алып гелмишем,
Пехливан, Пирияры, Вейси, галандар.

Хабар алдым багы-бостан, гүлүнден, Реңги солмуш бады-хазан елинден, Герданы кеч гахба пелек элинден, Меневше тутармыш ясы, галандар»

Хошлугым ёк ойнамага, гүлмәге, Рақып гоймаз догрулыбан гелмәге, Бир хылватда яр хабарын алмага, .Сенде бар ашналык ысы, галандар.

Гүндизиң пикирдир, ойдур агшамың, Бу ресме гечирдим, вагтын эйямың, Я, реб, керем этсең bize бир жамың, Гыйматын айт, не бахасы, галандар?,

Сөйсен ол ярадан кадыр субханы, Мен гарыбы шат эйлегин пынханы, Гөтерди әлеми, тутды жаханы Ашыгың наласы, сеси, галандар.

Магтымгулы айдар, истихан сениң, Тен сениңдир, дамар сениң, ган сениң, Гыймат үчин акыл сениң, жан сениң, Додагыма тутгул тасы, галандар!

ЕТИШДИ САЛЫМ

Гаррыдыкча, голдан гитди ынсабым^1 Эя,
достлар,. эллэ етишди салым. Керим-а, гүн-
гүнден кем болды ховпуМц Дембе-демден
артды бу яман пәлим.

Дарыга, дин үчин ёкдур бир ишим, Өмрүм
эдаланды, агарды ришим, Қувватым
кемелди, кутелди дишим, Йигитлик
өвжүнде хениз хыялым.

Көнүл дүнийә зерин ызлап дурупдыр, Гөз
хем гөзеллери гөзләп дурупдыр, Тил хем
гыбат, ялан сөзләп дурупдыр, Шейтан бир
кәпирдир, небис хем залым,

Сенден медет етишмесе, я жепбар, Бу
беладан баш гутармак хачан бар?, Ховайы
хөвөсге болдум гирифта, Хак гуллуғна
ёкдур зерре межалым.

Достлар, ыгтыбарым ёкдур өмүрге,
Багтымың сыясы рең бийр көмүрге,
Талыгым Гүнәши галмыш үмүрге, Эйәм,
сен ояндыр уюмыш ыкбалым.

Худавенд-а, герче небсим ямандыр,
Дилегим дергахдан нуры-имандыр, Шер
ишим бихеддир, гүнәхим кәндир, Сен өзүң
гечиргил, я, зүлжелалым.

Магтымгулы, ышк одуна бүрянам, Ил
малына, мен халыма гириянам, Горкы, умыт
ортасында хайранам, Таңла-магшар, я, реб,
не ола халым?

НӘЛЕР ГӨРҮНЕР

Сейл эделиң бу жахана, Жаханда
нәлер гөрүнөр, Игендер,
Жемшит салдыран Бейик
биналар гөрүнөр.

Бишелери шир, пелеңли,
Гүлгүзар, новча билеңли, Гүн
дүшмеен тер өлеңли, Чешмели
завлар гөрүнөр.

Ярадан бар этди ёкдан, Даглар
дүнийә сүрер чохдан, Сорсан
хабар берер Нухдан, Гарриган
авлар гөрүнөр.

Чаглан, ялан дүнийә, чаглан, Не
гүлен галар, не аглан.
Гар-ягмырлар, буржы баглан
Кемерли даглар гөрүнөр,

Серинден думаны гитмез, Эйям
гечип, ере батмаз, Гаррип
галмаз, өлмез, йитмез, Горганлы
даглар гөрүнөр.

Не күлбе галар, не четен,
Сенемлер сейл эдип өтен, Тоты,
билбил месген тутан, Ховалы
баглар гөрүнөр.

Магтымгулы, ким бар өлмез?
Ажал доймаз, земин долмаз,
'Асман инмез, ер чөврүлмез, Гүн
йөрир, Айлар, гөрүнөр.

БУ НЕ ТЕРХОС — ТӨВЕЛЛАДЫР л

Йүзүм яр йүзүне дүшсе, тилим алхамдүлилладыр, Эгер
гахрына уграшсам, оқырым кулхуалладыр.

Бу дергахы дурар курбет, эрер ол хадийи-вахдет;
Мухуббетниң макамында аның эз васпы лөвладыр.'

Пелеклер нердибаныдыр, земин саясына мэтэч, Ики
наълейни аршың келлесинде тәжи-агладыр^

Эгер мисгин, эгер бир бай, тапармы сенсизин хич раи,
Ямандыр айралык, эй-вай, арап лабзында вейладыр,

Жеварыңдан жыдаларга, көйүнде жан пидаларга, Сени
пстән гедаларга зекеват хуснунда өвладыр.

Эрер мен бир гүнэкәриң, хемише ашыкы-зарың, Йүзүн
гөрмесем ол ярың, качан көңлүм тесалладыр^

Пырагы, ниче вагт олды, хабар тапмас мен ол ярдан, Я.нар
мен аташы-ышка, бу не терхос-төвелладыр^

СӨЙМҮШЕМ СЕНИ

Я хабып, хак ресулы сен, Чын
жандан сөймүшөм сени,
Дөрвүшлөр гадыр гижесин
Сөен дек сөймүшөм сени.

Эйлейип сейр-у сейраны, Кешт
этсем күлли Эйраны, Мисли
Ыбрайым Сараны Сөен дек
сөймүшөм сени.

Якуп юрт этди Кенганы,
Оглудыр Мүсүр солтаны,
Мисли Юсуп Зүлейханы Сөен
дек сөймүшөм сени,

Яланчыны тутды ады,
Олардыр ышкын биняды,
Межнун Лейли перизады Сөен
дек сөймүшөм сени.

Дилди дагларың зирини,
Тапмаян бири-бирини, Ашык
Перхат ол Ширини Сөен дек
сөймүшөм сени.

Эгди мени дүнъе малы,
Болмады ышкым кемалы.
Сейпелмелек Махжемалы Сеен
дек сөймүшөм сени.

Басды мухуббет нышаны.
Кешт эйледим чар көшөни,
Еменде Варка Гүлшаны Сеен
дек сөймүшөм сени.

Гитди элден ыгтыяры,
Галмады сабр-у карары.' Ашык
Новруз, Гүл-Ферхара Сөен дек
сөймүшөм сени.

Бир гүн ёлукдылар Хызра,
Дурдулар ныйза, незре, Бир-
бирини Вамык, Узра Сөөн дек
сөймүшөм сени.

Гездилер Румуң дүзүни,
Бердилер хақың карзыны,
Арызда Ганбар Арзыны Сөөн
дек сөймүшөм сени.

Тутмады олар дүнийэни,
Галмады яры-яраны, Мисли ол
Тахыр Зөхрәни Сөөн дек
сөймүшөм сени.

Бу дүнийэ гоюпдыр кими, Хош
тутуң бәш гүңлүк деми, Ашык
Гарып Шасенеми
Сөөн дек сөймүшөм сени.

Магтымгулы, дүнийэ паны,
Өтүпдир Рүстемлер, каны? Ай,
Гүң-у Земин, асманы Сөөн дек
сөймүшөм сени.

ГҮЛЕ МЕНЗЭР

Эй, яранлар, ягшы ярын, Гойны
жөннет, гүле мензэр, Сөзлесе,
дүрлер сачылар, Диллери
билбиле мензэр.

Бшк оды яндырды бизи,
Сорамаңлар менден сөзи, Ярын
эйги гызыл йүзи Гөйә Ая-Гүне
мензэр.

Нәлер чекдим дерди-пырак, Етей
дийсем, ёлум ырак, Галам гашлы,
бадам габак, Сачлары сүнбүле
мензэр.

Зүллерине уруп шана, Мени ол
кылды дивана,
Гөйә ол — шем, мен — первана
Яндым, теним күле мензэр.

Көен ёк дүнийәде менче, Дидар
гөрмек ёк дойынча, Дишлери
дүр, агзы гунча, Били инче —
гыла мензэр,

Гөзи неркес, бойы шемшат,
Кирпиклери мисли полат, Пери-
пейкер серви азат, Десседессе
гүле мензэр.

Гөвсүнде бар гоша нары, Ак
йүзүнде жүре халы, Леблеринден
акан балы, Шәхд иле шекере
мензэр.

Өзүне көпдүр бинасы, Гейип
реңбе-реи лыбасы, Элине гоян
хынасы, Гөйә гызыл хуна мензэр.

Магтымгулы, болдун харап,
Истәп тапман яры сорап,
Отурышыш ёла гарап, Ел
тапмадык көре мензэр.

ДАШ ГАЛДЫ

Не зовк-у сапалар йигитлик билен Бахар болуп гечди, бизден даш галды/ Гаррилык этишди мүн кулпет билен, Мизан өтди, хазан гелди, гыш галды.

Өмрүмнн сарп этдим хай биле вая, Гуллуқтагат эйлемедим худая, Йигитлик эсерин өтгердим зая, Имди не гүйч-кувват, не бир жош галды,

Өмрүмнің галмады бир зерре шады, Хич кимсе эшитмез ахы-перяды, Жисмим кебап этмиш айралык оды, (йүреклер ган болуп, гезде яш галды,

Хер бир гула шум айралык салынды, Жисмим хазан урды, гүли солунды, Газнасы урулды, өйи таланды, Не анда бир акыл, не бир хуш галды.

Гойды мени йүз мүн азара пыркат, Гижәм узын болды, даң атмак рыккат, Гусса билен гүн гечирмек мушакгат, Не жанда парахат, не бир айш галды,

Айралык жан-жисме чох азар берди, Ренж-у элем чекдим, теним саргарды, Гусса билен сач-сакалым агарды, Не рухда шат, не көңүлде хош галды.

Магтымгулы, ишим кыл-у кал болды, Шум айралык биле аклым лал болды, Билмөдим, не сөвда, ничик хал болды, Жан тенден айрылды, гуры ләш галды.

КӨҢҮЛДИР ВЕЙРАН

Дийдим: «Иүзи табана». Дийди: «Меңзэр!» Меңли хан<
Дийдим: «Гойдуң армана». Дийди: «Көңүлдир вейран»;
Дийдим: «Өлерем имди». Дийди: «Галар сен аман».
Дийдим: «Ок кирпичлерин». Дийди: «Гашларым кеман»,
Дийдим ки: «Пушеш геймиш». Дийди: «Доны-зерешан»,

Дийдим: «Иүзде халлар бар». Дийди:
«Ройда гүллер, хей»;

Дийдим: «Гумры зыбандыр». Дийди:
«Шэхди-диллер, хей»,

Дийдим: «Гел, сен хабарлаш». Дийди:
«Билер иллер, хей»,

Дийдим: «Ол не сервидир?» Дийди:
«Инче биллер, хей».

Дийдим: «Тавус не кайдан?» Дийди:
«Жайы-Хиндистан»,

Дийдим: «Гижэң гараңкы». Дийди: «Укуда Айым».

Дийдим: «Кимлер ясавул?» Дийди: «Кирпигим-яйым»^

Дийдим: «Кайда месгениң?» Дийди: «Ламекан жайым»;

Дийдим: «Зерешан эрер». Дийди: «Көвсердир чайым»,

Дийдим: «Ондан ёр маңа!» Дийди:
«Истэрмиш бижан»^

Дийдим: «Бу не түтүндир?» Дийди ки: «Гара марлар»:

Дийдим: «Горкарам андан». Дийди: «Ил-у гүн зарлар»,

Дийдим: «Сөзүң аслыны». Дийди: «Сорар, дуярлар».

Дийдим: «Сыры паш этдиң». Дийди:
«Айтмыш айярлар»!

Дийдим: «Өлүм бар саңа». Дийди: «Саңа хем перман»^

Дийдим: «Эй, Магтымгулы!» Дийди:
«Гөзлер яш болар!»

Дийдим: «Ол не огландыр?» Дийди: «Сизге баш болар»,

Дийдим: «Якындыр Кэбе». Дийди: «Көне даш болар».

Дийдим: «Ягшы замандыр». Дийди:
«Бу хем дүйш болар»^

Дийдим: «Имди гидер мен». Дийди:
«Гитсең, бар аман!»<

КУЛАХЛЫ ГЕЛДИ

Бир гиже ятырдым, бир ахвал гөрдүм^
Бир бөлек башлары кулахлы гелди.
Тисгинип ояндым, еримден турдум,
Голлары тылладан асалы гелди.

Бир бөлек эренлер текримни эйләп, Ал-у
яшыл гейип, эсбабын шайлап; Тутдум
бирисини барындан сайлап, Леблери
шекерден мазалы гелди.

Бир пери салланып, сейле чыкыпдыр,
Гамза бирле галам гашын какыпдыр,
Мениң жаным ышк одуна якыпдыр,
Башлары тылладан жыгалы гелди.

Жепалар чекипдир яр диярында, Багда
битен алма биле нарында, Магтымгулы
бир периниң зарында Хеммесиниң тили
сеналы гелди.

БАШ БОЛМАН,

Несихат эйлэйн, динлэн, йигитлер, Пис
хатын башлаган тоя баш болман^ Мүн
несихат айтсаң, бирисин тутмаз, Агзыбир
болмаган өе баш болмаң!

Денцене эйлеме, салышма кылма-ң, Арасса
сөвда эт, чалышма кылмаң, Хош мылайым
болуң, кем сухан болмаң, Менден зынхар,
илиң биле каш болмаң!

Хергиз атаң болса, болмагыл кепил,
Бурункыдан галан: «Кепиллер сепил». Мен
айдайын, динлемесең, өзүң бил, Аяклашма
эденлерге баш болмаң!

Несихат динлесең, эрниң эри сен, Алмасаң
несихат, көпүң бири сен, Артык
салгыдыны өзүң төлир сен, Агзы ала
ковумлара баш болмаң!

Догры йөрген, догры гезген док болар,
Бивагт йөрген меламата чох галар, Өмрүң
бойы йыгнаганың ёк болар, Харам сөөн
йигитлере баш болмаң!

Хергиз яман билен бирге йөрмөңлер,
Ойнайып гүлүбан, биле бармаңлар, Көсти
етер бир гүн, ялан диймөңлер, Гуда-гайын
болуп, бела душ болмаң!

Магтымгулы, көп севдалы башың бар,
Өмрүң узак, йүзден аша яшың бар, Өзүңи
бил, өзге ле не ишиң бар, Бахабар йөр, хак
ядындан даш болмаң!

ЗОР БОЛАР

Ягшылыкда иле өзүн таныдан => Алкыш алып, дережеси зор болар, Яман болуп, ягшылыгы унудан — . Өз ыззатын гидир, итден хор болар;

Муңлы болар мырадына этмеен, Мүйли болар хак эмрини тутмаян, Өз рызкына хич канагат этмеен, Гөзүн дикер, киши ашына зар болар,

Хер ким яманласа дени-душуны, Өзи мүшгүл эдер асан ишини, Ким даргатса акыл билен хушуны, Эдер ишин билмез, шермисар боларз

Зехини кеч болар бады янылан, Биыгтыяр болар голы даңылан, Гөрешде йыкылан, женде енилен, Ичи долы намыс билен ар болар^

Гайраты кем болар гахары азын, 'Депгини пес болар матамда сазын, Өйүне барсаңыз, бир биныязын. Гөвреси гысылар, көнли дар болар.

Ким беланы сатын алса башына, Решк эдип, ракыптар гечер дашына, Токуш этсе ким башармаз ишине, Сввдасындан геле билсе, эр болар^

Сонун тоба этмез янылып-язан, От яксан гайнамаз бир гуры газан, Пэхм эдиң, хер ерде бир пәли азан, Ёвуз мусаллата сезевар болар.

Хэзана дөнүпдир өмрүм тер гүли, Назарын пес тутар илден, бергили, Биыкбал, языклы, яман горгүли, Учраш гелсе, бир ямана яр болар^

©нде ызда гөрсең хер кес гуламын, Ондан
аямагын таңры саламын, Ким окып унутса
хақың келамын, Кыямат гүн ики гөзи көр
болар.

Халы мүшгил болар көйүп-янаның, Иманы
шикест тапар харам иениң, Кастдан роза,
намазыны гояның, Өзи кәпир, билиң, жайы
дар болар,

Магтымгулы, сөзле хер не билениң, Өзүңе
кемлик бил айтман өлениң, Тарашлап,
шаглатгыл көңле гелениң, Сенден
соңкулара ядыгәр болар!

ИЛИ ГӨЗЛЭР

Илинден айра дүшөн — Ах
урар, или гөзлэр.
Елундан айра дүшөн — Жэхт
эдип, ёлы гөзлэр.

Гөкде пелек гердандыр, Халк
ерде сергердандыр, Не базыгэр
жахандыр, Гөз ачан малы
гөзлэр.

Кимлерде алтын тэчдир, Кимлер
сайыл мэтэчдир, Кимлер
дүйпден галлачдыр, Ким парча,
халы гөзлэр.

Ким нан тапмаз иймэге, Ким ер
тапмаз гоймага, Ким дон тапмаз
геймэге, Ким тирме шалы
гөзлэр,

Бу жахан бир пуштадыр, Ким
зинде, ким күштедир, Хер бенде
бир ишдедир, Хер ким бир халы
гөзлэр.

Хеңнам узын, өмүр аз, Чахар
пасла башдыр яз, Гөкде ганат
яян газ — Гөзлери көли гөзлэр.

Магтымгулы, хуш эйлэп, Гезгин
дидэн яш эйлэп, Дэли көнүл
жош эйлэп, Йүз мүң хыялы
гөзлэр. ей»

Т

СИЛ БИЛЭНИ

Белент дагларың башында Булут
ойнар сил билэни.
Гоч йигиде тойдыр-байрам Хер
иш гелсе ил билэни.

Тил биленлер гүн болупдыр,
Алтын, күмүш зең болупдыр,
Пеше хачан дең болупдыр^
Уграшанда пил билэни?.

Отлага гачар бузавлар, Өңүн
башлар ягшы гэвлер, Таналар
хассе бедевлер, Көне, йыртык
жул билэни.

Харам ишден гачар пирлер, —•
Тилки саркыдындан ширлер,
Гусдурманы гоймаз дийрлер*
Гуймак ийсең гыл билэни.

Хак бендеси хака чокар, Яман өз
пәлинден тапар, Магтымгулы,
айбын япар Аш, гылыж-у тил
билэни^

ГАДРЫН НЭБИЛСИН¹

Харазбан голуна дүшсе алгыр баз Ганатдан
айырар, гадрын нэбилсин;
Бир чопан элине дегсе бир алмаз, Чакмак
дашы кылар, гадрын нэбилсин,¹

Пақыра мынасып сабр-у канагат, Байлар
ярашыгы хайр-у сахават, Хар беслэн
тэжиге душсе шалык ат, Палан чекер
сүрер, гадрын нэбилсин.

Кэмил болмаз ол шербетден датмаян, Хезл
эйлемез сөз аслына этмеен, Дәли Межнун
ышкы эсер этмеен, Перизат Лейлиниң
гадрын нэбилсин;

Мейлис гирип, мэркәге бармаян², Беглик
эде билмез, берим бермеен, Чөлде ачлык
мушакгатын гөрмеен, Өйде ыссыг наның
гадрын нэбилсин;

Өтенден соң, аңлар адам дөвлетин, Билмез
дөвлет биле гечен нобатын, Чекмей киши
бимарлыгың зэхметин, Бу гөзел саглыгын
гадрын нэбилшш

Рысманын берк эдип, лабыр салмаян,
Гирдаба уграшар хэзир болмаян, Киштиси
көлөкде бендил галмаян, Гуры гара ериң
гадрын нэбилсин,

Айралык одуна янып бишмеен, Залымлар
элинден үлке ашмаян, Ватандан айрылып,
гарып дүшмеен, Үлкесинде илиң гадрын
нэбилсин.

* «Хич билмез» диен редиф билен гутарян нуегасы хем бар. * ^Дынчлыгың гадрыяы билмез армаян» диеа нуегасы хем бар.

Йигит дегил бир ыкларда дурмаса, Улаг
гадрын билмез киши армаса, Өрдек, губа
газлар чөли гөрмесе, Серчеменли көлүн
гадрын нэбилсин.

Магтымгулы айдар, яр-у хемдемге,
Гелиң, достлар, шүкр эделиң бу демге,
Затында сөз пэхмин билмез адамга, Мүң
магны сөйлесең, гадрын нэбилсин.

лды.

РЕФТАРЫДЫР

Иигит көңлүне сыгынан, Атын
гөрки рефтарыдыр;
Иле-улуса хош гелен — Аш,
гылыч, эр гүфтарыдыр.

Өнүң гара, ардың гөзле, Хош
сөзүн дий, гахрың гизле, Сөзлө
билсең, ягшы сөзле, Халк
яманың бизарыдыр.

Дүнийә дераз, өмүр галмаз, Ажал
гелсе, чәре болмаз. Не иш барын
адам билмез, Барча иш хакын
кәридир.

Өтер дөвран, бермез салым, Хер
ким жам берсе, бер чалым
Мунда нобат сүрсе залым, Эрте
хак гарып ярыдыр.

Өз эрким билен сөз диймен,
Гележек рызка гам иймен,
Жаханда бар ишден яман Бир
мұьминиң азарыдыр.

Анламаз угра гелмесе,
Сырлашарга яр болмаса, Ил-
гүнде гадыр галмаса, Сөз хем не
дерде дәридир;

Магтымгулы, сен дембе-дем,
Ахырет сары ур гадам, Ягшы-
яман барча адам Ажалның
гирифтарыдыр.

ДУМЛН ПЕЙДА

Гелсе новруз элеме, рец кылар жахан пейда, Эбрлер оваз уруп, даг кылар думан пейда, Бижанлар жана гелип, ачарлар дахан пейда, Гөгермедик гиялар, гогерип рован пейда, Эдерлер хайванатга хем суд-у зыян пейда, Ер йүзүне яйылып, йөрирлер нахан пейда, Вабесте дахан гушлар кыларлар зыбан пейла.

Чөл тарапын берк эдип, дер ачар сува харчен, Земин себзезар олуп, тенинден айрылар зең, Жүнбенделер мест олуп, гөйә ичмиш арак, бен, Хер эшняның өзүне өз овазы болар гең, Себзе ичре сандывач йүз тилде кылар ахең, Земин хызырпуш олуп, гүл битирмиш реңбе-рең, Хыружа гелип, элем, кыларлар пыган пейда.

Суруд-у седа бирле, жахан йүзи абатдыр, Олма суруда магрур, паянасы бибатдыр, Хак ышкында зинде жан, билиң, бакы-хайятдыр, Хер тенде ки ышк олмаз, рузы-эзел мематдыр, Яз өтинчә ер-у гөк, гүнден-гүне зыятдыр, Бир хашры-кыяматдыр, бир ёвмы-арасатдыр, Дәхр ичре болар хер дем, жахан ичре жан пейда,

Зербаба зовкун олма, бака ёкдур дөвлетде, Ёмрүнни бада берме, сен бу дарел-мәхнетде, Етер саңа ир-у гич, не язылса кысмагда, Жаныңа жепа эйләп, мунча гезме хасретда, Совап ягшы амалда я жуд ягшы ниетде, Элем барча хызмагда, адам ятып гафлатда, Хасылың аташ болгай, эйлесең яман пейда.

Магтымгулы, йыглар мен бу багты-сыяхымдаи, Горкарам жан апаты, эл-аяк гүвәхимден, Умыдым хасыл олмаз, бу өмри-тебахымдан, Жан көйди жесет ичре бу аташы-ахимдан, Голум сунуп, диләр мен хажатым аллахымлан, Бенде мен, умыдым көп ол керемли шахымдан, Эйлсгей арасатда гүл киби аман пейда,

АТЫ ГЕРЕК

Ат газанар гоч йигидиң Оввал
бедев аты герек. Гелене
гаршы чыкмага Ягшы
мухубети герек.

Мерт герек жепа чекмәге, Ат
герек дере сөкмәге, Супра
ййып, нан дөкмәге Көңлүниң
хүммети герек,

Эл гөтергил хам хыялдан,
Сана ыссыг ёкдур малдан,
Рузыгәр гечсе халалдан,
Арыфлар сөхбети герек.

Йөрисен гуллуқ кылмага,
Пыгамбер ёлун билмәге,
Дервүшлер көңлүн алмага
Элинде дөвлети герек.

Магтымгулы бир гедайдыр,
Барчаны сақлан худайдыр,
Эгер мисгин, эгер байдыр —
Гелене хызматы герек.

ТАПМАС СЕН

Ниче иши акыл билен жем этсең, Пелек чашыр, бир гүн хасап тапмас сең Бу жан саглыгында хайыр газангыл, Ер астына гирсең, совап тапмас сен.

Мунда не иш этсең, анда гаравлы, Сен хем ягшылардан алавер бовлы, Хэли хем бир пилле, эй, адам оглы, Алымлар кемелсе, эдеп тапмас сен.

Йигрими яшында эриң не гамы, Иыкар дагы, дашы эридер деми, Бир гүн өтер йигитлигиң мөвсүми, Иыглап-йыглап гелсең, жовап тапмас сен,

Иигит болсаң, гезгил ягшы ат билен, Бедев мүнүп, гезгил перизат билен, Өмрүнни өтүргил жемагат билен, Месжиди йыкылса, мэхрап тапмас сең

Магтымгулы, гөрүң ничик хош олды, Сэхер вагты эренлере душ олды, Бир кәсе мей ичип, жана нош олды, Хер гүн кәсе долы шерап тапмас сен.

ГЫММАТ ЯГШЫДЫР

Сөвдагәрлик кылып, базар гезенден, Алсан
несихатым, гыммат ягшыдыр. Хатам болуп,
гүнде гызыл беренден, Көңүлде эдилен
хүммет ягшыдыр.

Бир мерт ягшы муханнесии йүзүнден, Сөвеш
гүии санжар ганым гөзүнден, Хер ким
тапылмаса айдан сөзүнден, Дине мүнкүр
болан езит ягшыдыр.

Хайр ишин терк эдип, бет иш ызландан, Дост
болуп, достундан сырын гизлэнден, Худаны
унудуп, ялан сөзлэнден — Ләкин, лал
отурып, дыммак ягшыдыр.

Кадыр эйәм жисмимизи бар эден, Биакылдыр
хак ишине ар эден, Бимахал салынган бозук
көпрүден, Жәхеннем үстүнде сырат
ягшыдыр.

Бәш вагты бержай кыл, мусулман болсан,
Билип ахыретин, гамыны ийсеа, Жаның
барлыгында хайыр газансаи, Рахат ятжак
ериң — күммет ягшыдырг

Сөз магнысы чыкар бир ягшы жайдан,
Бихабарлар айра дүшер худайдан, Бәш вагты
билмеген бихабар байдан, Әрсиз, пнрсиз
лолы арват ягшыдыр.

Магтымгулы, гөрдүн ягшы-яманы,
Яланчының болмаз анты-иманы, Бир ак өе
барсаң, алмаз мыхманы, Хер кимиң өз или —
ыммат ягшыдыр.

ЛЖ

ГИДИЖИ БОЛМА

Гел, эй, көңлүм, саңа несихат кылайз Ватаны
терк эдип, гидижи болма! Өзүңден эгсик бир
ганры намардың Хызматыңда гуллуку эдижи
болма]

Хызмат кылсаң болсун бир асылзада. Ата-
бабасыңдан бейик бегзада, Хер чент эгер
болса аж-у уфтада, Яныңдан бир заман
гидижи болма!

Акмайын галмаздыр бир акан арык, Бир
тенде адам ки, семиздир арык, Бар йүзи
барукдыр, ёк йүзи чирик, Чирик дийп, гаты
сез айдыжы болма!

Ягшылардан хер-гиз чыкмаз яманлык, Аслы
яман болса, чыкмаз ягшылык, Аслыга
дартадыр йүврук, чаманлык, Йүврукни
чаманга сатыжы болма!

Бир несихат берей, пендими алсаң, Имтияз
эйлегил, отурсаң-турсаң, Индегсиз-хабарсыз
бир ере барсаң, Киши ашының дузун
дадыжы болма!

Чагырлан ере бар, отургыл, турма,
Чагырылмаган ере гөрүнме, барма, Уялмас
киши дек сүйренип йөрме, Буйрулмаган иши
эдижи болма.

Эгер сен хем болсаң нерм-у мылайым, Сен
мылайым болсаң, гулуң болайым, Гулагыма
берген пендиң алайым, Кишиге гаты сез
айдыжы болма. _

Нем дүшмесе гөкден, ер ней гөтермез,
йыгылса муң гайгы, бир иш битирмез, Өр
йигит көңлуне гайгы гетирмез, Намарт оглы
дейин гайгычы болма.

Мерт оглудыр, илге яяр дестерхан, Догры сөз
үстүндө берер ширин жан. Өмрүни өтгөрүп
диймесдир ялан, Жәхт эйләп, ялан сез
айдыжы болма,

Сахт дил күкреги хергиз бош болмаз,
Херниче катланса, көнли хош болмаз, Ики
ягшы бир-биревге душ болмаз, Ягшыны
ямана чатыжы болма.

Төвекгел нер эрер, эндише — мая, Көңлүңни
иберме хер кайсы жая, Барчаның ышанжы
кадыр аллая — Алладан өзгөгө сөөнжи
болма.

Окур болсаң¹ ок ур небсиң гөзүне Гара, чын
гөз биле мүсхөф йүзүне, Алданып гирмегил
шейтан сөзүне, Алланың эмрине гойгужы
болма.

Эгер болсун дийсең енил, агырлар, Чыкгыл
бир яна, тә, бүрян багырлар, Елукса гөзүне
гүң-у сагырлар, Оларың халыга гүлүжи
болма.

Кичиликден ыбадатга боюн гой, Кыяматның
оюн кылсаң, оюн гой, Терк эдип
дунйәни, зовк-у тоюн гой, Гир пена ёлуга,
гайтгужы болма.

Уруглыг мен дийме, таңла уруг² бар, Хасаб-у
нама-ю везн, сораг бар, Яланчы бенде, миз
сансыз дураг бар, Билип, ялган сөзни
айдыжы болма.

Мей ичсең мертебе хезар хашрда, Отны ур
Кагбага тарыкы-күнчде, Курьаны көйдурип,
бутга кыл сежде, Мердумга азар иш әдижи
болма.

⁴ «Ок урар болсан» манысында, • «Ургы» манысында,

Гер тапсан дүңйәде мүлки Исгендер,
Карунын малы хем болса миессер, Ахыры
болар сен ерге барабар, Көңүлде мен-менлик
эдижи болма.

Эгер ченди болсаң сахыбы-мансап, Сөзүн
динле, көңүл бозгынча теңләп, Сөз тапсаң
сөзлегил, тапмасаң, бол хифф, Голдан гелмез
ишни эдижи болма.

Даң атса, моллалар чагырар азан,
Бозулмаздыр хергиз кысмакта язан,
йигитлик боссаңдыр, гаррылык — хазан,
Тесбихден өзге сөз айдыжы болма.

Айдарлар: «Йырттык дон гөрсе, ит гапар»,
«Пәли яман бенде, худадан тапар», Ахыры
бир гүни кылар сен сапар, Дар көңүл
пыглыны тутужы болма.

Китабын ачыбан окып молла дийр,
Гөгередир ягмыр сувы бирле ер, Алкышы-
фатыха дога билен әр, Мазлумга сүтемлик
эдижи болма.

Ыззат этген биле киши бай болмаз, Хер
ниче катланса, мүлки шай болмаз, Жаханы
талх эдип, көңли жай болмаз, Женнетде
жайыңдан гидижи болма.

Гаррылык гелгиси бир гүн апаты, Йигитлик
гитгиси бир гүн кувваты, Ганымат бил,
гапыл, бу дем — пурсаты, Мурда дек
узанып, ятыжы болма.

Итнің баласыны тула аздырар, Хожасы
гечирер, бенде яздырар, Аргумак баласы
бара оздурар, Бенде сен, хожәңа язгыжы
болма.

Дөвлетли огуллар яшда баш болар,
Яшадыкча, бидөвлетлер яш болар,

Бирехим залымын бзгры даш болар†††
Барар ерге кесек атыжы болма.

Әр огул баласы бара бей болар, Гамчының
астында яман эй болар, Мәреке гөрмеген
йигит ней болар, Гелер-гелмез сөзи
айдыжы болма[†],

Муьмуниң кннеси-кетен ронмалы,
Гураянча болар эрмиш мысалы,
Көңлуңнин кинеден эйлегил хали, Күпур
дек кинәни тутужы болма.

Эй көнүл, гелгил: сен, хакны тапалы,
Небсимиз меркебни мүнүп чапалы,
Айдарлар: хак эрмиш мәхр-у велалы, Шол
сөзүнден хергиз гайдыжы болма.

Хак эрмиш бендәге якындан-якын, Ким
несип эйлесе мухуббет чакын, Жайба-жай
гетирееи бенделик хакын, Хожаның
буйругын гоюжы болма.

Мен дийдим бирниче пейди-несихат,
Билсең несихатдыр, ёгса песихат, Песихат
билмегил, билгил несихат, Яланчы
сөзлери айдыжы болма.

Максат — бу сөзлери кылгыл ыгтыбар,
Умдетил-умра мөхтер ынак бар, Аңламай.
сөзлеме: «Тамда гулак бар», Ич сырың
кишиге айдыжы болма.

Магтымгулы, кэдүлде көпдүр арманы,
Тапмады акыбет дерде дерманы, Етишер
бир гүни таңры перманы, Рузы-шеб

††† Әр йигит баласы бара пур болар, Гамчысы элинде яман
зор болар, Мәреке гөрмеген йигит хар
болар,

..
Болар-болмаз сөзи айдыжы болма—диен нуега хем бар.

гафлатда ятыжы болма.

ЙЫКМАЯН ЭРДЕН

Хич көңүл шатлыгы чыкмаз, Бир
көнүл йыкмаян эрден. Ягшылык
тамасын этмәң, Яманлык
чыкмаян эрден.

Кимсе иле беглик эдер, Бир жем
бнлен ёла гидер, Кетхудалык
йырак гидер, Яман сөз чекмеен
эрден.

Ягшы эр ил айбын ачмаз, Гөре-
биле харам ичмез, Ярадан
языгыгы гечмез, Гөзяшын
дөкмеең эрден.

Эгленмез, эйям өврүлөр, Заман
өтер, нырх чөврүлөр, Агыр
дөвлетлер айрылар Бир агза
бакмаян эрден.

Гочаклара ясав гүни, Гурда
гоймаз шир авуны, Пыгамбер
бизар ёв гүни, Елдаша бакмаян
эрден.

Өз-өзүңден аклы етмез,
Акылларың сөзүн тутмаз,
Ексуллык ёк болуп гитмез, Он
иш дерк этмеен арден.

Магтымгулы, янгыл, өчгүл, Я
лал отур, я дүр сачгыл, Бир
гуйруксыз итдир, гачгыл,¹
Несихат ёкмаян эрден!

БАШЫ ГЕРЕКДИР

Сыпах бол}п, ата чыкан, хер ерден Аклы
кәнден кесен башы герекдир, Бир мусулман
гачса ики кәпирден, Келлесине саңсар дашы
герекдир.

Мерт олдуз ки,- болса көңли рехимли,
Гөвреси гиң герек, өзи пәхимли, Гиң ерде
гарга, дей болсун вехимли, Еринде хүнәри,
иши герекдир.

Гаплаң кимин арлап гирсе мейдана, Тилки
кимин базы берсе хер яна, Дуранда, гая дек
дуруп мердана, Алар ерден ат салышы
герекдир.

Йигидиң хыялы болса серинде,
Чыкар бир гүн, чөкүп галмаз гарында, Хиле
хем бир батырлыкдыр еринде, Оны
башармага киши герекдир.

Ат герек гачарга, ковса етерге, Евны
горкузарга, тирик тутарга, Мейданда
сангысыз хер иш битирге, Иигрими, отузлы
яшы герекдир.

Бүргүт гуш дей ганат какып дүгүлден,
Муханнеслер гечер жандан, огулдан, Гурт
дек гирип, ёвны кой дек дагылдан, Әр
йигидиң мерт ёлдашы герекдир.

Магтымгулы, гоч йигитлер чапылып, Гөк
дамардан¹ гырмыз ганлар сепилип, Ат
салаңда доңуз кимин топулып, Айы кимин
асылышы герекдир.

* «Гөк зырыхдан» («гөк совутдан») — диен нусгасы **хем бар**,

МЕЙДАН ЁЛУКСА

Бедев өлсе, мейдан. галар арманлы, Хак
ышкына ат сал мейдан ёлукса, Эр өлежеку
хеңнам галар дөвранлы, Вагтыңы хош.
гечир, дөвран ёлукса.

Иигит бардыр сөзүн тапмаз, суррудыр,
йигит бардыр деми дашлар эридир, Жай
еринде гайра галса гаррыдыр, Гоч йигидиң
аты чаман ёлукса.

Иши дүрст гелмез көңүл чеңине, Додагыны
дишлэп, «ах» дийр зенине, Йылан зэхри
болуп яйрыр тенине, Иигит гаррыр хатын
яман ёлукса.

Йүз намарт ерини тутМаз бир мердйң, Мерт
чекер тәсибин илиң— юрдуң, Битирен
ишини, гөрүң, намардың — Жең дийибән
гачар думан ёлукса.

Магтымгулы, өвүт бергин сөз билен,
Эшиден дең болмаз, гөрөн гөз билен, Мерт
чыкар мыхмана гүлер йүз билен, Намарт
өзүн гизләр мыхман ёлукса.

ДЕПЕ НЕДИР, ДҮЗ НЕДИР

Еди яшан арап атың шаңында Мәлим болмаз,
депе недир, дүз недир. Йүңи етен гоч йигидиң
янында
Элли недир, алтмыш недир, йүз недир.

Намарт оглы горкы чекер мейдандан, Агач
адам болуп гөрнер хер яндан, Муханнесе ёл
бермегил еләнден, Сече билмез, думан недир,
тоз недир.

Сыпах болуп, мүнөр атын билмеен, Арыф
болуп, өз ыззатын билмеен, Сөхбет ичре сөз
леззетин билмеен, Аңа билмез межлис недир,
саз недир.

Гарга йитер баз, баламан жеңинде, Гөрне
билмез ол мейданың деңинде, Ач гарычгай,
алгыр лачын өңүнде, Мүң йыгылсын, өрдек
недир, газ недир.

Магтымгулы, сөз жош эдер тилиңден,
Муханнесёёл бермегил еләнден, Бу хүнәрлер
гелер, гелмез элинден, Тилден гелен бу
жүрбетли сөз недир?!

ӨҢИ-АРДЫ БИЛИНМӨЗ

Өмүт, гөклөң тәсип әдип өзүңден, Чекди
гошун, өңи-арды билинмөз.
Сыгмай чыкды дешти-Даххан дүзүңден,
Йөрән ёлы, гонан юрды билинмөз.

Гарга салса, тугун биле депишер,
Хайбатыңдан даглар-дашлар гапышар, Өли
туруп, дирилере япышар, Арсланы, тилкиси,
гурды билинмөз^

Үч мүн найзабазы барды нөкерден, Төрт мүн
пилдары бар гала йыкардан, Теке, салыр
йөриш этсе ёкардан, Душманың намарды,
мерди билинмөз,

Әхли сүнни намыс әдип гелерлер,
Гала йыкып, багын бербат кыларлар, Дөв
чекерлер, Испыханы аларлар, Бу кентлериң
үчи, дөрди билинмөз.

Магтымгулы, Алыныңдыр бу мейдан, Не иш
тутар, гөрүң, бу Омар, Осман, Ат деминден
долды земин-у асман, Хорасаның хәки-герди
билинмөз.

ЯЙЛАХЛАРЫ БАР

Сапар эдип барсак Нушах' мүлкүне, Көнүл
ислэни дек яйлахлары бар.

Сейран этсек гунчасына, гүлүне, Бакжасында
былбил ойнахлары бар.

Ери саздыр, хасса болан сагалар, Аррык,
мүфлис, гарып болан оналар, Серчемен агажы
биле деңелер, Ажап гуш салмалы авлахлары
бар.

Мейданы долудыр шекер гамышдан, Дилег
этмез хергиз гардаш гардашдан, Үсти
япыглыдыр күмүш керпичден, Хер кимиң өзи
чүн сувлахлары бар.

Баш гошмандыр аррык, агсак ша биле,
Атдырып ду кунбул, баз ле, на биле, Ширван
галасыдыр, аны ким биле, Хер бурчунда
алтын байдахлары бар.

Магтымгулы, саздыр, сөхбетдир ишин
Ажалдан, гайрыдан болмаз тешвүшин,
Байларың, пақырың, эхли дервүшин Юрды
болар ялы фарсахлары бар.

¹ Бу сөз өңки неширлерде «Нуха» гөрнүшинде берлипдир, Эм,
_ма голязмаларда шейле нусга габат гелинмеди,

ГУЛ БОЛГУЛ

Бир бидөвлет илиң беги болынчаң,
Дөвлетлиниң гапысында гул болгул!
Бедасыл бег гуллугында галынчаң, Асыл
бегиң саясында күл болгул!

Яманы гой, ягшылара гөз илдир, Келхемеч
хем: «Өз огланым гөзел дийр»< Гаргыш
гурдун зүрядыны азалдыр, Г оюн кимин чар
тарапа ил болгул!

Сүлейман сен, мура бир гулак гойгул,
Сөзүни диңлегил, жовабын айгыл, Хәким
болсаң, халкы Гүн киби чойгул, Акарда сув,
я өсерде ел болгул!

Не ишдендир — ятып, небсиң беслесен,
Акмаклыкдыр өзүң ягшы тосласаң, Хер
базарда ровач болмак ислесең, Ягшыларың
кисесинде пул болгул!

Магтымгулы, бардыр демиң хесиби, Ир-гич
етер хер бендәниң несиби, Киши болсаң,
гойгул гуры тевсифи, Ягшы, яман, барчалара
дил болгул!

ДӨКЕР БОЛДУК ЯШЫМЫЗ

Истәр — элден чыка даулет хумайым, Дога
кылып, дөкер 'болдук яшымыз.
Дилегим" душ эйле, гөзел аллахым, Эрсгин
болды гитди гызылбашымыз.

Хызыр гезен чөлде иллер яйылсын, Юрт
бинамыз гайым болсун, гоюлсын, Чилле
мест нерлермиз барча айылсын, Бир супрада
эда болсун ашымыз.

Дервүшлер көңли жем дурсун намаза,
йигитлер йыгылсын сөхбете-саза, Илимиз
улашсын -совулмаз яза, — Тогсан долуп,
тамам болсун гышымыз.

Түркменлер багласа бир ере били, Гурудар
Гулзумы, деряйы-Нили, Теке, ёмут, гөклең,
языр, алили, Бир дөвлете гуллуқ этсек
бәшимиз.

Магтымгулы, дийди жанның дирлигне,
Мусулманы гойма, кәпир хорлугна, Ровач
бергил ёмут, гөклең бирлигне, Ол Кемал хан
овган болсун башымыз!

СОҢУДАГЫ

Жаным бизиң, Соңудагы,
Дагданлыдыр билиң сениң. Ганым
гөрсе гаршылашар,. Емут, гөклең
илиң сениң.

Өйлүкде' яйланы гуреак, Ат
чапдырып, байрак берсек,
Теметедә² орак орасак, Аш дөкмек
хыялың сенин..

Кесгич-кесгич байыр гечер,
Гызылбайыр гөвүн ачар, Совук
чешме сувуң ичер, Шонда дүрли
малың сениң.

Дүрли-дүмен отуң битер, Хер
дерән бир иле етер, Хатарланшып
кервен өтер; Найба найдыр¹¹ ёлун
сениң.

Магтымгулы дүр сеченде, Бу
дөвран сенден геченде, Үстүнден
илиң гөченде, Ничик гечер халың
сениң?

‘ЯГМЫР ЯГДЫР, СОЛТАНЫМ!

Сениң дек кадырдан дилег диләрин, Рехм
эйлейип, ягмыр ягдыр, солтаным! Гарыбам,
гамгынам, налыш *эйләрин, Рехм эйлейип,
ягмыр ягдыр, солтаным!

Кадыр алла дөкгүн нусрат бараны, Экиниң
хемдести, ериң яраны, Ерин, гөгүң, аршың,
күрсүң субханы, Рехм эйлейип, ягмыр ягдыр,
солтаным!

Билбиллер мест болсун, әлем айылсын,
Гайгылар деп болсун, гамлар совулсын.
Новширван вагты дек жахан яйылсын, Рехм

¹¹ Ер ады, ® Ер ады. .6 Гечелге ады. **107**

эйлейип, ягмыр ягдыр, солтаным!

Рахметиң ишигн аршдан ачылсын, Нуруң
инип, ер йүзүне сачылсын, Губар гөчсүн,
элем герди гачылсын, Рехм эйлейип, ягмыр
ягдыр. солтаным!

Элем такдыр гөзләр — хақың перманы,
Жаханы бест эйле, чыксын арманы, Сенден
битер дертлилерин дерманы, Рехм эйлейип,
ягмыр ягдыр, солтаным!

Бенде-бичәреем, не бардыр менде, Ч Рахым
сен, рахман сен, керем кән сенде, Керемиң
болмаса, галдык дерменде, Рехм эйлейип,
ягмыр ягдыр, солтанымИ

Дергахдан диленер налышлы гуллар.
Мынажат эйлейип, ачылар тиллер, Яманлык
гөтерлип, яйылсын иллер, Рехм эйлейип,
ягмыр ягдыр, солтаным!

Магтымгулы, ышкың эйләр эрада, Ышкыңны
кемал эт, гойма арада, Етиргин максада,
магшар-мырада, Рехм эйлейип, ягмыр ягдыр,
солтаным!

ЭМИРЕ ДӨНЕР

Үлкеда сахып болмаса,
Арбаплар эмире дөнер.
Үч йыл шире учрамаса, Тилки,
шагал шире дөнер.

Гахба пелек кашык салар, Бирне
бийр, биринден алар, Хер киме
бир нобат гелер, Үлке агар, тура
дөнер.

Шир хер чакда бир ав атап,
Дийр: «Авума ким эл гатар».
Пил бурнун пелеге тутар, Керг
гөрсө, хамыра дөнер.

Ажал етер, адам дуймаз, Дөвран
гечер, өмүр доймаз, Тилки
саркыдын шир иймез, Бир ийсе,
зэхере дөнер.

Дерт—йүрекеде бир от болар, Сөз
— жаханда бир ат болар, Пукара
ашна ят болар, Малланса, ят яра
дөнер.

Мертлер жеңде — той ичинде,
Ач бөрүдир кой ичинде, Намарт
горкар өй ичинде, Барсан, хыра-
хыра дөнер.

Магтымгулы, будур дердин,
Сахыбы герек хер юрдуң, Шир
зарбын гөрмеен гурдуң, Хер
мурты бир тире денер.

НОГСАНА ГЕЛГЕЙ

Мусулманлар гылыч урса бир-бире,
Дөвлет дөнүп, динлер ногсана гелгей.
Зулм эйләп, бир-бирин алса есире, Пелек
бу пикирден пушмана гелгей.

Бир-бирини чапмак эрмес эрликден, Бу
иш шейтаныдыр, белки, көрлүкден,
Агзалалык айрар или дирликден, Дөвлет
дөнүп, нобат душмана гелгей.

Гөрелде ёк болды, бир хесип галды, Яман
явланды, ёл кесип галды, Шеригат хич
болды, бир тәсип галды, Замананың зовкы
шейтана гелгей.

Диңле, месген тутан киши чөллерде,
Тасаддык кемелсе улуг иллерде, Халк
үстүне аграм дүшүп йылларда, Хасталык
көпелип, каст жана гелгей.

Мусулман сен, хабар алгыл зулалдан,
Гачавер харамдан, исле халалдан,
Өлчегин¹ кичелдип, дашын улалдан,
Берекети гөчүп, асмана гелгей.

Сөзүмни диңлее бир билен, белкә,
Мырадым — несихат этмекдир халка,
Казысы аңламаз, беги пис үлкә, Ягмыр
ягмай, ерлер гызмана гелгей

Шере шөхрат бермек — шейтаның кәри,
Гахрын ютмак эрер рахманың кәри,
Көпелсе хер илиң сери-серкары, —
Нызамы бозулып, вейрана гелгей.

Первердигәр өзи пақыра¹ пена, Ол кимдир,
болмагай тилинде сена, Кайсы веляятда
көпелсе зына, Земин жүнбүш эйләп,
лерзана гелгей, Магтымгулы, дурсам
сөзүм сачмага, Аңламазлар, йүз гоярлар
гачмага, Хер ил дестур этсе шерап ичмәге,
Ол ювурда тагун дурмана гелгей.

«Табагын» диен нусгасы хем бар.

АРШЫ АГЛАЯ

Я Ахмет ша, ерде яйылып чавың, Адың асман
гидер аршы аглая. Гелен нөкериндир, гелмеен
авуң, Бейиклик зинесин кыл пая-пая.

Эйрана гылыч ур, йөрүт сыпахы, Башында берк
болсун дөвлет кулахы, Хумаюн дагында
ширлериң шахы, Гөйә бир нәхең сен мөвжи-
деряя.

Бишелериң ав аңтаян шири сен, Румустан
бейниси, дөвүң бири сен, Зал оглуның алмаз
пейкам, тири сен, Гуштасп оглы дек белли
белая.

Пишиң Эйран болса, пуштуң Турандыр, Дост
ишине хошвагт, душман хайрандыр, Ыкбалың
ачылар, ишиң дөврандыр, Мерхемет назарың
салсан бир жая.

Пырагы дийр, ровач бийр сен, сен дини,
Шаларың шалары, ысламың зейни, Эмриңе
мутыг эт Эйран земини, Руз-у шеб налышым
будур худая.

ЧОВДУР ХАН ҮЧИН

Ахмет патышадан хабар алмага, Умыт этди
иллёр Човдур хан үчин. Саг-саламэт барып,
гайдып гелмэте, Оңмады ыкбаллар Човдур хан
үчин.

Баглар доңуп галды ягышлар гөрмөн, Булут
бевл салды, бу дерде арман, Земин зая болды,
пелеклер перман, Женнет болды чөллер Човдур
хан үчин.

Каза гахра мүнди — пирин сындырса, Пелек
хыял этди — мэхрин индерсе, Деря жоша гелди
— сувдан гандырса, Муштак болды көллер
Човдур хан үчин.

Ызында болдулар ил интизарың,
Умыт билен гезди Аннахал ярың, Атаназар
болды чекерге зарың, Гөзлей-гөзлей ёллар
Човдур хан үчин;

Барса, пайы белли солтанда, ханда, Или билмей
галды арманы жанда, Казадыр, кысмагдыр
Ездде, Керманда, Мегер тартды ганлар Човдур
хан үчин.

Гурралар гүң болды, паллар шум болды[^]
Баранлар бент болды, ёллар бим болды,
Чешмелер хөшк болды, дашлар мум болды, Гуя
болды тиллер Човдур хан үчин,

Сөйле, Магтымгулы, элем билсинлер, Жайы
женнетдедир, гүвэ болсунлар, «Хак рахмет-
этсин!» дийп, дога кылсынлар Тамам улус
иллер Човдур хан үчин.

ГЕЧДИ ДИЙДИЛЕР

Эй яранлар, ёвуз дестан битилди, Бир гочак
паныдан гечди дийдилер. Ахырзаман болды,
Афтап тутулды, Ай-Гүнүң шугласы яшды
дийдилер.

Нэгехан уграды айралык дагы, Сейдим Тархан

чөкер дерди-пырагы, Өмрүнің хасылы ялыңсыз
чырагы, Бады-хазан уруп, ечди дийдилер.

Гитди Өвезгелди, ене чох затлар, Бозулды
сөхбетлер, гам болды шатлар, Гардашлар,
сырдашлар, яқынлар, ятлар, Гара гейип, ган
йыглашды дийдилер.

Бедев атлы, бек кемерли, яраглы, Дөвлети,
зынаты малына баглы, Мыхманлы бир әрдир,
затлы, отаглы, Бир белент ордасы чашды
дийдилер.

Екелик хесрети башдан өтермиш, Огулсызлык
барча ишден бетермиш, Зүрятсыз йигидиң
орны йитермиш, Юрды ёк, кервени гөчди
дийдилер

Магтымгулы, Түркүстанын төреси, Бир
гочакдыр — сөйүнханың сереси, Йыгын гөрки,
ёв гүнүнің өреси, Ушбу гара ери гучды
дийдилер.

ДӨВЛЕТАЛЫНЫҢ

Сүннүе сүтүндир, кәпирге сетдир, Чалса тыгы-
тизи Дөвлеталының.
Әлемде дестандыр, иллерде хатдыр, Сөхбет
ичре сөзи Дөвлеталының.

Сөзлери пенд болуп галды тиллерде, Пақырлар
пенахы яман гүнлерде, Ырак үлкелерде, якин
иллерде Дост, душманы разы Дөвлеталының,

Чох жахан сейр этди өмри болынча, Ярадан ёк
эдип, ере салынча, Яланчыда яйлап, тәки
өлинчә, Совулмады язы Дөвлеталының;

Хар гечмез хер кимни мыдам истесе,
Такдырдан даш чыкмаз геңеш тасласа, Бүргүт
дей аларды лачын беслесе, Шир аларды базы
Дөвлеталының.

Агыр уруглыдыр хем бейик илии, Көп йыгылса
мешхур, әлеме белди, Мейданда — гылычлы,
диванда — тилли, Йүзе тайдыр ези
Дөвлеталының.

Дилег этсе, доң дашлары эридер, Газап этсе,
хөкми даглар йөрүдер, Гүнешден гөвхердир,
Айдан дүрүдир, Пелекде йылдызы
Дөвлеталының.

Сансыз иле серкердедир, солтандыр, Жең
еринде желлат, белки, арсландыр, Мензили
месхитдир, ферши дивандыр, Гижеси, гүндизи
Дөвлеталының.

Теменнасы ерден асмана дендир, Бишеде
бабырдыр, дагда пелеңдир, Гәмиге лабырдыр,
деря нәхендир, Херян барса өзи Дөвлеталының.

Начарларың эңрешерлңр саг-солда, Хич бири
болмады дердине далда, Бедев багда галды,
ёлдашы ёлда, Дийинмез хабары Дөвлеталының.

Магтымгулы, гечди дүңйәде деңсиз, Төреликде
тайсыз, әрликде эңсиз, Пыгамбер пейсиздир,
Сүлейман соңсуз, Шоңа меңзәр ызы
Дөвлеталының.

МАЛА СЕРЕТМЕЗ

Оввал-а мал ягшы, малдан баш ягшы, Баш дөвлетин тапан мала серетмез.

Догмадык огулдан доган даш ягшы, Надан огул атасына серетмез.

Атда аяк болса, башга сын болмаз, Әрде гайрат болса, иши кын болмаз, Сөвеш гүни муханнесде үйн болмаз, Ере гарар, өзге яна серетмез¹,

Аламан өнүни сердары башлар,
Гоч йигитлер найза урар, гылычлар, Кимсе адам йыкып, кимсе ат гошлар, Абырай тапмаса, пая серетмез.

Әр достдан гечерлер адам ач галса, Яр ярдан айрылып, ара даш галса, Яман хатын ягшы әре душ болса, Башыны² терк эдер, дая серетмез.

Көне дүнийә муханнесин өйүдир, Сүйтхор болан кесин довзах жайыдыр, Алтын-күмүш гөзлериниң майыдыр, Гоч йигитлер бозук жая серетмез.

- * Бу еетирлер неширлерде: «Сөвеш гуни гоч йигитде мүйн бол- маз, Гаршы бакар, пейкам-яя серетмез» гернушинде берлиодир, Эмма әхтибарлы голязмаларда бу нусга душумлаяр,
- «Яшыны» диен нусгасы хем бар. Кәбир голязмада! «Ягмыр ягса, сонра суйы-себз болар, Гоч йигидиң гуни бахар-яз болар, Ким мерт болса, көп хем болса, аз болар, Гоч йигитлер көпе-аза серетмез.

Магтымгулы, не сөз айдар устадлар, ' Отен гуне шүкүр эйләвер, хыялдар, Өзи герчек, хошвагт керим йигитлер Муң тумен тыллалы бая серетмез. — дийип артдырылав бевт- иер хем бар,

Дүнийә г\$ркй нэ^енинлер, не жанлар,
Над'ана ёлукды Дүрпе женанлар, Өрден
галан, &ри өлен жуванлар Гоч йигиди
гөзләр, бая серетмез.

;Магтымгулы гарып көңлүн бай эдий,
Канагат үлкесин бенде жай эдип, Хер
ким өз ярыны доган Ай эдип 'Дйын
гөзләр, башга Ая серетмез.

ЯР ГЕРЕКДИР

«Менем» диен гоч йигиде Бир
мынасып яр герекдир.
Арап ат, ёвлы йигиде Алмаз
зүлпүкар герекдир.

Йигит олдур — юрт үстүнде,
Жанын берсе дин үстүнде,
Гоч йигитлер ил үстүнде
Намыс билен ар герекдир.

Бөш гүн көңүл хош этмөге,
Супра яйып, нан дөкмөге,
Абрай алып, ат этмөге,
Голларында бар герекдир.

Мекгә баран болар хаж.ы,
Айралык өлүмден ажы, Гоч
йигиде дин гылыжы, Ашыга
дидар герекдир.

Артдыр пелек ах-у зарың,
Алар элден ыгтыярың,
Магтымгулы, сөвер ярыщ Ссыя
зүлпи тар герекдир.

ГҮРГЕНИҢ

Өңүнде белент даг, серинде думан,
Деңизден өвусер ели Гүргениң.
Булут ойнап, долса чайлара баран, Акар
боз буланып сили Гүргениң.

Токайлары бардыр гаргы-гамышлы,
Гөзеллери бардыр алтын күмүшли, Боз
гүсбент, гыр йылкы, гара гәвмишли,
Аргалы гәв болар малы Гүргениң.

Хатарланшып дурая инер, маялар, Агыр
безиргенли, түчжар эелер, Сеңрикләп,
абанып дуран гаялар, Өңи-арды, сагы-солы
Гургениң.

Беглери бар, тирме чалар билине, Ерга
мүнүп, тарлан гондыр элине, Ак гөвсүн
бийр жерен деңиз елине, Мәлейир газалы
чөли Гүргениң.

Магтымгулы, илден иле аралар, Хижран
тыгы билен багрын паралар, Голун саллап
марал габак перилер, Инер олумындан
дәли Гүргениң.

МАЛ ЯГШЫ

Адам болуп, адам гадрын билмеен, Ондан
ене отлап йөрен мал ягшы. Сөзлегенде, сөз
манысын билмеен, Ондан ене сөзлемеен лал
ягшы.

Худайым сакласын шерден, гахардан^
Миннетли аш ажы болар зәхерден, Эй,
яранлар, бир базарсыз шәхерден, Ондан ки
бир гүвләп ятан чөл ягшы.

Хер кимиң өзүне Мүсүрдир жайы, Ядындан
чыкмайыр байрамы-тойы, Жан саглыгың
болмаз хич деңи-тайы, Агшам ятып, эртир
шүкрүн кыл ягшы.

Бир бивепа яра гүлүп бакандан, Ширин
жаны ышк одуна якандан, Ят иллерде
мысапырлык чекенден, Урса, сөксе,
хорласа-да ил ягшы.

Магтымгулы, сөзлегил сен хер бапдан, Бу
дүнийә тутдурмаз, чүйрүкдир дүйпдеш
Аңырсы гелмеен гуры, бад гепден — Ондан
ки бир шувлап өтен ел ягшы.

¹ «Өтмек мүшгил болар дашгын нехрден» **диен нуегаеы
хем бар,**

ГУМЛЫ ЧЫКЫПДЫР

Хак тагала, бу не-ничик ахвалдыр, Дуры
дийп ИЧдигим гумлы чыкыпдыр.
Не есер бихуда шум-кеч ыкбалдыр, Халал
дийп ийдигим жимли чыкыпдыр,

Кимсе сырым билмез, өзүн өлдүрсө, Пакыр
бенделерге таңры билдирсе, Иле шатлык,
шадьянлык гүлдүрсө, Мана хемра болан
гамлы чыкыпдыр,

Амухта мен өргөнмөге, бишмөге, Киши ёк
сөзлөшпө, дерт айышмага,
Оба уңундан бардым өй сорашмага, — я
лаодыр, я агзы мумлы чыкыпдыр,

Менден шикат эдер элим гереним,
Галбирден шал чыкар сырым береним,
Пакыр дийп, пашмагна элим ураным,
Депрененде, дөвден демли чыкыпдыр,

Магтымгулы, хасабы ёк гөреним, Тама
тутуп, умыт элин гереним, Обасына эрмиш
дийип бараным, Этегге эл урсам, ...
чыкыпдыр.

БИЛМЕЗМИҢ

Галам алып, наманы гөндөрдигим билмезмиң?
Эфсун уруп, хүтхүтни индөрдигим билмезмиң?
Арш үстүнө галдырып, мүндүрдигим билмезмиң? Төрт
гиже, үч гүн аглап, дындырдыгым билмезмиң? Эшек мүнүп
Иса дек, елдирдигим билмезмиң?

Межнун киби сэхрада йыглай-йыглай гөздигим, Гөзүм
яшын мержен дей дүзүм-дүзүм дүздүгим, Варка кимин
Гулшадан өлүп, умыт үздүгим, Жошгун берип ышк оды,
гайнап-гайнап гыздыгым, Шибли кимин бир дагы
яндырдыгым билмезмиң?,

Хүтхүт кимин Перенден Чын-Мачына бардыгым, Баг
ичинде Булкысын сачын ачып гөрдүгим, Сүлейманың
тагтындан сөзлөп хабар бердигим, Гуш гонсун дийп
башымга билбил хөин гурдугым, Наршенбе гүн чөш вагты
гондурдыгым билмезмиң?

Сурахның' аркасында Межнун гурды жадыны,
жБисмилла» дийп чагырды, тапмады устадыны².
Хакдан гайры бир кимсе эшитмеди дадыны, Кырк ашык
награ чекип, шугла урды одуны, Гөзяшымдан сув алып,
сөндүрдигим билмезмиң?

Ширван ханың сөвдасы не ажайып сөвдадыр, Гылдан бу ян
агдырса, кыямат гүн рысвадыр, Йүз йигрими сап гурлуп,
хер сапда бир говгадыр, Ашыклык бир жошгундыр, акмаз
дашгын дерядыр, Бир жургадан кырк ашык гандырдыгым
билмезмиң?

Етилмеиш шункарым, гамыш ганат ак түрпек, Дүнйө
мени тайдырды, бир яным этди урпак, Жанан жигер
дилибән, тартар, ган гоймаз торпак, Хер тикенден йүз
гаффы, хер кырк гүлден бир ярпак, Дагы-дашы айланып,
өндүрдигим билмезмиң?

Магтымгулы, сөзлейир, докуз пелек Зөхреси, Еди йылдыз
гардашы, Айың, Гүнүң парасы, Нуры-дидөм ягтысы, гөзүм
агы-гарасы, Абы-Земзем чешмеси, Сафа, Мерве арасы,
Сүлейман дек эхдимни сындырдыгым билмезмиң?

* «Сурхылыи» диен нусгасы хем бар.

⁸ «Бисмилла» дийп башлады, чагырды устадыны» диен нусгаеы хем бар.

ЙӨРМЕЛИ БОЛДЫ

Эй яранлар, мусулманлар,
Жебнрде йөрмели болды.
Ниже зэхмет чекен жанлар
Жепаны гөрмели болды.

Жахан гиндир, меламаат кэн,
Арада көйди ширин жан,
Үстумизде рехимсиз хан, Бил
ахыр урмалы болды.

Азыпдыр гөклең ханлары, Кэн
гөрүр бизе халлары, Гойман
сүрди бар маллары, Гөз дикип
дурмалы болды.

Магтымгулы, аяма жан, Билиң
гуша, гей газап дон, Хетден
ашды бу залым хан, Ахыр тор
гурмалы болды.

БОЛАР СЕН

Белент даглар, бейиклигңе буйсанма, Гүдазда сув
болан зер дек болар сен!
Терең деря, хайбатыңа гуванма, Вагтың етсе, гурып,
ер дек болар сен!

Дагларың арсланы, бабыр-пелени, Бир гүни дең болар
пил, пеше жени, Межмегул-Бәхрейнин, Нилиң
нөхени, Гулагына урлан хар дек болар сен!

Кыяматдан бир сөз дийдим баякда, Гарав бардыр
ерсиз урлан таякда, Залымлар хар болар, галар аякда,
Гарып, сен йыглама, шир дек болар сен!

Ягшы бедев мүнөн, хуп махбуп гучан, Биле
элтипмидир бакыя гөчен, Хакыкат намартдыр
имансыз гечен, Иман биле барсаң, нер дек болар сен!

Ягшылар янында йөргүл сен өзүң, Дүр болсун
дайыма сөзлеген сөзүң, Алымлара уйсаң, ачылар
гөзүң, Жакхыллара уйсаң, көр дек болар сен!'

Лукман киби дертлер дерманын кылсан, Сүлейман
дек дөвни пермана салсаң, Игендер дек ериң йүзүни
алсаң, Ере егсан болуп, ер дек болар сен!

Магтымгулы, гарап гөзле дашыңны, Жайын билип
сарп эт нан-у ашыңны, Кәмил тапсаң, гой ёлунда
башыңны, Әр ызында йөрсең, әр дек болар сен!

¹ Бу бендин:
Герче несихатдыр иллере сезүң,
Иле айтмай дуруп, овал тут өзүң,
Нәмәхремден берхиз этдиргил гөзүң,
Егса хайран керди-керден болар сен. — диен нусгаеы хей бар.

АХЫРЗАМАНА

Көңлүм айдар, достлар, эйлэйн беян,
Билменем, якынмы ахырзамана, Дүңйө
үчин шеригатны ташлабан, Билменем,
якынмы ахырзамана.

Моллалар ылмына этмеди амал, Шеригат
ишине эйлемей жедел, Пәлимиз бозулып,
көпелди кесел, Билменем, якынмы
ахырзамана.

Мүфтүлөр мал алып, роваят берер, Нэхак
пулны алар, хакны көйдүрер, Пәллери
бозулып, писат көпелер, Билменем,
якынмы ахырзамана.

Рейис болан пакиден пул алар, Бермесе,
бойныга гыл аркан салар, Гүнәлер көпелер,
шеригат галар, Билменем, якынмы
ахырзамана.

Ишанлары ыря эйлөр намазын, Гафлатда
өтүрер гыш биле язын, Ялан сөзлөп, илден
алар ныязын, Билменем, якынмы
ахырзамана.

Сопулар небс үчин меле дон гейип,
Шүбхели тагамны халал дийп ийип,
Шейтан пыглы бирлен керамат дийип,
Билменем, якынмы ахырзамана.

Шых боланлар незр үстүнде урушып, Бир
пул үчин зен, перзенде сөгүшип, Өвлүйә
гапысында мундаг болушып, Билменем,
якынмы ахырзамана.

Хожалар фахр эдер аслы затыны, Кыям
Бисамеддин гоюп адыны, Пылан кес хожа
дийп хем өвладыны, Билменем, якынмы
ахырзамана.

Кетхуда боланлар догры сөзлемез, Пара алар, лейкен хакны гөзлемез, Нэхак гүвә болар, дава дүзлемез, Билменем, якынмы ахырзамана.

Байларда галмады хайры-сахават, Дүнйө дийп гезерлер болмай парахат, Гарышлар байлардан гөрмез кипаят, Билменем, якынмы ахырзамана.

Оглы хошрой болса эдермишлер шат, Гөйе ки, дөвлети боландыр зыят, Гүн-гүнден жаханда көпелди писат, Билменем, якынмы ахырзамана.

Гыз жуванда ёкдур хаядан эсер, Йигитлер гыз биле ойнайып гезер, Яман иш көпелди гүп-гүнден бетер, Билменем, якынмы ахырзамана.

Замана ишлери яман болупдыр, Жахан ичре писат ишлер долупдыр, Пәлимиз гидибан, реңлер солупдыр, Билменем, якынмы ахырзамана.

Байлар зекат бермей, болупдыр еүйтхор, Ил ичинде көпелипдир хусытхор, Өмүр өтүп, гафлата болупмыз магрур Билменем, якынмы ахырзамана.

Гүнәлер көп болуп, эгсилди согап, Горкар мен, бу жахан болмагай харап, Кесп эдип сатарлар араг-у шерап, Билменем, якынмы ахырзамана.

Магтымгулы, мунча кылмак хекаят, Акыллара шаед, болгай кипаят, Дүнйәнин ишине ёкдур нехаят, Билменем, якынмы ахырзамана.

БЕТНАМ ОЛУР

Гер эмириң, гер везириң аклы кутех, хам олур, Ол
эмириң ады ахыр халк эра бетнам олур.

Бир акыл-сахып кемалың голы бирле иш тутан, Ишини
дашдан алар, терпендикче, кам елур.

Истесең серишдесин сен бу жаханың сербе-сер, Эл ачан,
гахрын гечен, нушманда, ол эл бам олур,*

Геллебан арбаба дөнүп, болмуш арбаплар змир, Шахлара
ёкдур итагат, нли нафержам олур)

Дийиң салам Магтымгулыдан багы болган беглере, Ай
долар, энжүм батар, рысвайы хас-у а;м олур.

¹ Бу сетириц «Ил ачая, гахрын течен бейнинден зйям олурэ ялы нусгасы хем бар.

ЧАТЫП БОЛМАЙЫР

Ики дагың агажының башыны¹, Дүйби бир болмаса чатып болмайыр. Магаллагың агыр-нәхең дашыны Гол билен гөтерип, атып болмайыр.

Келте динден болмаз бейик минара, Яман хатын душса бир ягшы эре, Башын кесип, ганын дөкүп кенара, Я өлдүрүп, я-да сатып болмайыр,

Ил ичинде сениң улалса адың, Сени яман гөрмез якының, ядың.² Голунда болмаса бир герек задың, Меңки дийип, башын тутуп болмайыр.

Пақырлар мал диер, байлар зер диер, Еке эшекли: «Ат бер, эсрик нер» диер, Дүнийден доймак ёк, «Ене бер» диер, Көңүл максадына етип болмайыр,

Хер ким элин герер паны жахана, Саглыкда жепа бийр бу ширин жана, Бу дүнийә бил баглан галар зыяна, Дүнийә достлугына битип болмайыр.

Көр пақырлар: «Гөзүм!» диер гөрмесе, Агсаклар аяксыз туруп йөрмесе, Хер кимиң истегин таңры бермесе, Барып: «Маңа бер!» дний тутуп болмайыр.

Магтымгулы, несихатым болмаса, Сана гечмен хер ким гулак салмаса³, Йигит көңүл сөөнини алмаса, Ынжалып, парахат ятып болмайыр.

¹ «Бейик дагың башындакы үч агач» диен нусгасы хем бар.

² «Эй гөрмез дашындан якының, ядын» диен нусга хем бар.

³ «Магтымгулы, сөзүң динлән болмаса, Несихата гулак салан болмаса» диен нусгасы хем бар.

ДОН БОЛСА

Тен япмага көйнек истэр ялаач, /Сөйнекли дийр:
вах, үстүнден дон болса| Бәш пул дийип, хакдан
дилэр гарны ач,¹ Бәшин тапса, арзув эдер—он
болса!

Ол йигит ки, чеке-чеке хасраты, Сапарлык
йүклэрге болса дөвлети, Яны бирле тапса ярагы-
аты, Ене дийр ки: мутт, түкенмез нан болса!

Көп нан тапып, эгер болса көңли шат, Гыз-
гөзелден махбуп истэр хем өвлат, Бу дөвлети
пейда этсе адамзат, Көңли истэр, бейик шәхре хан
болса!

Хем хан болса, хем дүнийәси тай болса, Хем
өлмесе, хем эсбабы шай болса, Хем бермесе, хем
чүйрмез бай болса, Ягшы ады хем дүнийәде дан
болса!

Магтымгулы, гөрүп душман тагнасын, Мерт
олдур, шат тута гамдан сынасын, Ер йүзи
долдурмаз гөзүң ханасын, Карун кимин нәче
газнаң кән болса!

¹ «Баш саглык дийп, хакдан дилэр гарны ач» диен нусгасы хев? бар,

АТ ЯНЫНДА БЕЛЛИДҮЙ

Эшек өзүн эгсик саймаз бедевден, Гыммат
этсең, ат янында беллидир, Бедев дийгеч, болмаз
хемме бедев дең, Чын бедевлер майданында
беллидир.

Огланлыкда билмез идиң, бег идиң, Ямана хич
ёкмаз сөзүн, өвүдиң, Арыф болсан, аслын сорма
йигидин, Эдебинде, экрамында беллидир.

Бу жахандан доймаз гөзүң, сир болмаз, Хер
тилкиден ёлбарс болмаз, шир болмаз, йигит
дийгеч, хемме йигит бир болмаз,¹ Гоч йигитлер
мыхманында беллидир.

Дөвлет гонса гоч йигидин башында, Хемаятлы
или герек дашында, Йигит өзүн маглум эдер
ишинде, Гылыжында, зыбанында беллидир.

Магтымгулы, гарыпларың гөзяшы Даглары
яндырып, эридер дашы, Пақыра жебир эден
залымың иши Рузы-магшар диванында
беллидир.

,1 * «Хер ишандан бузург болмаз, пир болмаз» диен нусгасы хем
_бар. Бу гошгуда:

«Хер гехертден бугра болмаз, нер болмаз, Хер йылдыздан Афтап
болмаз, Ай болмаз, Етим болган жомарт болмаз, бег болмаз,
Цестерханы атдз, нанда беллидир» диен бент хем бар,

ШАЛ ТАПСА

Эсине ыхлас эден чын мердан, Эбришүм
хөвесин этмез шал тапса, Дүңйэ малы,
иши үчин сергердан Көңүл гуванч эдер
артык мал тапса?

Ел ёлдашы ёлдашына сөөнер, Ховплы
ерде ятан тиз-тиз оянар, Гаракчылар
кервен гөрсе гуванар, Кишти тапмаянлар
сувда сал тапса,

Гечирлер хер ерде сөзүм такыга, Гарры
арман чекер йигит чакыга, Эшек
монжугна бийр я-да акыга, Бичэре
чопанлар якут-лагл тапса,

Жан ховпундан болар акылы хайран,
Йылан кишмир гөрсе, үтелги-тайран, Шир
сыягуш гөрсе, пил хем кергердан, Агажа
гурт дүшсе, гавун хал тапса.

Мертден дилег эден намут өврүлмез,
Намарда дүшөн иш, мәлим, гайрылмаз,
Первана от гөрсе, жан бийр, айрылмаз,
Симап гызыл тапса, месге бал тапса,

Эй, тербиет истән, киши, тен үчин, Ашрет
тилән огул-гыз-у зен үчин, Ак пулы
сакларлар гара гүн үчин, Хош гезерлер
гызыл, яшыл, ал тапса.

Магтымгулы, йүз мүң көйлер, көчелер,
Айдадырлар: «Дөвран бизден гечелеря^
Хак, нәхақдан мал газанып ничелер, Сарп
эдерге жайын тапмаз мал тапса,.

ИШ БОЛМАЗ

Гел, көңлүм, сыдк иле ялбар аллага,
Яраданан хич яшырын иш болмаз. Рызк
бир мукаддердир шах-у гедага, Галам
бирдир, мунда язан биш болмаз,

Бир ничелер ёртар гиче ятмайын, Бирев
ятыр, өйден жепа тартмайын, ;Такдыры-
ээлден хергиз артмайын Гезген артык
болуп, ятан бош болмаз^

Бир гоч йигит ялан дүнийёге гелсе, Гылык,
гылыч, чөрек, дестерхан болса, Яланчыда
абрай хем иман болса, Етмиш, сегсен,
йүзден артык яш болмаз<

Кимселер дөвлетменд, кимселер гарып,
Кимселер хайр эдип, зекатын берип,
Кимселер өмрүндө нан дийип йөрип,
Кимселерде яссык, дүшек, аш болмаз.

Магтымгулы, бу гүнүңе шүкр эйле,
Алланың гудратын гөрүп, пикр эйле Рызк
үчин гам ийме, хака зикр эйле, Эзелде
язылан сенден даш болмаз,

СИР ГИДЕР

Көп намарда мал берип сен, дун дүңйә, Гөзи
гөкде, гайгысы ёк, сир гидер,¹ Каны аклың?
Ода дүшүп ян, дүңйә!
Не мертлер бар, ёксуллыкда хор гидер

Аз емруңи сүрсөң элван ашратда, Соң
ширин жан галар узын хасратда, Акмаklar
бу ерде галар гафлатда, Акыл болан өз
гамыны ийр гидер.

Не догры гелеие мәхриң индердиң, Не
гелмәне совгат-салам гөндердиң, Хич пархы
ёк сенде мердиң, намардың, Арслан өтер,
тилки гечер, шир гидер.

Пейда диләп гелен дүңйә шәхринден,
Жанын берип, гурып галар гахрындан,
Дүңйә мардыр, ол йыланың зәхринден, 5Гүй
дөкүлер, ганат гырлар, пер гидер,

Дүңйә зендир, көп ойнашлы, әри бир, Бир
өпүшде этиң, ганың сорубийр, Өленден соң,
шах-у геда бары бир, Мундан хер ким
болдужагын гойр гидер§§§

Адам оглы яланчының яланын,
Чын саныпдыр эгри бакын гүленин, Гам
чекме, эй дүңйә, хер ким аланын-* Карз
малыңдыр, ене гайдып бийр гидер.

Магтымгулы, гүйчли биле далашман, Хайры
гоюп, шер ишлере улашман, Ягшы, яман
сөзүм көпдүр, гүлушмән² Нечүн, хер ким
билдигегин дийр гидер.

ДЕЛАЛАТ ЯГШЫ¹

Асла адамзада ажы сөз урман, Пақыра-

§§§ «Гөзи гөкде, гайгысы ёк, ийр гидер» диен нусгаеы хем бар*

⁸ «Ягшы, яман сөзүм көпдүр, галыңман.» диен нусгаеы хем бар.

мисгине делалат ягшы.
Бахыла уграмаң, гүлер йүз бермән, Мехүм
битирмәге кипаят ягшы.

Еtimi геренде, гүлер йүз бергил, Голдан
гелсе, оңа тагам-дуз бергил, Бир гамлы
геренде, ширин сөз бергил, Энтәни голдара
хемаят ягшы.

Йигит олдуp — сөзе әйлесе амал, Голдан
гелмез ише әтмесе жедел,
Алланың әмрине кылмагыл бедел, Беге —
берим, шаха — адалат ягшы.

Гарыплык бир дертдир — адам өлдүрмез,
Өлдүрмесе, дириликде гүлдүрмез, Ит хем
арыклығын гурда билдирмез, Элбетде,
душмана сыясат ягшы.

Магтымгулы, шүкүр, ширин тил берди,
Шежерлер гөгерип, семер гүл берди,
Гөроглы Рейхана ничик ялбарды,
«Амандыр» диене диянат ягшы.

й ' Бу гошгы кәОир голязмада Магрупының ады Оилои хем 1еЗГ-

КЫЛ-У КАЛ БОЛАР

Хер кишиниң ики болса аялы, Гиже-
гүндиз иши кыл-у кал болар. Хер
бириниң бардыр йүз мүн хыялы/ Овкат
сүрүп, гөрдүжеги хал болар.

Бирин сөйүп, бирин эйлесе начар, Иле
рысва болуп, өз айбын ачар, Аклы
хайран болуп, барындан гечер/ Дең
тутмаса ярын, бикемал болар.

Гәхи билбил киби сайрар тиллери,
Томашадан хэзир эдер иллери, Гәхи ер
юмруклар, гәхи-күллери, Әрин гөрө
билсе, тилсиз-лал болар.

Гахр эйлейип, гелмез болса янына, Сөз
айтмаса хер бириниң шанына Бейле эр
гошулмаз адам санына, Ики хатын, бир
эр — үч аял болар.

Магтымгулы, кимсе билмез батыны,
Өйленсеңиз, гарап алың затыны, Эйәм
гөркезмесин яман хатыны, Адам өзүн
билмез, хам хыял болар/

САЛАР ГУШУН АҢЛАМАЗ

Бедасыла беглик етсе бир гүнде, Алар авун,
салар гушун аңламаз, Ярлыгы йөриген
нурбатсыз беглер, Пукараның гөзде яшын
аңламаз.

Белет башлар догры ёла чын биле, Акыл
йигит сөз башламаз «мен» билё,, Намарт
олдур — геңеш эйлэр зен билё, Гоч
ййгитлер зен геңешин аңламаз.

Мертден дилег этсең айдар: «Хуп болар^
Бир багшашдан етмиш бела деп болар,
Му.ханнес геңеши өйде көп болар, Душман
гөрсе, тутар ишин аңламаз.

Хак ёлунда хер ким хайр-ыхсан кылар,
Кыямат гүн бир ерине он гелер, Намарт
душман гөрсе, гуссадан өлер, Гоч ййгитлер
төрдүн, бәшин аңламаз.

Магтымгулы бег янында тил башлар,
Гыльжы, гайраты болан ил башлар,
Мертден доган йыгын гөрсе, ёл башлар,
Намарт оглы деңин-душун аңламаз,

ОТУР-ТУРУШЫН ГӨРҮҢ

Хер йигидиң аслын билей дийсеңиз,
Мәрекеде отур-турушын гөрүң!
Бирев билен ашна болай дийсеңиз, Оввал
ыкraryнда дурушын гөрүң!

Узак ёла гидип гелер болсаңыз,
Мерданалык гылжын чалар болсаңыз, Бир
бедеви сайлап алар болсаңыз, Сынасын,
сагрысын, геришин гөрүң!

Бир пул дүшсе бир үфласың голуна,
Гөвсүн ачып гезер гышың елине,
Хырыдар болсаңыз гыза, гелине, Эдебин,
экрамын, отуршын гөрүң.

Гоч йигидиң ат-ярагы шай болса, Етишер
хер ерде хай-да хай болса, Өзи Хатам
болуп, ене бай болса, Чар тарапдан
мыхман гелишин гөрүи!

Бир ничәни кылдың малы-бияры, Бир
ничәни кылдың бир пулуң зары, Ягшы-
яман, барча адамың бары Нобат биле
өтүп барышын гөрүң!

Таңры бизар эрер зекатсыз байдан,
Зынхар сиз хем гачың ол гелен жайдан,
Мерде хер иш дүшсе, гөрер худайдан,
Намардың хемрадан гөрүшин гөрүң!

Намарт йөрер мыдам ©лүмден гачып,
Өйүне геленде, зәхерин сачып, Мерт
йигит өлүме сынасын ачып, Мейданда
терс сөвеш гурушын гөрүң!*

Залымлар унудар зикри-алланы, Арзан
алып, гыммат сатар галланы,

* «Мерт йигит мыхмана гөвсүни ачып Намардың ейунден га«
чышын гөрүн!» диен нусгасы хем Зар,

Сүйтхор найынсаплар халал тылланы,
Харам пейдасына беришин гөрүн!

Шейтан мелгун хергиз тагат этдирмез,
Харамдан гайтармаз, халал ютдурмаз,
Намаза уйдурмаз, роза тутдурмаз,
Лагнаты шейтаның талашын гөрүң!

Гоч йигидиң иши сөхбет-саз болар¹,
Көңли гыш болмайын, дайым яз болар,
Ягшының көңлүнде кине аз болар,
Яманың хер гүнде урушын гөрүң!

Гадырдан гардашдан узак, даш болуп,
Гадырсыз ят биле гарындаш болуп,
Магтымгулы, нөсазлара душ болуп,
Хожаның, сейидиң йөрүшин гөрүң.

• Адам бардыр — заманага саз болар,

ГЕЧДИ ДИЙИП АГЛАРЫН

Эй, яранлар, өмрүмден,
Гечди дийип агларын.
Гитди аклым орнундан,
Чашды дийип агларын.

Гиден гелмез ёлундан,
Дөнмез яман пәлинден,
Диянат халк элинден Учды
дийип агларын.

Хәзир бизин заманда, Ямав
сөзләр зыбанда, Зулум
ишләр жаханда Жәшды
дийип агларын,

Бу эйямда беткәрләр, Йүз
тил биле алдарлар, Каны
ниче дилдарлар, Гечди
дийип агларын,

Ниче сада ден-душлар
Шейтан билигин башлар,
Йүз дөндерип гардашлар,
Гачды дийип агларын.

Гөрүн пелегин ойнун, Үзәр
элемиң бойнун, Не
женанлар ер гойнун Гучды
дийип агларын,

Магтымгулы дийр мерде,
Дүңйә бентдир, тен перде,
Бир башым сансыз дерде
Душды дийип агларын.

ДӨКЕ БАШЛАДЫ

'Төмүлди дерялар, йыкылды даглар₄
Етимлер гөзяшын дөке башлады.
Оррамсыдан болан харамхор беглер; Юрды
бир янындан йыка башлады,

Жемагатсыз азан бир гуры сесдир, Ниче
моллаң окан ылмы хебесдир, Казыларың
кәри чай биле насдыр, Бир бозук иышана
тута башлады.

Ишанлары хер гапыда тапылар, Моллаларна
ёк мыжабат япылар, «Өвлүйә мен» дийип
жөги сопулар, Гыгырып, асмана бөке
башлады.

('
Чыкар беябана гызы, гелини, Ак йүзүне япар
гара телини, Кемчинлик эйлейип, йыган
пулуны 'Дүзедип өзүне дака башлады.

Дүнйәде сүйтхорын пул йыгма дерди,
Байларың маллары бизекат эрди, IТоба
эдиң, гөзүм бир яман гөрди, Бигүнә, бир-
бирнн яка башлады.

Магтымгулы, баша баглап селлелер, Ач
бөри дей ёртуп ниче моллалар, Халалдан,
харамдан йыгнан галлалар Хер не тапса,
дынмай дыка башлады.

АЙ-ГҮНҮҢИЗ БАТМАГА

Алтмыш яшан, етмиш йылкы сопулар, Аз галыпдыр Ай-Гүнүңиз батмага. Чөл ерлерде тазы гөрмән тилкилер Хыял эдер ятан шири атмага.

Гарга айдар: «Екдур мен дек шабаза», Мүң гарга йыгылса, дегмез бир база, Гүне гаргыш эден сары келпезе Дем чекедир аждарханы ювтмага,

Агсак кейик йуз торсуга етдирмез, Шир бечеси тогсан тилкә атдырмаз, Өли йылан йүз келпезә ювтурмаз, Акыл герек бу ишлере етмәге.

Етмиш яшап, ят этмезлер тобаны, Хоррам биле ойнадырлар гахбаны, Мүңкүрлер жем болуп йыкды Кәбәни, Езит гитди агачларын сатмага.

Бакың бу эйямы, гөрүң гердиши, Пақыра зулум этмек болды вердиши, Хак ёлунда догры гезен дервүши Гоймадылар өз халына ятмага.

Йүрегим сабырдан, гитди карардан, Яман ишдир бугз болмак әр әрден, Бизара гелип мен бейле диярдан, Жүр болуп мен башым алып гитмәге.

Магтымгулы айдар, багтым бивечдир, Несибим, тақдырым, ыкбалым кечдир,'
Ниетим Кәбедир, хыялым хачдыр, Ыхласым бар хач товабын этмәге,

» «Ганымым гүйчлүдир, ыкбалым кечдир» диен нусгасы
хем бар,

ЫХСАН КАИСЫ, БИЛИНМЭЗ

Дердим көпдүр диярымдан, дөврүмден,
Хайыр кайсы, ыхсан кайсы, билинмез.
Залымларың жепасындан, жебринден
Ыслам кайсы, иман кайсы, билинмез.

Сөхбетинде хак келамын сөйлөн өк,
Межлисинде бир несихат эйлөн өк, Халал
кайсы, харам кайсы, сайлан өк, Суд
кайсыдыр, зыян кайсы, билинмез.

Халайыкда гөрелде өк, гөрүм өк,
Байларында сахават өк, берим өк,
Хатынларда хая, гызда шерим өк, Эдеп
кайсы, эркан' кайсы билинмез.

Кишиниң малына гөзүн алдырлар, Тәсип
эдип, көңле кине долдырлар, Бир-бирини
нэхак ере өлдирлер, Нурбат кайсы, аман
кайсы, билинмез.

Магтымгулы, жан мыхмандыр, гөвре ләш,
Ягша дост көп, яман болсаң, өк гардаш, Бу
эйямда баш-аякдыр, аяк-баш, Ягшы кайсы
яман кайсы билинмез.

* «Экрам» манасында.

ГАЧА БАШЛАДЫ'

Инди билдим замананың азаның, Яманлар
ягшыдан гача башлады, Гайта бедасыллар
асылзададан Писинт этмей, төре-гече
башлады

Ыря болды көпүң окан намазы, Таңры хич
биринден болмады разыг Пыгамбер орнунда
отуран казы Пара үчнн элин ача башлады.

Шаларда галмады хикми-адалат, Бир пул
үчин мүфти берер роваят, Бил, бу ишлер —
нышанайы-кыямат, Залымлар битоба өте
башлады.

Дадхахлар турубан, йүзүн сарардып, Ким
төресин тапып, реңнин гызардып, Залымлар
мазлума сыртын габардып, Гамчысындан
ганлар сача башлады,

Мүжтехид сөзүне амал болмады,
Мынафыклар яраданы билмеди, Сопулар
пиринден таглым алмады, Дүнийә үчин
динден гече башлады.

Бир пара сопулар «сопы мен» диер,
Сорамай, залымлар тагамын иер, «Бизни
ягшы киши дийсинлер» диер, Хер ишикте
халка гура башлады.

Гаррыга айланды биз гөрен яшлар, Аяга
доланды биз гөрен башлар, Бимахал йүк
баглап имди гардашлар, Ахырет азмына
гөче башлады,

Акыл болан гамда йүрегин эзип, Дердиниң
дерманын сораглап гезип, ч

¹ Бу гошгы кәбир голязмада Манды Кучегип ады билен хем
гелйәр.

Замананың писат боланын сызып, Паныдан
бакыя гөчө башлады.

Не асыл беглериң нобаты өтди, Гайта
шугул-харамыга сөз өтди, Дүнийәде ким
галып, мырада өтди* Мухуббет чырагы өчө
башлады.

Казы болан бир жовапда дурмадык Гижө
мәхнөт тартып, китап гөрмедй| Шеригат
угрунда догры йөрмедй, Небс үчин имансыз
өтө башлады,

Магтымгулы айдар, барха ёл таны, Бәш гун
сынамага иберди сени, Сенден бурун өтөн
жананлар каны> Хер ким нобатында өтө
башлады.

ДАГ-У ХАСРАТДАН НЫШАН

Тапды шөхрат халк ичинде бу жахалатдан нышан, Галды дервүшлер тилинде даг-у хасратдан нышан, Галмады мазлумлара дести-нусратдан нышан, Сербе-сер долды жахана бу бет апатдан нышан, Дегди элем эхлиге йүз мүн хыжалатдан нышан, Эр билерлер кимде болса ол шераретден нышан, Яда салмаз хайр иши тапган зелалетден нышан, Не мүреветден эсер бар, не адалатдан нышан, Шек дегилдир, достларым, гелди кыяматдан нышан.

Хер киши бетгатга батыр, аны ки эр билдилер, Магшара муңкүр болуп, ёк дүниэни бар билдилер, Шерг ишин бет аңлайып, хуп ишни бет кэр билдилер, Растлары хайын билип, хайынлары яр билдилер, Тамыга каныг дийип, каныглары зар билдилер, Ким шеригат эхли болса, хежв эдил, хар билдилер, Муңкүри мүршит билип, ялганны ыкпар билдилер, Гүмрахы таква санып, такваны инкэр билдилер, Шек дегилдир, достларым, гелди кыяматдан нышан,

Хормат эхли болды ол кимниң голунда сазыдыр, Ким кемал оқыса халк яныда, хар авазыдыр, Вердлери дервүшлериң хылватда халк энбазыдыр, Ортада гыз-у жуван, дийр сен ки тойдур, базыдыр, Сычрашар гыз-у гелин үстүнге, гөйэ тазыдыр, Хак ишинден бихабар халк ичре багзы казыдыр, Табыгы жындыр аның, хаккан ки, шйтан өзүдир, Тамугың тыканжыдыр, хер ким бу ишге разыдыр, Шек дегилдир, достларым, гелди кыяматдан нышан.

Таңры, пыгамбер сөзүнден бихабардыр бу пирлер, Пасыкны казы билип, найыпны солтан дийрлер, Хер киши овал гелип гөрсе, ки ришвет бийрлер,¹ Баглайып бөхтан иле факр эхлине тагсырлар, Селле баглап башына ач бөри сопы-пирлер, Эйлейип халк үстүге көп хилейн-тезвирлер, Гер халал-у гер харам тапса дыкарлар-ийрлер,

¹ «Хер киши гелибан гөрсе, ришвет ийрлер» диен нусгасы хем бар.

Рузы-мэгшар хак-ресулга не жовабын бийрлер,' Шек
дегилдир, достларым гелди кыяматдан нышан

Өгсевер, Магтымгулы, сөз бирле дердин хер заман, Не
үчин залымга нобат берди бу дөври-заман, Аның чун гөз
гөрен — эшденден өте гечди гүман, Эйлейип бир-бирпне
дагвайы-батылны хеман, Бир шайылык мал үчин, такык,
берер элден иман, Өзүни эр сайынар ким, артык иш этсе
яман Бу көңүл йүз шовк эдер нэхак үчин төкмөге ган,
Гүйжи өтсе гүрбөнің, гаплана хич бермез аман, Шек
дегилдир, достларым, гелди кыяматдан нышан/

ДӨВЛЕТИ-МАЛЫ БОЛМАСА

Гоч йигидиң ады чыкмаз,
Дөвлети-малы болмаса,
Эндишели иш битирмез,
Мейданда дәли болмаса,

Болмаса йигдин зүряды,
Өленде тутулмаз ады,
Туташмаз сынаның оды
Башда хыялы болмаса,

Алмаз гушлар ава чапмаз,
Хүнәрсиз өз сыртын япмаз,
Мәрекеде орун тапмаз Аклы-
кемалы болмаса,

Гонмак тәзе юрда ягшы,
Халы дүшек төрде ягшы, Ол
йигитлер гөрде ягшы, Башы
говгалы болмаса.

Магтымгулы, болса башлы,
Уялмаз гылычлы, ашлы,
Дузы зор, душманы гүйчли,
Досты вепалы болмаса.

ДОН ТАПЫЛМАСА

Док талашар сигсе хылгат геймәге,
Килим гөзел затдыр дон тапылмаса. Ач
дырышар гаты наны иймәге, Мүшгилдир
биширге ун тапылмаса.

Хасыл умыды бар экин экене, Бу ишлер
маглумдыр мэхнет чекене, Аяк ялаң баса
билмез тикене, Нейлесин геерге гөн
тапылмаса.

Акылсызлар иш ахырын гарамаз,
Жоллаб чигидинден гарпыз дөрөмез,⁷
Агыр межлисере чопан ярамаз,
Нейлесин өтерге жум тапылмаса.

Йигитликде хер ким ашретде яйлар,
Башына я гелер, я гелмез көйлер,
Дишсизлер нан тапса чәресин эйләр,
Мүшгилдир иерге нан тапылмаса.

Магтымгулы сөймез жедели, жеңи,
Ахырет азм этди көп досты, деңи,
Дүнийәде не иш бар — болмайыр соңы,
Мушакгатдыр трнде жан тапылмаса.

«Хернуб дөрөмез» диен нусгасы хем бар.

ДОНЛЫ ГӨРНЕР

Догры бакмазлар жуллыя, Гөзе
гызыл донлы гөрнер, Сөз пәхм
этмез акмак-геди, Өз янындан
тилли гөрнер.

Баша дегмейинчә гуртлар, Касд
этмәң, герекднр юртлар, Ягыда
таналар мертлер, Ил ичинде
маллы гөрнер.

Пнкр эт баша иш дүшмәнде,
Ыссы ёкдур соң пушманда, Ат
мөйданда, әр душманда Тойда
тирме шаллы гөрнер.

Жаны сагың сөзләр тили,
Жомардың дек дурмаз эли, Хер
кишиниң өз акылы Өзуне
кемаллы гөрнер. :

Гадымдан сетдир ягшылык,
Ягшы затдыр ягшы гылык,
Мерт йигиде аз ягшылык Аз хем
болса, севили гөрнер,

Гел, акыл доландыр инди,
Иүрек пейбенди, жан бенди,
Хер кишиниң өз иерзенди Өзүне
жемаллы гөрпер.

Магтымгулы, сөз бинядың
Агзында якынын, ядың, Хүнәр
ёк, сөз билен адың Халк ичинде
белли гөрнер.

ЯТ БОЛАР

Мухаммет умматы малсыз болмасыя,
Малсыз болса, доган-гардаш ят болар. Гачар
агаң, иниң болмаз хатыраң, Гуванар
душманың, достуң мат болар.

Гарып аяк ялаң, кендир гушакдыр, Бир
мәрекә барса, орны ашакдыр, Гарыплар ат
мүнүп, депсе — эшекдир, Дөвлетлилер эшек
мүнсе, ат болар.

Бир дилег дилесең, мөхүмиң битмез, Достун
ыхлас билен мерхемер этмез, Мәрекеде
айдан сөзүң жай тутмаз, Диңлемезлер, гуры,
сөзүң бад болар.

Гөреш бир абрай, уруш бир дестдир,
Кишини кемсиден — өзи нәкесдир, Бир
муъмине гыбат этмек хебесдир,¹
Гыбаткешиң газананы от болар?

Магтымгулы, шүкүр эйлегил худага, Өлүм
барабардыр шах-у гедага, Бисабыр гул тиз
ёлуғар белага, Сабырлы гул дура-дура шат
болар.

(«■■■■■■■■» ■ I. ■

- * «Көңлүм, ховаланма, гел инди бесдир» диен нусгасы хем бар.
- * «Гыбаткешиң баран ери от болар» диен нусгасы хем бар.

ДУЙШҮНЕ ДЕГМЕЗ

Ексуллыкда ничелерин дөвраны Ятып, ягшы
гөрөн дүйшүне дегмез. Ничелер хасратда
тапып хөшк наны, Бир леззетли тагам
дишине дегмез.

Соран болса, сынам ичре сузлар бар, Йүз
түмөндөн егдир, ниче сөзлөр бар, Нейсансыз,
небатсыз ниче язлар бар, Хсшлук билен
гечен гышына дегмез,

Акыллар бар-баша баглап кечелер, Ичгин
ичгин сорсаң, маны сечелер, Акмаклыкда
өзүн безэп ничелер, Келлесине саран пешине
дегмез.

Аңламаза аят сөзлерин дийсең, Пыгамбер
хадысын өңүндө гойсаң, Гыймазлыкда мүң
сөз гулагна гуйсаң, Ол сөзлөр гулагның
дашына дегмез,

Ынжытса огул-гыз эне-атасын, Тоба кылмай,
хак гечирмез хатасын, Дөвран гелсе билмез,
не иш тутасын, Хер кимиң бу ишлер башына
дегмез.

Ничелер мал тапмаз, теңги-дест болар,
Ничелер бар — дүйәликден мест болар,
Ничелер бар — йигитликде нист болар,
Ничелер бар — сүрен яшына дегмез.

Магтымгулы, герче ишим намаздыр,¹
Көңлүм перишандыр, сехвим дераздыр,
Адам бар — мүң түмөн ийдирсең аздыр*
Адам бардыр — иен ашына дегмез.

¹ «Мапымгулы, герче дүйә гаммаздыр» **диен нусгасы хем
Вар***

ГОЛДА БАРЫ БОЛМАСА

Замана бейледир — гөзе илмезлер, Хер
йигидиң голда бары болмаса, Иүз түменлик
сөзүн шая алмазлар, Хер кишиниң ыгтыбары
болмаса.

Тен бир дар капасдыр, жан бир вагшыдыр
Тиле гелен сөзлер көңүл нагшыдыр, Отлы,
сувлы тамуг андан ягшыдыр, Хер ювурдың
бир базары болмаса.

Бегзадалар галды чопан тэхрине, Тен качан
дөз гетир йылан зэхрине, Бибат болуп, дөнер
Лутуң шэхрине, Хер үлкэниң хэким әри
болмаса.

Дүнийәде аңлардан аңламаз кэндир, Билмез
бир беладыр, биленлер — жандыр, Ол
йигитлер адам тилли хайвандыр, Сөз аңмаса
хем ықрары болмаса,

Иигиде ёксуллык яман беладыр, Сөзүни дең-
душдан гайра саладыр, Яман гылык досты
душман кыладыр, Гурып галсын ил деркары
болмаса.

Хак хер киме бир ягшы яр бермэндир, Сөзи
ахдыр ичи долы армандыр, йүз яшаса, бәш
гүн өмүр сүрмэндир, Хер кимиң мынасып
яры болмаса.

Магтымгулы, хака табшыр өзүңни, Хер
намарда сарартмагын йүзүңни, Терхосым
бар терк этгил бу сөзүңни, Нәге герек
хырыдары болмаса.

ЧИЛИМКЕШ

Хак сени райына гоймуш жаханда, Эде
билениң эт мунда, чилимкеш!
Диван гурлан гүни хасап жайында, Жовабың
нәмедир анда, чилимкеш!

Кувватың кемелдер, гүйжүң аз дуар, Кейпи
келлө гелсе, аклың аздырар, Сүннүңи
сыздырар, этиң гыздырар, Бир нышана
будур сенде, чилимкеш!

Эл гөтергин бейле нәхак талашдан, Пулуң
көөр, ичиң янар бу ишден, Эрте гарның
долдурарлар аташдан, Зәхми чыкмаз, галар
жанда, чилимкеш!

Ики дүңйә ягшылык ёк эгрие, Киши болсаң,
гадам гойгул догруя, Бинамаза, гыбаткеше,
огруя, Елдаш болар ёвуз гүнде чилимкеш,

Магтымгулы, мөвлам жандан якындыр,
Чилим бир шор сувдур, тен бир земиндир,
Иман бир тилкидир, гөвре бир хиндир,
Тилки түссә дөзмез хинде, чилимкеш!

ПӘЛИҢ СЕНИҢ

Огры болсаң, днңлегил, болгай ничик халың сениң
Киши малында гидер көңлүң, гөзүң, пәлин сениң. Мисли
шейтан алдавыдыр мекир-у алың сениң, Бу яланчылык
биле өтгей мах-у салың сениң, Довзаха догры барар,
билла, гиден ёлун сениң.

Таңла магшар ит болуп ыңранып ийгей сен этин, йүзүни
гөрмез Мухаммет сен киби пис умматың, . Хем о дүнийә
шефгатың-болмаз бу дүнийә дөвлетин* Хер заман хер
сагат ичре артдырырлар мэхнетин, Бу жехим ичре тутар
мөйлер саг-у солуң сениң.

Аглайыр сен, гөзлеринден яш ерине ган гидип, Мунча
мэхнетлер чекип, гөвсүн дилип, вейран эдин, Ыссы
бермез башыңа, топрак сачып, гирян эдип, / Гылча ыссы
гөрмегей сен даг гадар пушман эдип, Дөкүлер гайдып
даханыңдан похуң-бөвлиң сениң,

Ол Мухаммет гаршысында хем уялгай сен о гүн, Гер
өлүм болса иди, истәрдиң өлгей сен о гүн, Гүрзи
астында-мелек зарбында галгай сен о гүн, , Ол Хурыш
атлыг йыланга лукма болгай сен о гүн, Маймының
суратында болгай ки, тымсалың сениң,

Айдыр Магтымгулы, гөрсең гүнәхиң, эй гөзүм, Чекилер
гылдан-гыла магшар хасабың, эй, гөзүм, Иүз гара, тил
гысгадыр, болмаз жовабың, эй, гөзүм, Мал эсиге о гүн
бийр сен совабың, эй, гөзүм, Хем гүнәхиң бойнуңа
гойгай — будур халың сениң.

НАС АТАН

Гөйә бу дүңйәге гелдин, гелмедиң, Күл
йыгар сен мыдам ишин нас. атан»
Шеригат ёлундан хабар алмадың,, Галар
довзах ичре ләшин, нас атан.

Теммәки дийп хер ишиге ёртар сен, Чала
овуп, үч. мысгалдан тартар сен. Бир
сүмгүрип, янбашыңа сүртер сен, Харам
болар үст-у башың нас атан.

Намаза дуранда, үстүңе акар,
Аның үчин мүн йыл довзахда якар,
«Вейл» дийген жайда түтүниң чыкар,
Кабул болмаз гөзде яшың, нас атан,

Ягшы-яман эден ишин — «хак эдер»,
Нас атанлар галампуру” чак эдер, Акар
дурар, үсти-башың пох эдер, Сенден
гачар дени-душун, нас атан,

Гөзүңи яшардып, мәхриң гандырар,
Гелсе хумар, иманыңы яндырар, Тагам
ийсең, табагыны долдурар, Мурдар
болар ичен ашың, нас атан,,

Хер адамы гөрсең, гизлэк гачар сен,
Бурнундан дем гелмез: агзың ачар сен,
Кейпи гелсе, огул-гыздан гечер сен
Хайран болар оба-гоңшың, нас атан.

Кыркыңа баранда, бейниңе чыкар, Бу
ширин жаныңы довзахда якар, Чакжаңы
от эйләп, бурнуңа дыкар, Зәхмиңден
дөкүләр дишин, нас атан.

Магтымгулы, өленден соң билерлер,
Жыназа окамай, бурнуң дилерлер, Сакар
дийген жая сени саларлар, Нара дөнер
ичиң-дашың, нас атан.

НАСКЕШ

Оввала-а хак эмриден авара болган, наскеш, Менниниң пишанасы йүз пара болган, наскеш, Пыглы шейтан вакыпы-эсрара болган, наскеш, Чүн эзелде вахыдел каххара болган, наскеш, Небс үчпн жандан гечип, бимара болган, наскеш.

Наскеш ики жаханда болмаз асла шадыман, Бурнудан зердаб иле сасыг сув акмыш хер заман, Мәхнети тартар, билиңлер, бең, чилимден нас яман, Гыбат-у ялган, зынадан нас чекмеклик хас яман, Йүз делил, сед мекр иле рыякәре болган, наскеш. ;

Чох хадыс айтды Мухаммет: нас харамдыр, нас харам, Кпм харамны тахыр этсе, насны кылса эхтимам, Гирибан бу ханадан, ол ханага басмышды кам, Раст гитмесе я эгер ыхлас бирле субх-у шам, Хаайы ысләм-у дин күффара болган наскеш,

Таңла-магшар наскешни бир ере элтгей худа, Эйлегей эфсериде дерд-у белага мүбтела, Бендесинден кылгусы бир-бир совалыны худа, Телмурып дурмакдан өзге чәре тапдырмас аңа, Йүзлери мисли газан дек гара болган наскеш.

Бурнуны хар бурны дек дилгей периште наскешин, Айтур: «Эй перзенди-адам, баша дүшди тешвүшиң, Кайдадыр укба ёлыга тахыр этген пешгешин, Дүнийәде рөвшен гезүң эндухгин болды башың, Дийгеч ол дем ах уруп. эфкара болган наскеш,

Насы халалдыр дийип, бейле хыялын хам эдер, Фөвт эдпп ниче деремни, көңлүни арам эдер, Бурнудан акса нежис, хер дем хусулы-кам эдер, Билмес өзи дүнийә зерре, сыратын бетнам эдер, Өзни билген ушбу дек рефара болган наскеш.

Хер дерем бир аждаха болмуш кыяматныв гүви, Айдышур: «Кейп ёлыга сен нәге сарп .этдин муны?» Хич алажын тапмайын, агзыга тутгай дестинн,

Кычгырып, перят эдер зэхрини салгай душманы*
Нейлейин шейб довзаха наззара болган наскеш.

Аждаханың зэхрнден ол наскеш гамнэк олар, Кейпи хал билген кишиниң дидеси немнэк олар, Шиддетиден нар ичинде нарыдан көйлэк олар, Гөргүси хер бир алапат хер хачан мүхлэк олар, Гапмайын хергиз алач, бичөре болган наскеш.

Мүжтехид кавлы, хадысы-энбиядыр наскеш, Хер качан гелсе башыга кадды найза ол куяш, [Тешнеликден агзын ачып, ит киби болмуш аташ, I Хер нефесде нефси нас бирле болмасдыр ки геш, 'Айдадыр Магтымгулы: «Хунхара болган наскеш».

,ЧИЛИМ

'Достларым, душман билиң, әлемде бир бардыр чилим, Эйле махбун эйлемәң, бир гарети-жандыр чилим.

Сузлабан халы деми бир афгыйы-мардыр чилим, Д'артар узын кайдыга, тәйә ки зенгардыр чилим, Кайда болса довзахылар, безмиде бардыр чилим.

З'үшгеч ол межлис эра, хер ким чекер, бимар эдер, 'Ал билен алдап сени хер дем өзиге зар эдер, Саг-саламат гоймайын имди өзиге ар эдер, Гол-аягын шел кылып, халк ичре аны хар эдер, Бу сыпатлар бирле ол, чекмән ки, беткәрдир чилим[^]

Ках-ках эйләп хер заман ол, гөрсетер бет хүйүни, Бурнуңызга ысгайып, алмаң ошол бет буюны, Эй, мусулманлар, халал дийп, кылмаңыз хич оюны, Ахыретниң оюн этсең, тиз гоюң бу оюны, Ахыретниң оюн этмеслерге деркардыр чилим,

Кер киши хош хал олупдыр жим-у лам, мим* атыга, Ниге пикр этмес ошол ким бу пелитниң затыга, Мүндүрер гөйә аны хер дем шөятин атыга, Сыхр эдип хер дем аны, тартар өзүниң катыга, Чүнкибеткәрлер гөзигеДайыма бардыр чилим.

Цул-гул эйләп хер сәхер ол, агзындан отлар сачар, Кер киши акыл дураң ким, бейле бет буйдан гачар, Ким аны элге алар, гөвсүн анын сары ачар, Ыгтыкат этсе халал дийп, дини-ысламдан гечер, < •Дини-ысламдан гечерге бир себәпкәрдир чилим.

Шейле душмандыр ки, таңла сырыңыз паш эйлейир, Вагты етмез солдурып, бу жисмиңиз ләш эйлейир, Т айгы-хасрат ёк экенде чешмиңиз яш эйлейир, 'Хер заман дүйт ювтдурып, хем өйкенңиз даш эйлейир, Бары гапыл олмаңызлар шейле беткәрдир чилим.

|Эй, яранлар, нәхй кылмышдыр аны бизге ахат, Пикир эдип, зикр эйледи ким, халк эра абдыссамат, Тебдил этмек, нехй кылмак ишини бизге не хет, Ким ки мүңкүр болса, аның алдыда бардыр лахат, Айдадыр Магтымгулы, бу бендәге нардыр чилим

¹ Жим, лам, мим — бу харпларың шу ерде гошулып оқаланда- кы манысы «чилим»,

ЧЙЛИМ ЧЕКМЕГИЛ

Жаныңа каст этме, дүйдкешим, езүн,
Хайыпдыр жанына, чилим чекмегил!
Пендим бу, роза тут, окы намазың,
Хайыпдыр жаныңа, чилим чекмегил!

Чилимден йылаилар дүшер бойнуна, Агзын
ачып, хашлап гирер гойяуңа, Хер заман
зэхерии салар иниңе, Хайыпдыр жаныңа,
чилим чекмегил!

Тенлериң тисгинип, андан гачар сен,
Сувсузлықдан зэхер-закгум ичер сен, Ичим
янды дийип, агзың ачар сен, Хайыпдыр
жанына, чилим чекмегил!

Иылан айдар: «Бу гүн гачар сен менден, Ол
хакың эмридир, айрылман сенден ■», Ошол
вагтда бизар болар сен авдан, Хайыпдыр
жанына, чилим чекмегил!

Яланчы дүңйәде истеме вепа,
От иймек болармыш бизовк-у сапа,
Дүйдкешлер уммат дәл дийди Мустапа,
Хайыпдыр жаньша, чилим чекмегил!

Бу дүңйә паныдыр, дурмайын гечер, Хер
кимсе акылдыр, бил, андан гачар, Шейтана
ёл берме, иманың өчер, Хайыпдыр жанына,
чилим чекмегил!

Аманат жанына кылмагыл төхмет, Сарпасы
недпр, гел, сен пмди пәхм эт, Магшар гүн
нә дийр сен, жовабыңны айт, Хайыпдыр
жаныңа, чилим чекмегил!

Иблисе ёл берме, ювтвагыл нары, Гүл
дийип езүңе салмагыл хары, Бигайратлык
этме, саклагыл ары, Хайыпдыр жаныңа,
чилим чекмегил!

Терк эйле чилими, догры дур хака, Хер
заман тоба дийп, тутгул сен яка,
Дийрлермиш, сув бермез дүйдкеше сакки,
Хайыпдыр жанына, чплим чекмегил!

Ичдигиң заккумдыр, ийдигиң отдур, Билмез
сен, шейтанлар кесбиңе шатдыр, Бу гүн
хошнуд болсаң, таңла хейхатдыр,
Хайыпдыр жаныңа, чнлим чекмегил!

Бир сапар хатадан чекипдир Алы, Сейл
үчин сэхрага чыкыпдыр вели, Бир месжиди
гөрүп зерли-сапалы, Хайыпдыр жанына,
чилим чекмегил!

Месжиди гөрүпдир ажанып зада,
Томаша эйлейип, гирмиш пьада, Сүтүни
сыямыш, өргөнмиш ода, Хайыпдыр
жанына, чилим чекмегил!

Ошол демде гайдып гелмиш ресула,
Хабарын сөйлемиш сахып усула: «Сүтүни
сыямыш нәдир вусула?» Хайыпдыр
жанына, чилим чекмегил!

Ресул айды: «Алы эшитдим сөзүң,
Сыпатың, суратың гөрүпдир гөзүн,
Дүйдкешлик зыяндыр, эшитгил өзүн,
Хайыпдыр жаныңа, чилим чекмегил!

Гөрүп сен месжиди, турпа яранмыш,
Шейтан саңа бу гүн кейпи беренмиш, Аның
үчин сүтун ода буренмиш, Хайыпдыр
жанына, чилим чекмегил!

Адамың сүтүни — билгил, — иманы, Бу
шейтан мекриден саклагыл аны, Гапыл
болсаң якар, этме гүманы, Хайыпдыр
жанына, чилим чекмегил!

Шол пурсатда Хайдар чыкды мейдана, Гахр
иле каст этди лагын-шейтана,

Шондан бәри шейтан болды пынхана,
Хайыпдыр жаныңа, чилим чекмегил!

Андан овал шейтан эшгәр гезермиш,
Адам алдап, динин бейле бозармыш,
«Бисемилла!» дийсең, умыт үзермиш,
Хайыпдыр жаныңа, чилим чекмегил!

Магтымгулы, пендиң иллере сөйле, Өз
халың ничикдир бир пикир эйле, Сапар
кылмак лазым, азыгың эйле, Хайыпдыр
жаныңа, чилим чекмегил!

МУНДА, ЧИЛИМКЕШ

Хак саңа сез диймез ялан жаханда,
Эдевер биленин мунда, чилимкеш!
Терези гурулан хейхат гүнүнде, Жовабын
нәмедир анда, чилимкеш!

Жепалар, хасретлер гөрөр шум сериң,
Эшек дек аңырып, даралар ериң,
Агзыңдан геледир дүйтли ган, ириң, Бир
нышана будур сенде, чилимкеш!

Мелеклер мейданда тутуп эгләрлер,
Тамуг ортасында элтип багларлар,
Сыналарын жыгыр-жыгыр дагларлар,
Көп галар сен гара гүнде, чилимкеш!

Пул-сырат үстүнде окларлар сени,
Зулмата саларлар, бекләрлер сени,
Зынжыр, күнде билен сакларлар сени,
Азапта, хасретде-кәнде, чилимкеш!

Эндамыңдан авы-зәхер дөкерлер,
Сүегиңни богум-богум сөкерлер, Бугра
мысал мөйлер чыкып чакарлар, Зәхми
чыкмаз, галар жанда, чилимкеш!

Хер кимсе паныда дөнди ямана, Ол ерде
дат эдер, гелер амана, Намазын терк эден,
гыбат-зыбана, Елдаш олар ёвуз гүнде
чилимкеш!

Магтымгулы, довзах сары башларлар,
Йыланлар өврүлип гелип, дишләрлер,
Элтерлер, жәхеннем ичре ташлаолар,
Өртенип, ах урар анда чилимкеш!

ГЫБАТКЕШ

Рузы-магшар шикат эдер тилинден,
Рысвалыгың будур сениң, гыбаткеш!
Өмрүң эле берме, азма ёлундан,
Агыртмагыл илиң-гүнүң, гыбаткеш!

Булут дек кукүрөп, барк кимин гүрлөр;
Гәхи буздан тагтлар, аташдан ерлер,
Гатыр дек ичянлар, бугра дек марлар,
Бедениңден сорар ганың, гыбаткеш!

Халың гөрөн хайран болуп агларлар,
Өзун Сьжжын атлы жайда багларлар,
Тилиң чекип, демир биле дагларлар, Гара
болар шол гүн Гүнүң, гыбаткеш!

Яман сөз айрадыр ягшы достуңдан,
Гүнәхиң аграмы басар үстүңден,
Жәхенне.м ичинде тамуг астыңдан,
Пелеклере чыкар уйнуң, гыбаткеш!

Мелеклер гөтерип, гүрзлер урарлар,
Эндамыңдан сув дек акар зәхерлер,
Хашлашып дурарлар яныңда марлар,
Эндамыңдан сорар ганың, гыбаткеш!

Бир дем гутулмаз сен, тамуг нарындав,
Тениңе яйылан йылан зәхринден, Шол
азабың хасратыңдан, зарыңдан Пелеклере
чыкар үйнуң, гыбаткеш!

Орун бийрлер саңа элтип бир жайда,
Гүнүң гечер гиже-түндиз хай-вайда,
Азабын. артдырар сениң хер айда,
Чилимкеш хемрадыр-яның гыбаткеш!

Руйсыя сен магшар гуни кериме, Таңры
совабыңдан алар жериме, Имансыз тен
идип элтер жехиме, Гиле эдер сенден
жаның, гыбаткеш!

Магтымгулы диер нлиң гөзүнден
Дүшүбән, хор болсаң, гөргүл өзүнден,
Тилиңни чекмесеи харам сөзүнден,
Белли, бибат болар диниң, гыбаткеш!^{XIII}

XIII «Магтымгулы айдар чагырыгт «Субхан, Ёлдаш этгил
магшар гүнүнде иман», Догры гезгил, не ягшы дий, не яман, Өгри
болма, дүзет ёлуң, гыбаткеш» диен нусгасы хем бар,

ЗАЛЁТИ ЙИГДИН

Ага-беглер, әлем үзре мотребат, Герек
сынасында залети йигидиң, Рузыгәри
болса-дөвлети зыят, Шол гүн якын болар
яды йигидиң.

Гоч йигит уграса генжи-нахана, Бир
зынат ярашмаз нахар мекана, Малы сияб
болса, акылы дана, Тартылар асмана бады
йигидиң.

Йигит (болан) растгуй герек, дүз герек
Кемаллы перзенде, билиң, гөз герек,
Бикемалдан элли герек, йүз герек, Нәкес
болса, йитер ады йигидиң.

Гоч йигиде медет берсе перишде, Чахар
тарапындан болар серишде, Абырайда
чеми гелсе, хер ишде Герек сынасында
өди йигидиң.

Гүл дегреси нечүи болмасын харсыз,
Йигит болан йигит болмасын арсыз,
Илсиз, гарындашсыз, галса гамхорсыз,
Эшдилмез хич ерде дады йигидиң.

Делалаты көндүр, гетирмсз диле, Арап ат,
асур жыда, алмаз тыг биле, Огшан женнет
ичре гырмызы гүле, Герек хошрой
перизады йигидиң.

Магтымгулы, болса йигит хыружы,
Адалаты биле диван сорьжы, Хер ерде
герекдир, бовул берижи, Гөреллеси —
хуп устады йигидиң.

ГЫШ БОЛАР

Эшдин несихатым, шудур йигитлер, Яман хатын ягшы йигиде гыш болар, Мыдам ах чекерсиң, зехин күнд эдер, Гүндизки хыялың гиже дүйш болар.

Бир юмуш буйраңда, йүзүни асар, Ишик-ишик гезер, балагны басар, Ат торба йүвүрдер, кырк гүнде кесер, Хоржун башлар, алты айлык иш болар, Маңлайы бир гарыш, болсун ат йүзли, Тавус гуш сималы, үтелги гөзли, Мылакатлы, ширин дилли, хош сөзли, Ол перилер кә йигиде душ гелер.

Бедевде бедев бар, аларлар зере, Бедев бардыр, дегмез жула, эере, Бедевде бедев бар, алынмаз хара, Чын бедев йигиде узак яш болар.

Айдар Магтымгулы: сөзүм әлемдир,
Несихатым улы иле ылымдыр, Алгыр шункар, лачын авда мәлимдир, Гарга, хекек, елбе — бары гуш болар^

АЛАН ЯГШЫДЫР

Адам оглы, бу дүңйәден өтинчәң, Ат
билен абырай алан ягшыдыр, Гулатының
саясында ятынчаң, Бүргүт пенжесинде
галан ягшыдыр.

Бинамаз элинден тагам ичмәнлер,
Исленмеген ерде гүфтар ачмаңлар,
Хергиз намарт көпрүсинден гечмәнлер.
Гарк болуп, деряда галан ягшыдыр.

Хатарың гөркүдир маялар, нерлер,
Илимиң кувваты мердана әрлер, Яланчы
таңрының душманы дийрлер, Эмма жай
еринде ялан ягшыдыр.

Магтымгулы, диер сөзүм даг ашмаз,
Намарт адам ёлдашына гарашмаз,
'Ясхана еринде гүлмек ярашмаз, Лоюн
мейлисинде гүлен ягшыдыр.

СОЗИ ГЕЧЕР ЖАНЫНДАИ

Деңсиз биле дең эйлесеш.өзүңни, Дерт
болубан, сөзи гечер. жаныңдан.
Ырак болма гадрың б.член гардашдан,
Хер иш тутсаң, ол гуванар яныңдан.

Гахра мүнүп галдырмагын шейтаны,
Небсе уюп, унутмагын рахманы, Кессе
аклың ягшы биле яманы, Хер бир сөзе
долуп-дашма ганыңдан.

Сабрың болса, субхан етер дадыңа,
Жеңни-жедел лайык дәлдир адыңа, Алма
яман сөзи хергиз ядыңа, < Тикен болуп
дүртүп гечер донундан.

Барча болан ишлер хакың ишидир, Аңа
тен бермеен — акмак кишидир, Бир яман
сөз жана йылан дишидир, Сокса, зэхри
асан чыкмаз иниңден.

Магтымгулы, яланчыдыр бу жахан, Месде
акыл болмаз, гөвүрде иман, Жайын тапса
гарынжа дей пес душман, Арслан болуп,
эл гөтермез шаныңдан,

ЕКӘНИН

Агалар, дүңәнің паяны болмаз, Иш
баша дүшендс, доганы гелмез Мәрекеде
ойнап, хич гөвнй галмаз, Арман билен
гечер салы екәнің.

Бир еке йигидиң билинмез нши, Элинде
мал болмаз, гөвнүнде хошы, Яссык чекип
ятса — агырса башы, Гөзүнде ганлы яш
долы екәнің.

Еке-етим гайгы-гамдан гутулмаз,
Мейлислер гурулса, ады тутулмаз, Аның
үчин хич алада эдилмез, Гайгыдыр-
күлпетдир халы екәнің,

Барлы өлсе, улы иле яйрандыр, Гарып
өлсе, аның ызы вейрандыр, Бу ишлере
акыл-хушуң хайрандыр, Гөмүлипдир
шейле ёлы екәнің.

Магтымгулы, ялан-яшрык сөзлеме,
Ногсаның ичинде хайыр гөзлеме,
Эгисгин дердиңи дийгин, гизлеме Ил-
улусдыр досты-яры екәнің.

НӘБИЛСИН

Үз умыдың өзүн билмез адамдан,
Аңламазол, а:м-у хасы нәбилсин, Не тама
бар хамр ичеи гедемден, Бузахор
ягшыны, ясы нәбилсин.

Ямана ягшы сөз ёкмаз, ташланар, Аңлар
әриң аңламасы гүйчленер, Ит ялын
топрага дөксең хошланар, Топрагы,
табагы, тасы нәбилсин.

Бутпараз мүң кылса руза-намазы, Аңа
несип болмаз бехишдің язы, Әлеми
гөтерсе эбриң овазы, Эшитмез, кер пакыр
сеси нәбилсин,

Дпңле сөзүм, нер зарбыны нер таныр,
Хар бакан хар таныр, мәхек зер таныр,
Эй, яранлар, әр йигиди әр таныр,
Намартлар ягшыны, писи нәбилсин.

Магтымгулы айдар, сөзлерим хакдыр,
Эмма ки хак сөзе тен берен ёкдур, Бир
гөзли диймесе, гарадыр, акдыр, Көр
пакыр күмүши, миси нәбилсин.

ИЧЕН ЯЛЫДЫР

Яман ягша ёлдаш болса,
Авулык ичен ялыдыр, Айрыла
билсе, авусы Ичинден өчен
ялыдыр.

Адам вехм этмез ришинден,
Горкар ятанда дүйшүнден
Эйяма баксам, ишинден Бу
көнлүм гечен ялыдыр.

Бедасыл ыкбалы йөрмек, Өйсүз
элине мал гирмек, Акмага
сырыңны бермек Өз айбың
ачан ялыдыр.

Өтди өмрүң, дүнийә сейлиң, Хак
ёлуна багла билиң, Агзы ала
болан илиң Дөвлети гачан
ялыдыр.

Етип-анып гөвреде гизлән,
Акылдыр — иш соңун гөзлән,
Гепин тапып, ягшы сөзлән
Мисли дүр сачан ялыдыр.

Әрден гитсе ыгтыбарлар, Совар
ондан дост-у ярлар, Хүнәрли,
ыкбаллы әрлер, Мал-у пул
өвжән ялыдыр.

Магтымгулы, ыллатлы гөз,
Хараба дөнер дегсе дуз,
Мәрекеде бир жайсыз сөз,
Черменип ... ялыдыр.

АТА МЕҢЗЭР

Оба дашындакы дөпө Эерленен
ата меңзэр, Акылсыз эрлер зер
билен Язылан бет хата меңзэр.

Бу дүнийә бир дүйпсүз деря,
Гарк эдер, болма биперва.
Магрур болма паны дүнийә,
Гезеклинобата меңзэр.

Гардашсыза кувеат ёкдур,
Огулсыза дөвлет ёкдур,
Аялсыза ашрет ёкдур, Хош
гүни хасрата меңзэр.

Ямандан ягшы сет болмаз,
Аслы ягшылар бет болмаз,
Дүнийәликден дөвлет болмаз,
Огул чын дөвлете меңзэр.

Ятан ери йылан гойны,
Асыланы итиң бойны, Пис
эриң ягшы хатыны Дүрри-
бигыммата меңзэр.

Бурч билен дуз тәзе яра, Авы
гатар рузыгәре, Яман хатын
ягшы әре, Совулмаз төхмете
меңзэр.

МагтыМгулЫ, намырадам,
Иллер хошдур, мен нәшадам,
Сөз маньсын аңмаз адам Бир
гуйруксыз ите меңзэр,

ДАГ САЯР

Даглар ерин мыхыдыр^ Деле
өзүн даг саяр.
Чекик өзүн билбил дийр,
Чарлак өзүн заг саяр.

Кемлик эйле — кемал бар,
Менлик этме — зовал барг Хер
башда бир хыял бар, Гул өзүни
иг саяр.

Гүйжүнден, кувватышдан,
Дүнийэниң нобатындан, Бир
киши ыззатындан Бедасыл өзүн
бег саяр.

Наданам, зат билменем, Бир
кемине гул менем, Сирке
айдар: «Бал менем», Небит
өзүн яг саяр.

Хабар алсаң биревден, Өзүн
кем саймаз дөвден, Өз янында
бедевден
Эшек өзүн ег саяр.

Дерт чекенлер дерт билер,
Намарт өзүн мерт билер, Тилки
өзүн гурт билер, Гарсак өзүн
сег саяр.

Магтымгулы бир гулдур,
Гуллугына кайылдыр, Акмак
өзүн акыл дийр, Тентек өзүн
саг саяр.

БИВЕПАЛАРДАН

Гөзлөп көңүл берме бивепаларга, Бак, ким
вепа гөрмуш бивепалардан!
Гойма өзүң ерсиз бет жепаларга, Ким бэхре
тапыпдыр бу ж.епалардан!

Ышкың овазасын диңле дашындан,
Жан жебринден горксаи. барма башындан,
Серишдөң кем болса ышкың ишинден, Бар,
хабар ал герен мүбтелалардан!

Сөзүм несихатдыр, бир гулак салың, Бендеси
мен сөзө хырыдар гулуң.
Кырк ойнашлы хатын ягшыдыр, билиң,
Шереңиз көп тилли кетхудалардан!

Шерабан-техуран кимге жам бардыр, —
Көңүл гөзги кимин нуры энвердир, Дүңйә
еди башлы ялмавуз мардыр, Гачганлар
гутулмаз бу белалардан.

Ятма, Магтымгулы, ашретин сөйүп, Мунча
ятажак сен кепениң гейип, Хажатын
тапармы, хожасын гоюп, Дилег эден кимсе
гул-гедалаоданД

ЯРАШМАЗ

Хош тэмизли бег оглуның наштесин Сыгыр
ятагында кылмак ярашмаз. Гошун серенжамын,
ил серишдесин Падыман оглуна билмек
ярашмаз.

Эгер хабар алсаң гепиң тейинден, Диңлесен
диейин жаным өйүндөн, Арыфлар янында дүнийө
фейинден, Аваралык эйләп билмек ярашмаз.

Ягшыдан яман иш чыкса болэр ген, Аклы, герки
алла гайырمامыш ден. Товшан деря болмаз, шор
сува харчең, Хумсун үлкесине долмак ярашмаз?

Хер сөзүм бир дүрдүр гадрын билене, Дога этмек
дедалатдыр өлене,^{14 15 16}
Учарда, гачарда — гарга, гулана,¹⁷ Еди йүз
яшаман өлмск ярашмаз.

Хер кЙМЙН не мукдар болса ыхласы, Ол мукдар
ачыкдыр хакың дергахы, Бир ерде жем болса
жахан дерясы Гүм-гүмүң ригине долмак
ярашмаз.⁴

Хер киме эл бермез дүрри-галтаны, Аш барка,
дост газан, ат бар — ёл таны, Румуң тагтына
Хебеш солтаны, Кэбе месжидине галмык
ярашмаз.

Магтымгулы, көйди багрым от болуп, Дүнийө
гелен гидежекдир мат болуп, Өзүн билмей, оюн
эдип, шат болуп, Ясхана еринде гүлмек ярашмаз,

* «Женубнын көлүне долмак ярашмаз» диен нусгасы хем бар.

* «Довв этмек дәлиликдир өлене» диен нусгасы хем бар. Дова е- дерман,
дәри, эм, чәре.

* «Учарда, гачарда пиле, гулана» диен нусгасы хем бар.

* «Гәминид ичине долмак ярашмаз» диен гөрнуши хем бар,

ЁЛДАШ БОЛАН

Ягшы сөзи жана ярар, Ягшы
билен ёлдаш болан;
Гачып гутулмага увнар Бир яман
гоңша душ болан.

Дүнийәнин соңы өтмекдир,
Мырат — мунда иш битмекдир,
Иши гусса ювутмакдыр, Яман
билен гардаш болан.

Бир яман сөз йурек булар,
Ягшыны әлем арзувлар, Ятдан
чыкмаз, гөрмек диләр, Биревден
көнли хош болан.

Хер кимде-ки хүнәр ёкдур,
Душманына хедер ёкдур,
Ягшылык этсе ер ёкдур Шу
әйямда юваш болан.

Магтымгулы өвүт айдар, Аңлан
гулагында гүйдер, Өзүни
йүңсакал эдер, Бозулан иле баш
болан.

ЛӘЛЕ ГЕТИРМИШ

Асмандан нур ягса, мүнөввер болар, Земиң
яшыл гейип, ләле гетирмиш Худа
буйругындан айрылан жуван —
Ойнашындан харам көле гетирмиш.

Оввал акан ерден акармыш арык, Мен-
менлик эдениң танапы чүйрүк, Мертден
ашна тутсаң, абрайна шәрик, Намарт
ашнасына хиле гетирмиш.

Хер ким гезер бу дүнийәде бир хиле,¹ йөргүн
ата-баба йөриген ёла, Байтал япагысын
чекермиш чөле, Эшек күрресини күле
гетирмиш.

Хер ким өз адына мөхүр газдырар, Язылан
такдыры кимсе боздурар, Икиниң сылагы
бирин аздырар, Таяк бир дәлини ёла
гетирмиш.

Магтымгулы, гер доюрсаң бир ажы,
Мәлимдир, тапар сен бу ерде хажы, Нәге
мертлик этсе адам бивежи, Хер межлисде
йүз ёл тиле гетиомиш.

* «Әхли мусулмана этмегил хиле» диен гөриүши хем бар, Достуна
чекермиш йүз дүрли табак, Биакыла акыл биңр, акмага көтек,
Асманың йүзүнден дөксе бу немнөк, Лолы хелей гызын шая
гетирмиш — диен бент хем -бар,

ЖОШ ОЛМАСЫН

Эй, яранлар-мусулманлар,
Дәли көңүл жош олмасын! Бир
ягшы йигиде, жанлар, Яман
хатын душ олмасын!

Хер ким алса хақдан рахмет,
Гидер гайгы, галмаз мэхнет,
Эрсгин болса, дурмаз дөвлет,
Хич.үлке бибаш олмасын!

Таңры дест берсин ыслама,
Тәсип эдип ат бесләне, Харам
ийип, шер исләне Узак өмүр —
яш олмасын!

Хер кимиң өз сынасында,
Аклы гөрнер бейнисинде, Ики
достуң арасында Яман-ёвуз иш
олмасын!

Хер кишиниң өз зүряды, —
Жан хошы — көңүл кувваты,
Артсын жомардың дөвлети,
Муханнесде аш олмасын!

Бир ышк дүшсе адам серне,
Укы гачар, көңүл урна, Ики
сөйгүли бир-бирне Якын
олсун, даш олмасын!

Сөзүм айдылса хер чаклар,
Акылы болан герчеклер, Бир
иш дүшснде гочаклар Иш
гөрмедик яш олмасын!

Ил ичинде өзүн өвер, Тил
думаны башдан агар,

Иигиде' ногсаны деге-р,
Намартлар ёлдаш олмасын!

Сэзле, хей, ашыгым, сэзле,
Гел, кыямат ишин гөзле,
Магтымгулы, сырың гизле,
Хер иамарда паш олмасын!

¹ Ягыда—диен гөрнүши-де бар, 12* 179

Хер сепплге сачма дердиң, сөзүнни,
Хасрет оды жисмиң яканча болмаз; Гусса
биле дәне-дәне гөзүндеп Эшки-недаматың
аканча болмаз!

Каныг болуп, ызатда тут өзүңни, Тама
кылып, саргартмагың йүзүнни, Хер
намарда хайып эйлеме сөзүнни, Сөзүңни
бинасын ныканча болмаз!

Магрур олуп гезме өмрүң гүлүне,
Соврулар сен бир гүн хазан елине, Йүз
яшайып дүшсең ажал элине, Сатыңдан
солуңа баканча болмаз!

Сүлеймандан артык болса шөвкетиъ,
Лерзана гетирсе гөкни хайбатың, Гөвсүн
үзрө гүрзи үзер рийетиң, Ажалың
желлады каканча болмаз!

Көнли гара билен болмаңлар үлпет, Екар
андан дүрли-дүрли кесапат, Херцент ки
көмүрге эйлесен ызат, Алнынга гарасы
ёканча болмаз.

Магтымгулы хергиз тапмады аман, Тил
яманы тыгдан, теберден яман, Яман тил
янында зэхри чох йылан Чакса-да бир
чыбын чаканча болмаз.

’ «Тил ямандаи хергиз тапмадым аман» диен сетир хем бар.

ЙЫРАК ЭЙЛЕ ӨЗҮҢНИ

'Дәли көңлүм, мухуббетсиз кишидей Даш
эйлейип, йырак эйле өзүңни!
Сөени сөй, сен сөене бол рафык,
Сөймедикден йырак эйле өзүңни! >

Геди намарт: гитсе, хызмат битирмез,
Гадыр билмән, мерт бахасын етирмез,
Бир сырыңны айтсаң, ичде ятырмаз,
Сырдаш олма, йырак эйле өзүңни!

Кащак киши зере ругсат хас олмаз, -
Хақдан ховпы ёкдур, анда рас олмаз,
Бойнуң буруп, арзың айтсаң дос олмаз,
Сырхош олма, йырак эйле өзүңни!

Магтымгулы дийир, дога эт дерде,
Жаным гурбан олсун таныган мерде,
Агзы гүлүп, калбы булан намарда Гардаш
олма, йырак эйле өзүңни!

СӨХБЕТ ЯГШЫДЫР

Адам болсаң, гулак гойгул өвүде,
Алымлар янында сөхбет ягшыдыр!
Атарман-чапарман алгыр йигиде, Ери
гелсе аман-нурбат ягшыдыр!

Хемра болуп отурмагыл нис биле, Поха
дегсең, бейниң долар ыс биле, Гөвхер
дашын йүзүк этсең мис биле, Гымматы
эгсилмез, хормат ягшыдыр!

Зынхар, каст этмегил ийдигиң нана,
Көңлүң хайра багла, сыдкың — имана,
Хич азар бермегил бир мусулмана, Огры
әрден, бир догры ит ягшыдыр!

Кәшки адам бу дүнийәге гелмесе, Геленден
соң өмүр сүрсе — өлмесе, Голдан гелен
ягшы ишиң болмаса, Көңүл ичре ягшы
ниет ягшыдыр!

Магтымгулы, ничик гечсе рузугәр, Хака
шүкр эт, барма, намарда, зынхар^ Ек
дөвлетден егдир, болса бир хүнәр, Мүң
хүнәрден зерре дөвлет ягшыдыр!

ЯР ОЛМАГЫЛ

Гел, көңлүм, несихат берем,
Ламекана яр олмагыл!
Хер етене ярым дийип, Ызында
бизар олмагыл!

Генеш бергил дене-душа, Ахыр
елүм гелер баша, Бир бичәре —
ялңыз кишә Сүтем эйләп, зор
олмагыл!

Дилегиң аллага етсе,
Дергахында кабул этсе, Өз
гүнүң өзүңден өтсе, Яланчыда
хор олмагыл!

Йыгын мейдана дүшенде,
Намардың аклы чашанда, Ол
ганыма уграшанда Дең-
душундан бәри олмагыл!

Магтымгулы, ёкдур ялан,
Дурман өтер мунда гелен, Бир
акылсыз бивеч билен Дең-душ
олуп, жора олмагыл!

ЕЛДИМ ТУТ

Дүңйә гөрмей, тутгун галсаң бир күнче, Бады пай дек ер йүзүне елдим тут!
Чынма-Чында, Румда, Хиндде, Хебешде Болан-болмуш хүнәрлери билдим тут!

Ач хем болсаң, барма иле дилеге,
Дий: «Көшкде мен, башым бармыш пелеге†††††, Чөлде галсаң хич тапмаян көлеге, Эрем багы ичре сая булдум' тут!

Аш гөрөңде, өзүң атма тулланып, Герче ач хем болсаң, халка белленип, Зер дөкүбән, чын гулларны голданып, Тиз хем өлсөң, Нух яшына гелдим тут!

Мэтэчлигиң хакдан өзге билмесе, Ол рузугәр бесдир, ачдан өлмесе, Хинди кимин эгин-өртиң болмаса, Патышалык пушеш чигне салдым тут!

Сува, еле хөкми гечен Сүлейман, Бак, олардан не нам галды, не нышан, Тешне галып, жайың болса чөлүстан, Деря ичре мен Исгендер болдум тут!

Ёлдаш болсаң диле дүшмсз мур биле, Ферш тапмайын, биле ятсаң мар биле, Йигрим алты керет, йүз мүң әр биле, Карун хазынасын гола алдым тут!

Магтымгулы, чексең жепа, жебир, бил —*
Худага хош гелер, шүкүр-сабыр бил, Гылча жана гызыл тени габыр бил, Гызыл тилиң сөзләр экен, өлдүм тут!

* «Магтымгулы егер-пыер,
Матлабына егер-гидер,
Яланчыда бир ат гөтер, Херне галса, бир ат галсын» диен бент хем бар, Бу гошгының Магруппының адына гелйән ери хем бар.

АБАТ ГАЛСЫН

Сәхер тур, худая ялбар, Ыслам өйүң абат
галсын! Яманы гой, ягша ёл бер, Шейтан
иши бибат галсын!

Ягшы сөзе гулак салгыл, Сәхер вагты бидар
болгул, Ягшылардан алкыш алгыл, Өмрүң
артып, зыят галсын!

Адамзат гөзден сыпынча, Ятдан чыкар ган
кепинчә, Мүңде бир рабат япынча, Хақдан
диле, өвлат галсын!

Пис хатын баша мэхнетдир, Дүнийәниң
малы нобагдыр, Йигиде огул дөвлетдир,
Мал галынча, зүрят галсын!

йигит хошы — ат-ярагдыр, Хер ише жүрьэт
герекдир, Пис огулдан ягшыракдыр —
Пырагы, ягшы ат галсын!¹

КАРАРСЫЗ ӘРДЕН

Гөрдүк сапы көңүл совар,
Сабырсыз-каарсыз әрден;
Ыссы берен көпек егдир
Уятсыз-ыккарсыз әрден.

Айландыкча дөвран, дөвүр,
Ыкбалың йүз көе өвир, Дура-
бара досты совыр, Гарып галан
барсыз әрден.

Гт зерин миннетин чекмез,
Аңламаза сөзүм якмаз, Көңүл
истән ишин чыкмаз, Нан ягысы
— кәрсиз әрден.

Хер гөз сәхерде бидардыр,
Эсинден үлүш бардыр, Хак,
пыгамбер, халк бизардыр Сөзи
ыгтыбарсыз әрден.

Магтымгулы магни сачар, Хер
ким сөз леззетин ичер, Бара-
бара көңүл гечер, Тәсиби ёк,
арсыз әрден.

ЖАНЫНА ДЕГМЕЗ¹

Эй, яранлар, бир бигайрат йигидиң, Мүң
яман сөз айтсаң, жанына дегмез; Зынхар,
дүшмән намартларың голуна, Гер,
өлдүрсең, нәхак ганына дегмез,

Сөз билмесең, билениңи айтмасаң, Сөз
сөзледип, сөз аслына етмесең, Яй
чекенде, догры гарап атмасаң, Ол оқуң
нышанаң янына дегмез.

Магтымгулы, сөзүң билене сөздүр,
Билмеген адама гуры оваздыр, Гөзел бар,
мүң түмен ийдирсең аздыр, Гөзел
бардыр, иен нанына дегмез.

* Бу гошгының Магрупының адына гелйән ери хем бар,

БАШ ҮСТҮНЕ

Намарт кимдир, билер болсян, Не
дийсең, дийр: «Баш үстүңе!»
Азмайышчы кылар болсан, Хич
тапылмаз иш үстүңде.

Мургун товлап, херян тартар,
Хайбаты пелеңден артар, Гөк дек
гүрләр, дамак йыргар, Хэзир
болан аш үстүңде,

Аш үстүңде ит дек хырлар, Ерсиз-
ере хар дек харлар, Хер тилки бир
шир дек гүрләр Мырдар өлен ләш
үстүңде.

Чөл ерде гөвре галдырма, Ол-да
хошдур, сыр билдирме, Лап эдип
дахан долдурма, Жең нан дегил
диш үстүңде.

Дийселер: «Атлан-ха, атлан!»
Сүңк ченәп ийр арда сыртлан, Ев
гүни гайрата гатлан, Лагнат гойма
риш үстүңде.

Ынсабын элден быракмаз,
Маглум, адамлыкдан чыкмаз, Бу
сөзүм хайвана ёкмаз, Адам саклар
гүвш үстүңде,

Магтымгулы, сөвеш болар,
Иигидиң сыры паш болар, Я баш
берер, я баш алар, Гочаклар ёлдаш
үстүңде.

ДАШДА БЕЛЛИДИР^{хх}

Ягшының гадрын ил билмез,
Ягшылар дашда беллидир;
Мөвлам назар салса киме —
Болажак башда беллидир.

Өйде ятып этме гүнә, Гол-аягың
болар гүвә, Иле-пынхан. хака-эгә,
Асл адам иште беллидир.

Бу дүнийәде малдыр гөркүц, Хер
бир ере етер эркиң, Өйүнде лап
урар хер ким, Батыр сөвешде
беллидир.

Хынаны яксаң, рең болар, Гызылы
сөксең, сең болар, Хемме
бедевлер дең болар, Бедев
чапышда беллидир,

Хожа, сейит селасетли,
Пақырлара делалатлы, Хош
тебессүм-мылакатлы, — Хер ким
дең-душда беллидир.

Магтымгулы, шовкуң гүни,
Ягшыдыр ысламың дини, Ене ха
гөзелиң сыны Гөз билен гашда
беллидир.

^{хх} Бу шыгыр Магрүпынын. адына хем берилйәр^

ЯР ЭЙЛЭР¹

Аклың болса, ягшыларга хемдем бол,
Акмак өзүн надан биле яр эйлэр!
Хак ашыклар нэзли ярың жемалын Бир
гөрсем дийп, гиже-гүндиз зар эйлэр.

Нэге сырым болса, айдармен мерде, Кервен
ята билмез горкулы ерде, Улуг намысларда
ярамаз дерде, Намарт өйде сэхел ишй ар
вилэр/

Намарт күлпетинден галып мен дерде,
Көңлүм жай тапмайыр бир пынхан ерде,
Малы көп дийп, мыхман болма намарда,
Жомарт херчент галлач болса, бар эйлэр»

Намарт өз өйүндө мерде сөз айдар, Хак аңа
кэр этмез, танапын дартар, Гоч йигит мал
тапса, хүммети артар, Намарт баядыкча,
көңлүн дар эйлэр,

Магтымгулы, имди өзүнни гөзле, Хайыр
ишиң артдыр, яманы дүзле, Аклың болса,
мэрекеде аз созле, Көп сез сени ил ичинде
хар эйлэр!

ДАШ ДӨКЕР

Акмак билен сырдаш болсаң бир сагат,
Пынхан сырың сакла билмей, даш дөкер;
Достлук ачсаң бир бивепа яр билен, Гайгы
бирлен даханыңдан диш дөкер.

Бедасыл гөтермез бәш гүн меслигн, Келпезә
ютурмаз аждар маслыгы, Билгил, узак
гитмез айы достлугы, Гахры гелсе, депәң
үзре даш дөкер.

Бедевни танымаз хар бакан-беслән,
Жомарды ил таныр, адылы-диван, Аты
мейдан таныр, хуммети-мыхман, Жомарт
оглы супра яйып, аш дөкер.

Йигидиң максады: махбуп, яраг, ат, Ил
үстүне намыс гегир бигайрат, Обада жең
тапса, сансыз бидөвлет Мерт оглуның
депесинден муш' дөкер.

Магтымгулы айдар, йигитлер башы,
Межлисе көп болар аның сырдашы, Жең
вагтында йигитлериң башдашы — Ил
үстүнде намыс билен баш дөкер.

* «Мушт» «номрук» маныда.

САЗЫНА ДЕГМЕЗ'

Безимниң леззетин билмеен адам,
Хунәрли йигидиң сазына дегмез
Бетсыяклы, бетхүй болан пис адам
Перизадын эден нәзине дегмез.

Бимагнының сөзи жаныңдан өтер,
Гыбат эдип, өзи гунәге батар, Яманың
зыяны илине етер, Наданьш пейдасы
өзүне дегмез.

Адам бардыр, аны шалар чагырдар,
Адам бар, зулм эдип, гарып агырдар,
Адам бар, пер дүшөк янын агырдар,
Адам бардыр, ак киз дызына дегмез,

Муханнесиң болмаз намысы-аңы, Бир
сөвеш гүнүнде эйлемез жеңи, Ага-
беглер, муханнесиң он мүңи Мерт
эхлиийиң алты йүзүне дегмез.

Магтымгулы, дөвран соцудыр адем,
Лахат атлы өе гоярсен гадам, Магны
сөз аңламаз биакыл адам Даналарың
айдан сөзүне дегмез.

• Бу гошгы кәбир голязмада Магруппының
адына хем гелйөр,

ӘР ЯНЫНДА БЕЛЛИДИР

Ягшылығы пис билмез, « Әр
янында беллидир;
Гөрер гөзүң гымматы Көр
янында беллидир.

Дәли көңүл даянжы, Екдур
дүңйә ынанжы, Саг гулагың
гуванжы Кер янында
беллидир.

Эгер пир сен, эгер яш, Кылма
сырыи халка паш, Сыр
саклаган мәхек даш Зер
янында беллидир.

Бу дүңйәниң мырада, » Ат,
загыфдыр, зүряды, Арвананың
кувваты Нер янында
беллидир.

Болса гамдан халасыи, Яза
дөнсе гыш иаслым,
Магтымгулы, ыхласым Яр
янында беллидир.

ГӨРҮМ ГӨРҮЛМЕГЕН ЕРДЕ

Ыззат, хормат, сын этмегин,
Гөрүм гөрүлмеген ерде;
Акыл болсаң, сөз айтмагын
Нобат берилмеген ерде!

Аклы ягшылар унутмаз, Гуры
агажа япрак битмез, Акыллы
әр месген тутмаз Хулкы

сөйүлмеген ерде.

Батыл галан арык акмаз, Хер
нашыдан керем чыкмаз, Ит
гөзлемез, пишик бакмаз Супра
ййылмаган ерде.

Хаж эйлесен, жара дөнер, Гул
ачылса, ха:ра дөнер, Хызмат
этмек ха:ра дөнер, Гадрың
билинмеген ерде.

Намарт гош устүнде харлар,
Орта-аш үстүнде гүрлөр,
Сөвеш гуруп, гылыч парлар
Душман гөрулмеген ерде.

Өй ичинде хыра дөнер,
Муханнес бир нерс дөнер,
Тилки, шагал шире дөнер
Сөвеш гурулмаган ерде.

Парасат кыл, бакып акла, Гоч
йигидиң сөзүн хакла,
Магтымгулы, дилиң сакла,
Хабар соралмаган ерде!

ЖАНАН БОЛАРМЫ?

Дәли көнлүм, бир несихат диеЙин, Жан
диймегил, бейле жанан болармы?, Бир
сөзүн орнунда сөйлей билмеен, — Адам
диен бейле ынсан болармы?

Мутыг болуп, худа эмрин тутмаян,
Гөвхер алып, базарында сатмаян,
Атадап, бабадан беглик этмеен, Ил
гадырын билен солтан болармы?

Адам бардыр адамлары боздуран,
Шейтан болуп, догры ёлдан аздыран,
Хатын сөзүн өй арада гездирен —
Аларның гойнунда иман болармы?,

Магтымгулы диер, бу сөзүм чохдур, Мен
ибхам эдер мен, хич айбы ёкдур, Китап
гөрен гуллар магныдан докдур, Анларың
калбында шейтан болармы?

БЕХЕМ ЭДЕР

Кимяны торпага сечсен,
Торпакдан зер бехем эдер. Хер
нәрсәни, ере сепсең, Сепдигиң ер
бехем эдер.

Ягшы-яман болмаз мәлим, Хер
ким эз биленне алым, Мунда
нобат сүрсе залым, Иыл-йылдан
шер бехем эдер.

Ягшы йигит ёл йитирмез, Жәхт
кысмадан көп гетирмез, Мүң
гайгы бир иш битирмез,
Төвекгел — нер бехем эдер.

Беримиң болса хер канда, Гөрөн
саңа болар бенде, Бетхүйнүң —
душман янында, Ягшылык — яр
бехем эдер.

Магтымгулы сөйләр сөзде,
Гайрат — өтде, хая — *гөзде*,
Иыл-йылдан бу юрдумызда
Зулм артып, зор бехем эдер.

ЙӨР БИЛӘНИ

Гел, көңүл, яра гидели, Хемра
болсаң, йөр биләни! Яр ёлунда
гадам гойсак Пай орнуна сер
биләни.

Асманың гөрки энвердир, Дүнийә
гөрки сим-у зердир, Жесет-
топрак, жан-жөвхердир, Алып
болмаз зер биләни.

Шункарың пери етилер, Көп
дашы йырак атылар, Йигидин
ады тутулар Гарындаш, хоссар
биләни,

Гуванмагыл сыратыпа —•
Мүнер сен гахар атына, Душ
болсан яман хатына^ Өмрүң
өгер шер биләни,

Бахыл байда берим болмаз,
?Чердиң сөзүн бавер кылмаз,
Арвананың йүки галмаз, Ела
гирсең нер биләни.

Ганыматдыр гардаш йүзи,
Довадыр гадамы-тозы, Бир
эблехиң нәкес сөзи Барабардыр
нар биләна,

Писин гаршысында дурма,-
Бахылың йүзүни гөрме, Кер
билен хылват сөз урма, Ела
гирме көр биләни!

Ямая билен ёлдаш \$олма/
Душман биле сырдаш болма,
Тагамда табакдаш болма Уфлис,
харамхор биләни!

Яман хич несихат тутмаз, Ягшы
сөзе гулак гүйтмез, Хич бир
сөзүн өрә гитмез Нәкес
суханшор биләни.

Илинден гитсең авара, Шонда
болар сен бичәре, Гоңшы болсаң
харамхора, Сүтем эйләр зор
биләни.

Алгыл пендим, акмак киши,
Өзүңе кылма кәйиши, Гөтермесе
дөвлет гушы, Учуп болмаз пер
биләни!

Ягшыга өзүн яр эйле,
Межлисинде базар эйле, Рефт-
амед кыл, мыдар эйле, Сөвеш
этме шир биләни!

Магтымгулы, якын, ятлар,
Гамгынлар-у көңүл шатлар, •
Дүнийә гелен барча затлар Ёгсан
болар ер биләни!

ДУЗ ХЕМ БОЛМАСА

Тогсан дүрли тагам болса гашывда, Не лезет ичинде дуз хем болмаса. Не билер сен не иш бардыр башындэ, Мушгил ишдир башда гөз хем болмаса*

Аяк бар йөрмәге, эл бар алмага, Каны бенде, саглык шүкрүн кылмага, Гулак бардыр эшитгенин билмәге, Ким дүзедер тилде сөз хем болмаса.

Ек ерден жан берип, стирди наны, Көңүл бостанында битер иманы, Адың бенде болса, эйәни таны, Гелип, сана йүзбе-йүз хем болмаса.

Кысматын хак билен рызкын аздамаз, Сөз биленлер билен сөзүн гизлемез, Көнүл жоша гелмез, тил хем сөзлемез, Хер йүрекде ышкдан көз хем болмаса.

Йылдан-йыла писат артар эйяма, Хакың өзи гетирмесе энжама, Дүниә сөзи мензәр дузсуз тагама, Сөз ичинде гелин-гыз хем болмаса.

Юм гөзүнни, гысып гезгин дпшиңви, Яза етсең, унутмагын гышыңны, Төвекгел эт, таңра табшыр ишинни, Сабыр билен битер тиз хем болмаса!

Магтымгулы, хыял дүшүп өзүме, Көп томаша гелер, гечер гөзүме, Эшиденлер, айп эйлемәң сөзүме, Иллер кимин сөзүм уз хем болмаса!

БИЛИ БОЛМАСА

Хер ким сулув мен дийр, олмаз ыгтыбар,
Сүнбүл сачы, гылча били болмаса;
Йүрөклери ат башы дек батырлар Хатынча
ёк ат-ярагы болмаса.

Нәлери гөржекдир бу шум көңүлдер, Хазан
урса, солар ачылан гүлдер, Баг ичре
сайрашан шейда билбиллер Торгайча ёк,
гонар гүли болмаса.

Сөзлесең, хер яна өвсер бу тиллер,
Аркадан ел өссе, шувлар шемаллар,
Яшылбаш соналар, газлар гаркылдар,
Халы харап дүшер көли болмаса.

Ахыр бир гун болар ахырзаманы, Ысрафыл
сур чалса, болар заманы, Гыргы гөрөн
гушлар алмаз авуны, —• Гуш ганаты, түй,
гуйругы болмаса.

Гушлар уча билмез гуйрук-ганатсыз,
Ашык яра етмез дады-перятсыз, Бир бедев
ханазад болар сыяксыз, Гуйругы, кәкили,
ялы болмаса.

Ахырзаман болса, шейхден пәл гачар,
Келамың йүзүнден хат галмай өчер, /
Ябандакы сувсуз арыга огшар.
Хер кимиң сахават-хайры болмаса. ■

Башың гошма гадыр билмез беззада,
Гошсаң гошгул башың бир асылзада, Бир
ягмазак булда меңзәр ховада, Хер кишинин
хүммет, хайры болмаса,

Магтымгулы, билдиң, мундаг замандыр,
Хәлә суды болса, соңра зыяндыр, Әр
йигидиң ичи долы армандыр.
Гара гөз, инче бил яры болмаса.

ЖОШЫ ЯНДЫРАЙ

Вагт олар ки, бир ел дүшер сериме, Хыял
хүжүм эйләп, жошы яндырар| Йүрегим
жош берсе, аклым жем болар Пикир басар,
гайгы хушы яндырар.

Сәхер вагты дервүш налыша гелсе,
Билинден йүп алып, бойнуна салса, Танры
сөөн бенде бет дога кылса, Пелеги
титредер, аршы яндырар.

Акмак өзүн акыл билен дед эйләр, Бир иш
тутар, сонрасындан ан эйләр, Зехинин
кәйидер, аклың тен эйләр, Дийдигиң
эйлемез, башы яндырар.

Хак сөйүпдир Алы дейин велесин, Гадым
сетдир ыззат этмек улусын, Етмиш ики
миллет гөмер өлүсин, Сегпараз миллети
ләши яндырар.

Магтымгулы, хакдан пыяла чексе, Пыяла
жош берип, хыяла чексе, Ашыклар
багрындан бир нала чексе. Дагы
элендирер, дашы яндырар,

ДУРАСЫҢ ГЕЛЕР

Гөзел бардыр, гөзеллерден зыяда, Аның
хызматында дурасың гелер;
Эдепли, эрканлы, мылайымзада, Тә
өлинчәң билә йөресин гелер.

Гөзел бардыр, узын бойлы, алкымы —
Гараңкы гижедә дүшәр ялкымы,
Сөзлеген сөзлери мисли бал кими,
Яңагындан поса аласың гелер.

Гөзел бардыр, гүнде-гүнде гөрмели,
Шол гөзелиң сыя зүлпүн өрмели, Дөкүп,
хазынаның зерин бермели, Аның
сөвдасында боласың гелер.

Багзы гөзел сиркә басдыр сачыны,
Артмаз, ювмаз, табагыны, дашыны,
Сыламаз атасын, эне, яшыны, Аның
хызматындан гачасың гелер.

Гөзел бардыр, ак кагыз дек билеги, Жан
ичинде билә болар йүреги, Шейлә гөзел
мерт йигидиң гереги, Не хажат истесе,
бересиң гелер.

Магтымгулы, сын гереқдир гөзеле,
Херне кысмаң болса, тартар эзеле, Дүниә
малын харч эт ягшы гөзеле, Яманың
янындан гачасың гелер.

КӨҢЛҮМ

Оян хабы-гафлатдан, ажалсыз өлен көңлүм, Умыт
үзүп әлемден, дергахдан дилен, көңлүм, Дүйпсүз
деряя дүшди гөргенне гүлен көңлүм, Жан паны, жахан
паны, кепене чолан, көңлүм, Сөз билен нчин эгсер,
габз олуп, долан көңлүм,

Алымлар сөзүн диңле, несихатын ал-гөтер, Тур, хакың
дергахына мынажат кыл, гол гөтер, Рязатның йүкүни
аркан, йүзин сал гөтер, Бу иш мердиң ишидир,
мердана дур, гал, гетер, Кәмил аягна баш гой,
яланчыдан әл гөтер, Тоба кылып, бир пириң топрагна
булан, көңлүм<

Ышкым бардыр Межнундан алтмыш эссе зыяда,
Қувватым бардыр кырк йыл дерс айдарга Перхада'
Йүрегим якып ода, хожамга барсам дада, Керем
дерясы жошуп, етиргейму мырада, *
Галса көңүл тапылмаз, чыкса бу жан дүниәде. Мерт
герекдир алмага бу гарып галан көңлүм.

Сәхер туруп, дога кыл, «Әмин!» дийсин периште, Не
бардыр гапыл ятып, бихуда отурышда, Мүлки-жахан
тутдурмаз әйлесен мүн сериште, Абдал жиндесин
гейип, гит дивана гарыш-да, Егса галар сен тенха
сергиште-ю гамгешде, Айдан сөзүне пыглын
болмасың ялан, көңлүм, Магтымгулы, нош этдим гам
бадасын ики тас, Уч ичерге ругбет ёк, чүн жандан
болдум халас, Серимде сансыз сөвда, ичде васвасул —
ханнас, Гелиң, бир теңбир әйлән, бу дерде,
әййүханнас, Дыза чөкүп. дем урса, Иса, Хызыр хем
Бляс, Галынмаз, зинде болмаз, худ мурда болан
көңлүм*

ҮССЕСИ БОЛМАЗ

Алланы ят эдип, хақы гөзлесең, Деңме-дең сөвданың үссеси болмаз, Дава кенарында ялан сөзлесең, Гүмансыз янар сен, түссеси болмаз.

Оқы бәш вагтыңы, болавер мүфти Эгер болажак сен ресул умматы, Зор билен иберсең гойна бир ити, Гурт геленде, гойна ыссысы болмаз.

Бу сөзи диймесем, зыбаным гижәр, Өз көңлүң гоймасаң, дост көңли ынжар, Багдатда нар бишсе, Туршизде инжир, Хырат дек хич ериң писсеси болмаз.

Бу сөзп диймеклик бизлере намыс, Бир мугжузат гөрдүм, дийдим: «Әлхепус!» Багдатда гыш болмаз, Гырғызда томус, Булгарың шәхриниң яссысы болмаз.

Магтымгулы, гел, гой, бу белент ёлы, Дийсең хем хич кимсе ынанмаз хәли, Алсаң бир сары диш гарры аялы, Ойнашаңда, хич бир ыссысы болмаз.

НАМЫС-АРЫ ГЕРЕКДИР

«Менем» диен гоч йигидиа, догавлар, Овал
башда сөвер яры герекдир, Ондан сонра
огул-гыза ховандар, Сер жыдасы,
зүлпүкары герекдир.

Гүрбедеи шир олмаз, гөхерт нер олмаз,
Хер даш гөвхер олмаз, мисден зер олмаз,
«Өр мен» диен хер бивечден эр олмаз,
Гайраты, намысы, ары герекдир.

Дестур болар ёл өвренмек устатдан, Эр
мырады жедел биле гайратдан, Йигит
бардыр-пархы аздыр арватдан, Билал
болса, багүфтары герекдир.

БИЛЕ МЫХМАНДЫР

Адам оглы, өмре болмагыл майыл,
Иигитлигиң дыза, биле мыхмандыр;
Ене хак ёлунда болмагыл кэхил, Басан
гадамларың ёла мыхмандыр.

Меканындыр-хэки-земин гучар сен, Бир
кервен сен — диярыңа гөчер сен,
Мөвсүм гүли солар, гурыр, өчер сен,
Овазың сем болар, тиле мыхмандыр.

Кимселер хак диер.кимсе саз биле,
Кимсе хумар биле, кимсе баз биле,
Гаркылдашып гезен хош оваз биле,
Яшылбаш соналар көле мыхмандыр.

Гөрүң, достлар, бу сөзүмде ялан ёк, Бир
гарыбам, несихатым алан ёк,
Магтымгулы, мениң дердим билен ёк,
Дердимиң дерманы диле мыхмандыр,

Достлар, хич бендәни ярадан алла Акылдан айырып, жыда этмесин. Берген аклын алып, набузы-билла, Мал-у мулкүн, тагтын тарач этмесрн,

Йөремейән кемал шиян илинде, Интизардыр айралыгың ёлунда, Есир болуп, бир залымың голунда, Эйәм хич бендәни мэтәч этмесин.

Ватандан айрылан аглар ызлашын, Сапа билен гечен өмрүн сөзлешии, Ахын чекип, дөнүп ызын гөзлешин, Хич илни юртдан эхраж этмесин.

Хич ким мунлы болуп, галмасын гарып, Дашын гарап, иле-гүне телмурыв, Агзасына шикес гелип, саргарып, Нәкувват, натуван налач втмесин.

Магтымгулы, худа товфык беренде, Сәхер туруп, ялныз ёллар йөренде, Тарыкатның раст ёлыга гиренде, Елун шейтан уруп, ду пач этмесин.

ӨЗҮНДЕН

Мәхнәт билен мал жемг әден мәкәм бай, Оввал хайрың болса, гөндер өзүнден¹ Йыгып, зекат бермәнлериң халы вай, Таңла гарны доллар тамуг көзүнден.

Намут галдың, гер шейтана ёл берсең, Шейтан бойнун үздүң пире гол берсең, Ыхлас билен алла үчин мал берсең, Сансыз совап болуп барар ызындан.

Өвладына абырайлы гүн үчин, Йигит эшрет теркин әйләр тен үчин, Халал-харам мал йыгарлар зен үчин, Өлсең, каны имдад огул-гызыңдан.

Ничелер бар — хайыр²⁰⁷ исләр, шер тапар, Ничелер бар — гум дийп гарбар, зер тапар, Бирев бардыр — яман әйләр, ер тапар, Бирев — хайыр гөрмез берен дузундан,

Йигит өлсе, хатын галса, әр тапды, Огул-гыз элинде малың ер тапды, Зекатсыз мал магшар гүни мар тапды, Йырак дүшдүң яраданың гөзүнден.

Дириликде өзи берсе элинден, Хабар тутан
яраданың ёлундан, Хайыр тапар мал бийр
экен малындан, Ол хем ягшы ят этселер
ызындан.

Йыгнадың, йыгшырдың, мал-у пул болды,
Хайрын гөрмән өлдүң, үч зен дул болды,
Йыгнан йыгынчагың бары күл болды,
«Гөрүмсиз, гысык» ат галды өзүңден.

Саглығыңда эл бармаса, бермәге, Гыймасалар
галанлар гол гермәге, Магтымгулы айдар, азап
гөрмәге, Кыямат гарасы гитмез гөзүңден.

ПАШ ЭДРР СЕНИ

Ички сырыц айтма хер бир намарда, Сырын,
иле яйып, паш эдер сени! Огры-кеззап билен
обадаш болма, Малындан айырып, ач эдер
сени!

Сам-сам адам билен отурма, турма, Зынхар,
намарт билен сең сөхбет гурма, Гадырдан
достундан йүзүң өвүрме, Барсаң, депесине тәч
эдер сени!

Бир гоч йигит нәзенине яр болса, Жемалыны
бир гөрмәге зар болса, Аралыкда бир шум
ракып бар болса, Ягшы достуң билен өч эдер
сени.

Сопулар яңылып айтмаз сенаны, Сәхер
турсаң, гечгей барча гүнәни, Айтмавер гыбат
сәз, этме зынаны, Довзахың одуна душ эдер
сени!

Магтымгулы, иле яйдың несихат, Зынхар,
яман билен болмагын үлпет, Худа берсе
сагадатлы бир перзент, Гаррыган чагында яш
эдер сени!

ХЕЗАР АСТАНА САРЬ

Анд адам совулар Хезар
астана сары. Пелек бакгал
өтүрмиш Базар астана
сары.

Гара ер агзын ача,
Гапылдыр адам, гече,
Билбиллер истэр — гөче
Баг-у бостана сары.

Нурата, Баба Дарган,
Дегреси деря, горган,
Барды кары Бакырган Шол
Түркүстана сары.

Хакдан рахмет сепилер.
Ымаратлар япылар, Гйтсен
Көбе тапылар Румыстана
сары.

Гүндогардан гүнбатар,
Терса, жөхит хем татар,
Шәхерлер хатар-хатар
Магрыбыстана сары.

Ашык айдар: «Я, субхан,
Дүшгилим эйле асан.
Шепагат эйле, яран, Шол
Дехистана сары!»

Магтымгулы тилленер,
Гезде яшы силленер,
Гүнде гөчдүр, ёлланар
Мазарыстана сары.

ХАБАР, ЭЙ, ДОСТ

Бир сэхер дүшмүш эрди ядыма дияр, эй, дост, Жан гүвшүне
етишди бинэгэх хабар, эй, дост!

Тен мүлкүниң ичинде жан дурды перваз эйлэп, Шовк иле эде
нэгэх өзүни нисар, эй, дост!

Сабыр сефинесини сындырды шовкуң сили, Деряйы-умман
салды матагы-карар, эй, дост!

Яр васлы-жемалындан хер ду жахан ки кэмяб, Багтым
мүштерисине гуравер базар, эй, дост!

Өхли элем гарк олмуш харман-харман гүл ичре, Он йыл
йөрсем, уграшмаз алнымдан бахар, эй, дост!

Хош бакмыш жахан ичре, хошланмыш элем андан, Элемде
адам ичре маңадыр гахар, эй, дост!

Пырагы, гөз орнундан йыглап ган рован олды, Орнуна элтер
аны гер дегсе губар, эй, дост!

РУЙЫ-СЫЯДАН ГАЙРЫ

Бармы бармага ерин. башга-худада гайры?!
Бармаганың бармыдыр руйы-сыядан гайры?!

Гездикче чархың астында жаханда жанлар чекип Не
талап бар саңа бу жебр-у жепадан гайры?!

Хак эдип, нэхак кылып, йөрсөң гөзден ган декүп,
Хасылың недир сениң жүрми-гүнәден гайры?!

Ийп-ичип, махбуп гучуп, ятсан ир рахат иле, Лакатың
каны сенин руйы-рядан гайры?!

Гөз-гөзелде, небс-емекде, тил дахы гыбат биле,
Шөвкетиң шер, башда ёк бейле ховадан гайры?!

Овалы аңламадым, аңлан сөзне гитмедим,
Бу белада кимсе ёк мен биновадан гайры?!

Пикир эт, Магтымгулы, панья бак, не гүрнер?! Соңы
ёк, алдавы чох фөвти-пенадан гайры?!

ЗЙМЕНЕВЕР

Адың бенде болса, адам,
Дергахындан эйменевер! Өтер
дөвран, дурмаз бу дем, Ятма
гапыл, оянавер!

Дүнийэниң дүйби дераздыр,
Пурсат кемдир, өмүр аздыр,
йигитлик-эгленмез яздыр, Ир
азыгың эдиневер!

Гөчер жахан халкы туруп,
Дурмазлар саңа гыгырып, Сен
хем чаглан, ишиң гөрүп,
Бйржак ериң — даянавер!

Эгер мендөн сөз сорар сен,
Бижай ишлерни гуарар сен, Тут
пендим, не иш гөрер сен, Бир
эдип, бакып сынавер!

Бу дүнийэниң дүйби дүйшдүр, (
Иши аша, вагты гичдир,
Огланлык, гаррылык хичдир,
Гаррымай вагтың дуйнавер!

Бу сөзлер менден нышана,
Абырай дилесен жана, Жахан
ичре муслмана Хош сөзлер
ягшы санавер!

Магтымгулы дийр, ийгениң,
Гүманадыр чейнегениң, Гүнө
үчйиң гедергениң, Совап үчин
гүйменевер!

ХАБАР БЕР - ШЕЙЛЕДИР

Магтыгулы!

О яэмедир, яшыл-гызыл овусйән?
О нэмедир, аягы ёк, товусян?
О нэмедир, еди деря бөвүсйән?
Шахыр болсаң, шондан бизе хабар бер!

Д у р д ы ш а х ы р:

Ол экинدير, яшыл-гызыл евүсйән, Ол
йыландыр, аягы ёк товусян.
Ол балыкдыр, еди деря бөвүсйән, Бизден
салам болсун, жовап шейледир,

— О нэмедир, якасы бар, яны ёк?
О нэмедир, ганаты бар, гавы ёк?
О нэмедир, адам ювдар, жаны ёк?
Шахыр болсаң, шондан бизе хабар бер8

• Ол кепенدير якасы бар, яны ёк,
Кебелекдир, ганаты бар, ганы ёк, Гара
ердир, адам ювдар, жаны ёк, Бнзден салам
болсун, жовап шейледир,

О нэмедир, дервезесиз галадыр?
О нэмедир, пенжиресиз бинадыр?
О нэмедир, бир-биринден аладыр? Шахыр
болсаң, шондан бизе хабар бер!

»— Ол көнүлдир, дервезесиз вяладыр, Ол
габырдыр, пенжиресиз бииадыр, Ол Ай-
Гүндүр, бир-биринден аладыр, Бизден
салам болсун, жовап шейледир,

-- О нэмедир, иймедилер, дойдулар?
Ол нэмедир, кыямата гойдулар? Ол ким
иди, дабанындан сойдулар? Шахыр
болсаң, шондан бвзе хабар бер!

<■— Ол дидардыр, иймедилер, дойдулар, Ол намаздыр, кыямата гойдулар, Несимини дабанындан сойдулар, Бизден салам болсун, жовап шейледир.

<— О нәмедир, еди үлкәни гезйән?
О нәмедир, билини бир зат эзйән?
О нәмедир, адам мысалы сызян?
Шахыр болсаң, шондан bize хабар бер!

— Ол чопандыр, еди үлкәни гезйән, Ол гоюндыр, таяк билини эзйән, Бедев атлар адам мысалы сызян, Бизден салам болсун, жовап шейледи,

~ 0 нәмедир, топрак үсте сүрүнмез?,
О нәмедир, адамлара гөрүнмез?
О нәмедир, хич бир дона бүренмез?
Шахыр болсаң, шондан bize хабар бер!

Эренлердир, зелил болуп сүрүнмез, Ол беладыр, гелсе, гөзе гөрүнмез, Ялан гүррүң хич бир дона бүренмез, Бизден салам болсун, жовап шейледир.

ТАСА ГАРШЫ

Агыз ачдым, гөз юмдум,
Гол сундум таса гаршы,
Тас үстүндө ятыпдыр
Галандар яса гаршы.

Сагы турды, сес этди, Ким
гич галды, ким етди,
Галандар тасын тутды,
Дүшдүм хөвәсе гаршы.

Мен бикемал ол ерде, Ышк
ичре дүшдүм дерде, Гүл
йүзде гүлгүн перде, Тутды
паласа гаршы.

Хабар тутан жахандан,
Айрылар ханымандан,
Ашыкдыр гечер жандан
Тутулса кәсе гаршы.

Бу дүниә бир сарайдыр,
Гелен гечип барәйдыр,
Магтымгулы харай дийр,
Хызыр, Бляса гаршы.

УССАДА БЕЛЛИ

Эй, агалар, бир гүн болар, пай алар, Гулдук
эдип гезен уссада, белли, Худа өзи киме
догры гөзлесе, Етишер мырада, максада,
белли,

Ол эйваны гөрсең, мундан гечер сеп, Көвсер
сакысындан шерап ичер сен, Долана долана,
пери гучар сен, Инжилде, Зебурда, Төвратда,
белли, Жошар сен, хер сөзи пейда эдер сен,
Жан билбилин сайрап, шейда эдер сен,
Пелек бир бакгалдыр, сөвда эдер сен, Оввал-
ахыр утар сөвдада, белли,

Мест олар сен, жахыллыкта жошар сен,
Билмез сен, хер ише башың гошар сен, Бир
гүн болар, бир зулмата дүшер сен, Башың
билмез, гечер говгада, белли.

Харам уруп, ганлар дөкдүң элликде, Гел, не
иш битирдиң сегсен йыллыкта, Гайдып яман
ёлдан, гезгин гулдукта, Жөннет дийип
йөргүл тамада, белли.

Ажал — деря бойлар, башыңдан ашар,
Серишдөн кем болар, акылың чашар, Кырк
гүн оввалындан япрагың дүшер, «Өли» дийип
ат бийрлер семада, белли,

Керамул катибейн саг-у солуна, Язып, намаң
табшыр магшар, голуңа, Чархы-пелек дузак
гурмуш ёлуна, Сеп үчин отурмыш сайяда
белли,

Кимседен алар сен, кимине бийр сен, Халал
парх этмейин, харамы ийр сен, Бир шайыдан
өтри совабың бийр сен, Дүшер сен андан соң
зулмада, белли.

Чарайна баглайып, гейген совуглар, Ер
гойнуна гирди мүнүп табытлар,
Магтымгулы, айдар, дең-душ ийгитлер,
Гардашлар, ят эдиң догада, белли!

ИГЛӘРЛЕР

Саг-саламат, сермест болуп гезен жаи Дөрт
беланың бирисинден игләрлер, Я совукдан, я
ыссыдан гурыр ган, Тен үстунде тебиплери
эгләрлер.

Рызк векили гелер рызкын ёк эдип, Гөврәни
гурадып, ёлуң бек эдип, Демиң перишдеси
демиң түкедип, Илиң-гүнүң өзге юрда
чагларлар.

Эгсиклериң сач яярлар, баш дөкүп, Яры-
достуң йыглашарлар яш дөкүп, Гардаш-доган
гатнашарлар аш дөкүп^ Гонса, гөчмез-карап
юрда багларлар»

Хабзр дүшер: «Пылаң кимсе ®тди» дийн,
«Чырагы сөнди» дийп, «Гүни батды» дийп>
«Бу дүнейәден о дүнейәге гитди» дийп, «Алла
рахмет этсин!» дийип даргарлар,

Ким бардыр ки, пелек багрын эзмемиш,
Гөвресин гыймамыш, көңлүн бозмамыш
Магтымгулы, даг-дерялар дөзмемиш, Бу
дестурдыр, айралыга агларлар.

ЙҮРЕГИҢ ГАН ИЧИНДЕ

Көңүл, не иш битирдиң, гелдиң, жахан ичинде,
Галдың дүңйә гамында, йүрегиң ган ичинде, Абат
дийип, эл сундуң, дүйби вейран ичинде, Тен
топракдыр, эгленмез жөвхери жан ичинде, Рүстем
гума гарылып, галды егсан ичинде, Сен аларның
янында гелмез сен сан ичинде.

Дүңйәлик дийп йүгир сен, тә ичинде дем бардыр, Дем
ичинден чыкынча, башында мүн гам бардыр, Гам
астында ятар сен, не аңа мелхем бардыр, Доймаз
гөзүң долмага бир гошавуч гум бардыр, Бу жаханда,
адамзат, сенден гапыл ким бардыр, Гурда, гуша назар
кыл, күлли перман ичинде.

Эй, яранлар, ол дүңйә баран бар-да, гелен ёк, Өли-
дири халындан хабар, хатыр билен ёк, Чархы пелек
элинден аглан бар-да, гүлен ёк, Акыл эдиң,
гардашлар, көнелерден галан ёк, Яланчының вепасы
ёкдур дийсем, ялан ёк, Дүңйәге бил баглаган, галды
зыян ичинде.

Я, ылаха, сен сакла гаракчыдан ёллардә, Сагда-солда
чапарлар быракмайын чөллерде, Көңүл дүңйә
ышкында, харам сөзлер тиллерде, Мен бир ажыз
бенде мен, кемине мен гулларда, Көп гүнәлер
газандым, аз пурсатлы йылларда, Хыжалата гоймагыл
ягшы-яман ичинде!

Магтымгулы, алдайыр гахба дүңйә безенип,
Көңлүңни майыл кылма анз гаршы дүзепип, Не
парахат ятыр сен эл-аягын узаныи, Ажал ятыр
кейнинде оқун-ййын гезенип.

Магшар гүни баравер иманынны газанып, Гуры
гелдиң, бош гитме ахырзаман ичинде!

ПАШ БОЛМАР СЕН

Гел, көңлүм, геңеш эдели,
Сөзлөмөөн паш болмар сен!
Паныдыр бу ялан дүңйэ, Бир гүн
андан хош болмар сен.

Бир гүлдир сен хем хошлар сен,
Ене бир гүн агачлар сен, Хем
дашлар сен, хем дишлэр сен, Ене
бизден даш болмар сен.

Хакың эмридир, нетер сен, Сен
бизим чүн бир кетир сен, Гелени
гаршы ювтур сен, Бир дем бнзден
бош болмар сен,

Оввал дост болуп гүлдир сен, Бир
аз ызыңдан елдир сен, Бир гүн
басалап өлдир сеи, Бакы гарындаш
болмар сен.

Магтымгулы билмиш халы, Сен бу
юртда дәл биналы, Тоба дийп, хака
дөнөли, Имдиден соң яш болмар
сен.

КЕЧДИР, ЯРАНЛАР

Намазхон дервүшлер, дөвлетли байлар,
ТТелегиң герданы кечдир, яранлар!
Миннетли окалан намаз ёл алмаз, Дөвлете
даянман, пучдур, яранлар!

Сыкылса бурунлар, сарарса йүзлер, Гурыса
додаклар, болмаса сөзлер, Гөгөрсө
дырнаклар, агарса гөзлер, Имандан өзгеси-
хичдир, яранлар!

'Аслың овуч гумдур, дем бир непесдир,
Өзүңе бир гөзле ишиң хебесдир, Жөсет бир
мензилдир, тен бир каиасдыр! Жан бир гөзи
баглы гушдур, яранлар!

Гапыл болман, дүнийә гелен өтерлер, Мунда
хошвагт болман, бардыр бетерлер, Чекилер
кервенлер, йөрир хатарлар, Бир ызы үзүлмөз
гөчдүр, яранлар!

Ажал якан тутар, бир гүн багырдар, Гиден
гайдып гелмөз, бу бир угурдыр, Мензиллер
ыракдыр, йуклер агырдыр, Иртерәк
терпениң, гичдир, яранлар!

Гутулар сен хак ёлунда жан берсең, Хүлле
болар бир гарыба дон берсең, Сая болар бир
мәтәже нан берсен, Бир ажы доюрмак
хачдыр, яранлар!

Бу дүнийә дийгениң ики варакдыр, Ярысы
гарадыр, ярысы акдыр Бир гиже дүйш
гөрдүм, эртнри ёкдур, Дүнийәниң тымсалы
дүйшдүр, яранлар!

Магтымгулы боюн гойгул бу эмре, Мамла
мешгул болуп, галмагыл гүмра, Йүз йыллык
тетәрик бәш гүнлүк өмре, Акыл эйлән,
ничик ишдир, яранлар!

ПАЯНЫ БОЛМАЗ

Геч көңүл, дүңйәден, эйлеме хөвөс,
Паныдыр, хич киме паяны болмаз! Жан
гушы билбилдир, тениң бир капас* Бир гүн
учар, дайым дураны болмаз.

Бир ничәни шалык биле шат эдип,
«Шәхрияр» дийп, әлем ичре ат эдип,
Ажалын элинден бир гүн дат эдип,
Гитдилер барысы, йөрени болмаз.

Ынса-жынса шалык эден Сүлейман?
Жемшид-у Игендер, каны Новширван?
Каны хак хабыбы — ол фахры ж.ахан?.
Гитди бары, хергиз гүманы болмаз.

Галмады Дарабың, не Шәхриярын, Каны ол
Гүлчихре, симин узарын? Каны шасуварын,
зеррин хысарын? Хич биринин нам-у
нышаны болмаз.

Ниче мурсал гечди, ниче мүн неби, Ниче
балег гечди, ниче мүн сабы, Хасыл олуп хер
бириниң матлабы, Паны ичре бакы галаны
болмаз.

Кимни ганы кылды, кимлерни галлач,
Ексузны байлара эйледи мэтәч, Гелсе ажал
бады, болар нәалач, Гитгисидир, ягшы-
яманы болмаз,

Малы-дүнъе берип ниче мүн гая, Лагл-у
жөвахырдан болуп месгени, Гитди гоюп
касы, көшки, эиваны, Барганыдан гайдып
гелени болмаз,

'Дүңйәге гелгенин бары ёк болар, Гапыл
адам билмезликден алданар, Йыгнаның
барысы дүңйәде галар, Хич бир адам алып
бараны болмаз.

Каматы серви дек нэзик беденлер, Сиби-
зенехданлы, гунча даханлар, Гүл йүзли
перилер, симин зекенлер, Өлемде шат болуп
гүлени болмаз.

Ек вепасы, достлар, паны дүйэниң, Өлинчө
терк этме хайру ыхсанын, Баргандан,
гелмәге ёқдур имканың, Ынан, бу сөзлерниң
яланы болмаз!

Акыл олдур, мейл этмесе дүйәге. Сыдк иле
сыгынса кадыр аллага, Магтымгулы, бир
сураты зыбага Бакмагыл, оларнын наяны
болмаз!

ЖАХАН СЕНДЕН БИХАБАР

Сен сен арайышы-жан, бу жан сенден бихабар|
Сен жахана долуг сен, жахан сенден бихабар.

Эндише дерясында сырым сефинесини
Иүз тарапга йүздүрдим, сейран сенден бихабар.

Гер дийселер күфр олар, эшя сенден халыдыр, Мензил
сенден мустаграк, мекан сенден бихабар.

Земин, асман, гарб-у шарк пертөвинде гердандыр,
Заманья сен гердан, заман сенден бихабар,

Истэр сени деңизлер яйканышып шовкундан, Сен олар
ичре маглум, умман сенден бихабар.

Земин тилэр асманда, асман тилэр земинде, Бир-бирине
гүманда, гүман сенден бихабар.

Магтымгулы, гөр инди, эшялар не ишдедир, Ек имиш бу
эшяда, хеман сенден бихабар.

ШОЛ МӘХРИБАНЫМ ГЕЛДИ

Догры магрып тарапдан,
Шол мәхрибаным гелди.
Иүз ышвайы нәз бирлен
Жаны жананым гелди.

Мен ярның сернегуны,
Баглайыр бу айыны, Дөкди
жигерден хуны Шахы
солтаным гелди*

Өлемге шахы первер,
Болды умматга сервер,
Жахан болды мүнөввер,
Дүрри галтаным гелди.

Каматы серви туба, Кадды,
өзи мүнтеха, Вежхи руйы
вазыха, Серви рованым
гелди.

Ныкабын йүзе салан, Иүз
гөрсетип, жан алан, Мунча
арзувлап, янан, Ах-у
пыганым гелди.

Мелек пермана бакан,
Сидрети сәхра чыкан Ах
урса, аршы якан,
Сахыпкыраным гелди,

Магтымгулы бинова,
Гөзлемез сенет сева,
Умматым дийп, дайыма
Хезрет ишаным гелди.

НАХАНА ГЕЛДИҢ

Бу накулдыр, адамзат, сен бу мекана гелдин, Оввал атаң билинден сызып нахана гелдин, Атадан энэ барып, бир катра гана гелдин, Энеде сураг болуп, би ширин жана гелдин, Докуз айы өтүрип, инип жахана гелдин, Эмип знэң сүйдүни, гундалып, дона гелдин.

Ярадан гудратындан диш биле дахан бердй, Сөзлемөгө сйз биле даханда зыбан берди, Көңлүн гидип хер яна, турды, аягың йөрди, Билдин якын-ядыңны, гөзүң дүңйэни гөрди, Еди секиз яшыңда атаң моллага берди, Окып Куръан китабы, улалып, она гелдин,

Он бэш яша бараңда, огланлыкдан сайландың, Гыз гелине мейл эдип, көңүл берип күйлендиң, Гөйө барып ак өйүң дөрт дашына айландың, Хакың перманы биле ахыр бир гүн өйлендиң, йигрими яша бардың, эсбабыңны шайландың, Бедев мүнүп, сегредип, сүрүп мейдана гелдин.

Отуз яша барынжа, гөйө бир алгыр шир сен, Дүңйө гамы башыңда, гөйө йүврүп елир сен, Дүңйөгө доймак ёкдур, бол.гынча болсун дийр сен, Әхли мусулман болсаң, өлгинчә халал ийр сен, Кыркында тоба эйләп, бир мүршиде гол бийр сен, Көңлүңни бире баглап, азыз субхана гелдин.

Элли яша бараңда, догрулыкда болар сен, Кудекликден айрылдың, шивелиги билер сен, Хер ниче жепа чексең, ахыр бир гүн өлер сен, Бэш вагтыңы окыбан, хака шүкүр кылар сен, Алтмыш яша бараңда, гаррыганың билер сен, Экен экинин бишип, орак ормана гелдин.

Етмиш яша геленде, ганын гачар йүзүңден, Ак дишлериң дөкүлөр, шугла гидер гөзүңден, Кувват сенден айрылар, гүйжүн гачар дызыңдан, Хич киши хедер этмез сениң айдан сөзүңден, Гидер болсан дүңйөден, якасыз дона гелдин.

Магтымгулы, мэхнетдир хер ким тогсандан өтсе Кем-

кем гелер жахана эгер йүз яша етсе, Хич кимден харай
болмаз ажал якаңы тутса, Иманыңы газансаң, ёлуңны
рован этсе, Ахыр болжагың шулдур — тениң ер биле
ятса. Ишиги, түйнуги ёк, гараңкы хана гелдин.

ЗЫЯН ГӨРСЕ

Киши сангыны кем эйлэр тутан ишин рован гөрсө, Соңун
гөзлөп, сагнып сөzlэр хер ишинде зыян гөрсө,

гХыялындан чыкармайын, беденине эрки етмез, !А.лахедде
нахан ёлда көнүл дийген жуван гөрсө,

Не гарны болса аж-у зар, парахат дуар эрлер бар, Карарсыз
далмынып урнар гарычга голда ган гөрсө.

Талапкэрликде мал тапган йигитлер ат гулагындан, Гуванжы
гүйчлүрөк этгей бир сөвдайы керван гөрсө.

Белентден бакып отурган шол авчылар карар эркен, Тилэр ер
астындан йөрмөк якын ерден жейран гөрсө.

Сөвеш жайында кем жүрүэт, йүрексиз, бихүнэр, намарт, ■
Сүтемни, жебри кэн эйлэр ганымын натуван гөрсө.

Магтымгулы, мен магшугым уграшса, бу көнүл нейлэр,
Йүрек ярыларга гелгей, гөзи көрлер жахан гөрсө.

УТУП ДУРУПДЫР

Бир чүйрүк хоз билен жахан жөвхерин Ол не
хумарбаздыр, утуп дурупдыр.

Чүйрүк саман этмиш мата базарын, Гөвхере
барабар сатып дурупдыр.

Не дүшекдир, ана басан ярымаз, Не киштидир,
деря батар, йөримез, Не энедир, өлмөз, йитмез,
гаррымаз, Өз баласын өзи ювтуп дурупдыр.

Не чырагдыр, гөзсүзлерге ярыдыр,§§§§§
Не гөзгүдир, бу айнадан арыдыр,⁸ Не сакыдыр,
пьяласын йөрүдир, Бир голы богзундан тутуп
дурупдыр,

Не махлукдыр, не эркекдир, не диши, Бир гөзи
дым-акдыр, бир гөзи чашы, Реңци гара, ала он
ики башы, Ери-гөги бирден тутуп дурупдыр.

Башы барып чыкмыш аршың үстүне, Аягы
инмишдир ерин астына, Жанлы, жансыз, хер
не гелсе дестине, Даннамай даханна атып
дурупдыр.

Достлар, хөвөс этмәң лолы аялы, Сизи алдар,
көпдүр анын хыялы, Бу дүнийә бир көр
сычанын мысалы, Көклери бирбе бир кертип
дурупдыр,

Достлар, бир мысалдыр тилиме гелен, Зехин
гойса, билер акылы болан.

Жахан йүзүн тутмуш бир гудрат йылан,
Гуйругы башындан өтүп дурупдыр.

Магтымгулы, магрүр болма бу сезе Хич бейле
жанавар илмемиш гөзе, Ене бир гудрат бар,
еди келпезе, Шол бейик йыланы ювтуп
дурупдыр,

§§§§§ «Не чырагдыр, гүнсүз ери ярыдыр» диен нусга хем бар.

® «Ол не гөзги, Айдан, Гүнден дурудыр» диен нусга хем **ba** 229

АЙРЫЛМА

Местана йөринчәң гайры Йордунда, Өнүп
өсен өз юрдундан айрылма!
Магрур кәкилик дей небсиң угрунда Дама
дүшүп, ганатыңдан айрылма!

Төвекгел эт, халка сырың берип бар, Сабыр
эйлегил, бисабырлык хем бикәр, Хер ере
барсаңыз, несибәңиз бар, «Бай болай»
дийп, хеззетинден айрылма!

Намартлар хем муханнеслер — начарлар
Дузуң ийип, ишин болса гачарлар,
Сырыңны паш эдип, айбың ачарлар,
Гадрың билен үлпетинден айрылма!

Гедаларың көңли шалыкны истир, Надан
көңли ялган сөзе раст дийир, Бигадырлар
душманыңа дост дийир, Тәлим берен
устадыңдан айрылма!

Кимсе кашак болуп, кимсе бай болар, Хер
кимсәнің багты-ыкбалы билер, Херне
гелсе баша, тилиңден гелер, Магтымгулы,
халк ядындан айрылма?

МЫХМАНЫДЫР

'Дертдир бу жаның зилдети, саглык аның солтаныдыр, Тен мүлкүнің сер дөвлети дынмаз өтер, мыхманыдыр,

Нефс эйлейип серкешлиги тен тагтының мейданыда, Рузы эзел рухуң, ягын, шол әхди, шол пейманыдыр.

Бу базара гелген киши ыхласын ары әйлесин, Кабыл болан ыхласлы гул мерданларың мерданыдыр#

Дийсе болар сед аперин, рухун бесләп, небсин басан,
Хакыкат аның базары, хак межлисиди мейданыдыр. ‘

Вай халына небсин сөөн, жан эс ерин ажыз гоян, Рузы-жеза ёлдаш аңа, бет ишлериң пушманыдыр.

Әр тапмадым — гуллуқ әдем, ёл тапмадым — хажа гидем,
Бу ики иш бу тен эра бу жанымың арманыдыр.

Магтымгулы бир гамзеде, тә ки бу дерт иле гидер, Бәш гүн бу паны дүнийәде бир ашыгың дөвраныдыр,

ГУМАН ГӨРҮНЕР

Бу дем ганыматдыр, нечүн билмез мен,
Чыкса; дем, гирмеси гүман гөрүнер. Бизден
бурун гелен гөчүпдир таңла, Ел узак,
гараңкы, думан гөрүнер.

Акыл олсаң исте бу ёлда бир пир, Рызкыңа
кепилдир алла, мукаддер, Алтын-күмүш,
алмаз, якут иле дүр, Хакдан гайры тамам
зыян гөрүнер.

Алланы унудып, аклың йитирме,
Хер непес эгә бол, гафлат гетирме, Бихуда,
бипейда өмрүң өтүрме, Дүнийә бакасыздыр,
аян гөрүнер.

Хожа, сейит, патша — соралмаз несеб,
Хашр-нешр болса, аларлар хасап, Харама
азап бар, шүбхәге атаб, Мунда ягшы, анда
яман гөрүнер.

Магтымгулы, хабар алдым «Куръандан»/
Эсер ёкдур овал гитген кервенден, Таңла
ялгуз ятмаклыгың ол гөрден, Гардаш,
йылан билен ичян гөрүнер.

ГӨЧЕР СЕН

Магрур олма бу гондугын юрдуна, Бибакадыр,
эгленмез сен, гөчөр сен, Сагы ажал девүр-
дөвүр сунулар, Сен хем барып, бир дөвүрде
ичер сен.

Бу рабатда бир динлән ёк, океан ёк, Башлы
базар, бир гурулгы дүкан ёк, Гамханадыр,
белли мензил-мёкан ёк, Бу мекана гелмиш
болсаң, гечер сен.

Айралык йүреке дерди-дагындыр, Тоба кыл
таңрыга, йигйт чагыңдыр, Өмрүң шугла урса,
йүрек ягыңдыр, Яг түкөнер, пелтән янар, өчер
сен,

Гүл болар сен, гарындырга гүлаба,
Лахаб гума дөнер, ханаң хараба, Сүңнүн сүрмө
дөнер, тениң тураба, Доймаз-долмаз ер
гойнуны гучар сен.

Дүнийә дурар, хич түкөнемз бу галла, Өмүр бака
берсе, кыркдыр бир пилле, Ажал отдур, тен
мылтыкдыр, жан — гүлле, Рызк дәриге аташ
дүшсе, гөчерсен.

Ягшы сагат, ажап вагтдыр, хош эйям, Өмүр
аздыр, акыл күтах, ишиң хам, Жан бир гушдур,
дүнийә — дәне, пелек—дам, Хачан мундан
гутулар сен, гачар сен.

Магтымгулы сөзләр, сөзүн соңламаз, Бидерт
киши дертли сөзүн диңлемез, Акмак сөзден
хезл эйлөмөз, аңламаз, Арыф болсаң, сөз
магнысын сечер еен.

БОЛА-БОЛА ГИДЕР СЕН

Гара ганлар ювтуп, хасратлар чекип, Мала мешгул бола-бола гидер сен. Додагың тебрэдип, йүрегиң якып, Гүманың бар, алып, биле гидер сен.

Мунча жепа огул, гыз-у зен үчин, Мунча ашрет хәк олажак тен үчин, Гитмез гараматы ики гүн үчин, Нечүн бойна ала-ала гидер сен.

Магрур олма сенжабыңа, самрыңа, Ажал Давут элин чекмиш демриңе, Гылча жана бу бәш гүнлүк өмрүңе, Не тетәрик кыла-кыла гидер сен.

Малыны күйсеме беримсиз байың, Ил гездикче, гөзи доймаз гедайың, Мүъмүн болсаң, кыл гуллугын худайың Бәш вагт яда сала-сала гидер сен.

Магтымгулы, хабар бергин нәдерин, Хер ян барсаң, ажал имиш гүзериң, Ясхана дийп, йыглап гечди педериң, Сенми мундан гүле-гүле гидер сен?

НӘГЕ ЯТЫП СЕН

Эй, үлкеси абат, мүлкүне магрур, Мүлкүн
бакасы ёк, нәге ятып сен?

Эй ыкбалы бидар, дөвлете месрур, Дөвлет
вепасы ёк, нәге ятып сен?

Ширин жан риштеси тенде осалдыр, Небсин
бир мегесдир, мал бир асалдыр, Дүнийә абы
силдир, өмрүн бир салдыр, Өмре ыгтыбар
ёк, нәге ятып сен?

Тагат бир дергаха ёлдур басганчак, Ишин
бейле болса, дурма сен анжак, Огул, гыз
мал-у зен сана асгынжак, Гоймазлар гезмәге,
нәге ятып сен?

Пелек саңсар дашын саңа атыпдыр, Земин
аждархасы пайың ювтупдыр, Ажал тиз
орагын голда тутупдыр, Бинурбатдыр,
бичер, нәге ятып сен?

Магтымгулы, ишим ахы-зарыдыр, Бир
мукеммел әриң хырыдарыдыр, Дүнийә
ахыретин кеште кәридир, Тохум сачынавер,
нәге ятып сен?

•Ж-

Гелен гечер, гонан гөчер, адамзат,
Иәри, сен хем бир мензиле етер сен,
Яланчыда егдир галса ягшы ат, Бу
дүнийәге гелмиш болсаң, өтер сен.

Гапыл адам яда салса асылын,
Пелек гоймуш ажал атлы масылын, Гелен-
гечсе, экен-бичсе хасылын, Орта ерде сен не

ЕТЕР СЕН

ишлер тутар сен.

Жепа гойма, кәйитмегин бу жаның,
Серишдеси хич тутдурмаз жаҳаның,
Терпендикче, дерди артар дүниәниң,
Гадам гойсаң, гөврәң бирле батар сен.

Жошгун гелди, хеддин ярды, сөз ашды, Бу
ёллардан догры барган дүз ашды, Бихуда
имесдир өмрүң гүзсшти, Хер чәштиңе бир
гүнүңи сатар сен.

Дузак гуар ал кумашың, сим зериң,
Гүзергәхин тутуп дурмуш бу ериң, Герм
эйледиң, пелек, сен бу базарың, Маглумдыр
ки, бу сөвдада утар сен.

Магрур олуп бу төрт гүнүң дирлигине, Эбед
галма кыяматың хорлугна, Ынанмагыл бу
дүниәниң барлыгна, «Бар, бар» билен, ёк
болар сен, йитер сен<

Магтымгулы, башыңда йүз көй бардыр,
Айры мензил, айры мекан, жай бардыр,
Лахат атлы дар, дүшексиз өй бардыр, Ол өй
ичре тә кыямат ятар сен.

4^4.

ДАҢ АТМАЗДАН БУРУН¹

Адам оглы, ятма гапыл, Тур-хадан атмаздан бурун!
Йигитликде тагат кылгыл,
Гаррылык етмезден бурун!

Гаррылык гагат кылдырмаз,
Ишин эбесдир, билдирмез,
Пелек агладар, гүлдүрмез, Сүрдөвран өтмезден бурун!

Бендәге эйлеме касды,
Агыртмагыл яры-досты, Биргүн гелип, ажал дестй,
Якаңдан тутмаздан бурун!

Гардашларың йыглап галар,
Ең, якасыз дона салар, Биргүн аманадың алар, Сен тоба
этмезден бурун!

Бу дүнийәге гелен гечер,
Халайык ол мейден ичер, Бираждарха агзын ачар, Вехм эйле
ювتماздан бурун!

Мешгул сен дүниә ойнуна,
Гирер сен ериң гойнуна, Аж.ал бендәниң бойнуна, Гайдавер
мүнмезден бурун!

Ажал барчаны эдалар,
Галмазлар шах-у гедалар,
Харамдан гач, кетхудалар,
Русыя болмасдан бурун!

Сакла гыбатдан тилиңци,
Баглатма ики голуңцы,

¹ Бу шыгыр голязмаларда бир гошгы хөкмүндө гелйәр, Иэне, аслында, ики гошгы болмагы мумкин.

Ачылан тэзе гүлүңңи Алла
солдурмасдан бурун!

Бендәге этме хыянат, Барча гул
таңрыга раят,¹ Бу сөзде бар хадыс,
аят, Пәхим эйле өлмесден бурун!

Тур сәхер, таңрыга йыгла, «Хак»
дийип йүрегиң дагла, Тоба горун
мәкәм багла, Кыркыңа гелмесден
бурун!

Магтымгулы, догры сөйле, Өмрүң
гелип, гечер бейле, Зынхар,
яшулыңы сыла, Баш гөре
гирмесден бурун!

* «Чыбын жан таңра аманат» диен нусга хем бар, 238

ШАЙЛАМАЙЫНМЫ?

Өмре ыгтыбар ёк, жана дурум ёк, Ахырет
эсбабын шайламайынмы? Бенде мен, барарга
гайры ерим ёк, Истегим өзүнден
эйлемэйинми?

Яранлар, етмек ёк субхан сырына, Ачса ёлум,
етсем дост эсерине, Рыязатны йүклөп небсим
шүтүрне, Ыхласа ийтдирип, «хайламайынмы»?

Ёклуга яндырып, менликден сагын, Эшкимден
суварсам нистлигин багын, Ужб, рия, кибир,
хасад матагын,- Белүп, рехзенлере
пайламайынмы?

Абы товфык ювуп' жеседим навын, Хүммет
биле өтсем ыбадат завын, Рухум гушун беслөп,
небсимиң авын, Пикир бишесинден
авламайынмы?

Магтымгулы, не бар ичмек, иймекден, Жан
жесетден гидер, эт хем сүекден, Гөз гөрмекден
галар, тил хем диймекден Тилим терпенеркәң,
сөйлемэйинми?

* .«Ювдуп» диен нусга хем бар.

ГАЛАНДАР БИЛЕ

Гөрерге сафа мен, танырга дилкеш,
Дивана хемдемим галандар биле.
Чекдигим наладыр, йүрегим гамкеш,
Хөрегим аташдыр Семендср биле.

Жеседим хошнама, жигерим бирян,
Йүрегим пүргамдыр, гөзлерим гирян,
Тилим гуш тилидир, суратым — ынсан,
Хемзыбанам барча чемаңдер биле.

Пелек кине чекмиш, эйям ант этмиш,
Дөвлетим бойнуна гыл кемент атмыш,
Ыкбалым ишигин багтым бент этмиш,
Дашын демир, ичин күлүндер биле.

Хажатым бер, я хак, эйле тедбирим,
Максадым шанына токуна тирим,
Дерманда галып мен, эйле дестгирим
Хызыр ата, Иса ныгамбер биле.

Магтымгулы айдар, ер Йүзүн йүзсең,
Ахыры өлүмдир дүниәни дүзсең, Үч йүз
элли алты йыл әлеми гезсең, Пилкус
оглы шахы-Искендер биле.

САЛЫ, ДҮНИӘ, ХЕЙ .

Сув йүзүнде гездирер сен гәмине,..
Бир гүн агдарар сен, салы, дүниә, хей|
Адам оглу бармаз болса ызыңдан, Мунда
дийп алдар сен малы, дүниә, хей!

Билерми сен, хачан түкенер демиң, Габыр
болар бир гүн басан гадамыа, Дөвран
гердишинде гапыл адамың, Үстүнден
салар сен ёлы, дүниә, хей|

Хабарсыз гелер сен, яка тутар сен, Ягшы
эйләп, яман эйләп өтер сен, Бир гүн
ашымыза авы гатар сен, Оввал алдап бийр
сен балы, дүниә, хей!

Арамың ёк, карарың ёк, дынмаз сен, Гиже
гүндиз ган ичер сен, ганмаз сен, Ахыр не
белаң бар, соңун санмаз сен, Аклыны
алдыран дәли, дүниә, хей'1

Айланар, гыш гечер, яз, томус, гүйз хем,
Аның ле ягшыдыр, даг, деңиз, дүз хем,
Ахыры өтермиз үстүнден биз хем,
Гугарып галар сен хали, дүниә, хей!

Көплери ёк этдиң, кәни ювутдын,
Мухаммет — хак ресул жаны ювутдың,
Харун, Карун, Сүлейманы ювутдың,
Будур сениң ишиң, белли, дүниә, хей!

Адам оглун салдың түкенмез гама, Яш-
гарры—ёлунда сергездан хеме, Бир мада
эшек дек гелип сен деме, Гасыгы гам
билен долы, дүниә, хей!

Магтымгулы, дүниә сырын дуймаз сен, Бу
гүн гөрдүгимиз эртә гоймаз сен. Ниче
вагтдан бәри иер, доймаз сен, йыкылгын,
юмурулгын, лолы дүниә, хей!

СИЛ ГАЛМАЗ

Алтмыш башлы, ала гарлы даглардан
Думан гөчер, ягмыр гечер, сил галмаз.
Шейда билбил месген тутан баглардан
Хазан урар, япрак гачар, гүл галмаз.

Ҷер ким ичер ол шерапдан, ол жамдап,
Йүрек жошар, хер сөз гелер зыбандан,
Гелен гечер бу яланчы жахандан Хожа,
сеиит, бег, патыша, гул галмаз.

Жана дегсе гаррылыгын зэхери, Бозук
болар көңүл-гөвде шэхери, Элден гитсе
йигитлигин бахары, Кувват гачар, дыз
эгилер, бил галмаз.

Бир намардын көп миннетли ашындан, Эл
узатма, оюлавер дашындан, Илсиз галан
белент даглар башындан, Агач битер,
жадде йитер, ёл галмаз.

Магтымгулы, бу жаханда ким болар, Ол
мекана гиден гелмез, гүм болар, Гөрер
гөзүң, гөркли гөврәң гум болар, Дахан
гидер, дендан дүшер, тил галмаз.

ГӨЗЕ МЫХМАНДЫР

Гара дашдан гара гылы сайлан гөз,
Чөңцелер гөрежиң, гөзе мыхмандыр. Гелен
аш дийп гелмез, туршутмагыл йүз, Нана
мэтэч дэлдир, сөзе мыхмандыр.

Агырдыр хеңнамлар, узакдыр ёллар,
Сорашса йигитлер, сөзлөшсө тиллер,
Бахарда ачылан реңбе-рең гүллер, Бир
пасыл ачылар — яза мыхмандыр.

Не азым хүнэрлер, не сырлы ишлер, Не
ховалы баглар, белент агачлар, Алтмыш
элван, етмиш дүрли иймишлер, Агачдан
айрылар, гүйзе мыхмандыр.

Йигидиң болмаса ярагы, аты, Шоны белли
билиң, ёкдур гайраты, Гожалдыкча, гидер
сүңнүң кувваты, Йигитлигиң зоры дыза
мыхмандыр.

Бу дүнийәде йүзүңе гүлүм-гүлүмдир,
Пишеси жөпадыр, жебр-у зулумдыр, Хер
ниче яшасаң, ахыр өлүмдир, Эзиз жанлар
тенде бизе мыхмандыр.

Хакы яда салсаң, хакдан горкыңа, Шейтан
ара дүшер, гоймаз эркине, Губа жуван,
гуванмагыл гөркүңе, Гожалар сен, гөркүң
йүзе мыхмандыр.

Магтымгулы, өвүт бардыр сәзүмде,* Өлүм
ядымдадыр, горкы гөзүмде, Хер ниче
яшасаң ериң йүзүңде, Адам оглы бәш гүн
дуза мыхмандыр.

* «Магтымгулы айдар, иллер, өзүм-де» **диен яуега хем бар,**

ШАЛАР ГАЛМАЗЛАР

Гам чекме, гарып адам, Беглер-шалар галмазлар! Азым-азым шәхерлер, Ак отаглар галмазлар.

Галса сөзден гызыл тнл, Жан жөвхердир, тен бир күлй Хезар мукамлы билбил, Бейик даглар галмазлар.

Шуны кесипдир аклым, йыкылар еди ыклым, Ер болар бүклүм-бүклүм, Эрир, даглар галмазлар.

Хақдан етишсе перман, Не чәре бар, не дерман, Асман, Гүн-у Ай лерзан Хем йылдызлар галмазлар.

Не ер галар, не юртлар, Не түрк галар, не күртлер, Не гуш галар, не гуртлар, Перренделер галмазлар.

Не герд галар, не гердан, Не мерт галар, не мердан, Пил, пеше-ю кергеден, Дерренделер галмазлар.

Магтымгулы, яш сүрен, Агыр хеннамлар гуран, Леммер-леммер мөвч уран/ Шол дерялар галмазлар.

ПЫГАН ЭГЛЕНМЕЗ

Билбил хүжүм эйлэн ховалы баглар, Билбил сенден гидер, пыган эгленмез!

Ягышлы, ягмырлы, үмүрли даглар, Силлер сенден гидер, думан эгленмез!

Адам ярадылмыш белентли, песли, Акыллы-пикирли, дәлили-месли,¹ Иигитлик бир гөйө бахарың паслы, Бахар сенден гидер, заман эгленмез?

Гелене таршы чык, болса межалың, Ягшы тутавергил ниетиң-пәлиң, Дүнийә дөвранында ачык тут элиң, Дөвүр сенден гидер, дөвран эгленмез!

Бу дүнийә говгадыр, бир гадмагалдыр, Кими бер-ха-бердир, ким ал-ха-алдыр, Иигитлер, бу дүнийә шуңа мысалдыр, Барк урар асманда, баран эгленмез!

Бир мензилдир, үч гүн ийип-иченсоң, Орнашып, гиңренип, билин ачансоң,² Үзеңниң чекерлер төрт гүн геченсоң,
Бәш гүнден ёкары мыхман эгленмез;

Гойнун ачар бир гүн, ер сени гизләр, Гара гумдан доллар бу нергес гөзләр, Адыңа буйсанма, чеменли дүзләр, Чемен сенде гурыр, сейран эгленмез!⁴

Магтымгулы, айдар арыф достуна, Ким галар дүшмеен ажал дестине, Пелек бир гүн салар ериң астына, Агыздан тил гидер, зыбан эгленмез!

- -

* Бу сетирин «Акыллы пикирли, даналы-услы» диен айдылышн Хем бар.

⁸ «Айшы-ашрет эдип, билин ачансоң» диен гөрнүши кем бар,

⁸ «Авуиа буйсанма, чеменли дүзләр,

Яемен сенден гидер, жейран эгленмез» диен нуога хем бар,

КӨҢҮЛ ЖОШУНДАДЫР

Көңүл бир беден шахыдыр, Хер
сөз көңүл жошундадыр; Еди
ыклымың тагтында Хер бири бир
ишиндедир.

Дагларың чыкып, инмеси,
Чохларың гөчүп-гонмасы,
Дүнийэниң агып-дөнмеси,
Пелегиң гердишиндедир.

Кимдир бу дүнийэде галан, Маңа
чындыр, сизе ялан, Бир акдыр,
бир гара йылаи — Сүлейманың
гашындадыр.

Дегреси зүмеррет дашлы, Нер
бабатлы, керг гардашлы,¹ Алтын
тагтлы, алмаз тэчли, Дөв беглери
дашындадыр.

Айланар, гечер дөвранлар,
Гожалар гурлан эйванлар,
Гүндиз ярга² ашна жанлар, Гиже
ятса, дүйшүндедир.

Үч эссеси дәли деря, Бир эссе
ерде муң говга, Ким билер ки
көне дүнийэ, Я, реб, ниче
яшындадыр?!

Магтымгулы дийр, харайдыр,
Ажал окдур, иелек яйдыр, Дүнийэ
бир гахба хелейдир, Адамзадың
башындадыр.

¹ &Нер, маялы, кырк гардашлы» диеч варианты **хем
бйр.**

* «Гунднз гөрөн» диен нусгасы-да бар.

БИБАТ ГӨРҮНЕР

Яранлар, паны дүнийәнин, Ахыры
бибат гөрүнер!

Жан гушуны алдап тутар, Шум
пелек сайят гөрүнер.

Алдагына дүшме бу гүн, Көкүң
кесер богун-богун, Гөр, лолы
дүниә достлугын, Гүнбе-гүнден
ят гөрүнер.

Пелек сениң миессериң' — Ниче
ерде дердесериң, Гөр, огулсыз
бенделериң, —■ Юрды ёк,
бербат гөрүнер.

Гөрүңсе ягшы ыкбалы, Гүн-
гүнден етер кемалы, Гоч йигидиң
пис аялы, Жанына желлат
гөрүнер.

Ягшы ярың гойны мата, Сынасы
меңзәр женнете, Гөзел гөрмеген
сөлүтә, Гөзүне перизат гөрүнер.

'Лебинде шекери-ганды, Гөйә ки
пырагы-бенди, Гара гарганың
перзенди, Гөзүне сурат гөрүнер.

Ярашар тиркиш-хатары,
Хатарында эсрик нери, Бир
геданың мүнөн хары, Теблесинде
ат гөрүнер.

* «Пелек болмаз миесоериң» диен нусга хем бар, 247.

Сөвешде герек уссатлар, Шир
йүрекли, алгыр гуртлар. Ягы
гөренде, намартлар, Нэчаглап,
оврат гөрүнер.

Магтымгулы дийр, бу демде,
Бардыр умыдым керемде, Розы
этсе ахыр демде, Иманым мырат
гөрүнер.

ЫКБАЛ БОЛМАДЫ

Көп йигитлер гелип, гечди жахандан,
Ниетине гөрә ыкбал болмады.
Гердиши кеч гахба пелёк элинден Эртири
шат болан өйлән гүлмеди.

Гүнде кепен бичер бу ажал хайят, Бир
беладыр, хич гутармаз бу сайят, Пелле-
пелле ашак дүшер адамзат, Бу гүн
гөрдүгимиз эртә галмады.

Несихатым дингле, эшит бу сөзи, Бир
дегишханадыр дүнийәнің йүзи, Ажал етип,
адам юмулса гөзи, Гөйә бу дүнийәге гелди,
гелмеди.

Хемаюн горганын салдыран Харун,
Дүнийәни төрт бөлен каны Феридун, Кырк
шәхри гызылдан долдуран Карун, Гөзи
гумдан долды пулдан долмады.

Магтымгулы хайран, хер яна бакар, Бу не
гудрат ишдир, сувдан от чыкар?! Ягшы
огулдан рахмет арыгы акар, Лагнаткерде
огул болды, болмады,

БУ ДҮНҮЙӨ

Магрыпдан машрыга дүнийөниң йүзи, Диймән,
бизе мәлим дэлдир бу дүнийө, Абады, харабы
дерясы, дүзи Иүз кырк алты мүң агач ёлдуз бу
дүнийө.

Бу жахан йүзүнде ишлер пейдадыр,
Теферрүчдир, томашадыр, говгадыр, Кырк алты
мүң агач сувдуз, дерядыр, Етмиш ики түйсли
дилдир бу дүнийө,

Бир элли мүң агач ёллар анда бар, Дөв-пери
месгени, гуллар анда бар, Дашлар, даглар, ач
арсланлар анда бар, Ол ерде адамдан чөлдүр бу
дүнийө.

Он ики мүң агач жайы-Хиндистан,
Алты мүң агач ёл арзы-Румыстан,
Төрт мүң Саклап, Сенжап, төрт мүң Зеңистан,
Гөйө гечип барган силдир бу дүнийө.

Төрт мүң фарсах Емен, бир мүң-де Булгар,
Земини-Юнан хем болар ек хезар, Мүң агач ёл
дагдыр дөви-мердумхор, Анда агып барган
салдыр бу дүнийө.

Мүң агач келим гүвш, ек дест-у ек па, Бәш муң
агач Яжуж, мүң агач сәхра, Еди мүң агач ер
жезире, деря, Мүң агач ер ятан малдыр бу дүнийө.

Ики мүң үч йүз агач әхли-ысламдыр, Ырак,
Азербайжан, Мүсүрдир, Шамдыр, Хорасан,
Фарс, Безиркухда тамамдыр, Ек болынча,
галмагалдыр бу дүнийө.

Магтымгулы, адың дөнди Пырага, Пыраг болуп,
чек өзүңни гырага, Хасап этдим дүнийө башдан-
аяга, Үч йүз алтмыш йыллык ёлдуз бу дүнийө.

ГЕЛЕН-ДЕ БАРДЫР

Гүнде йүз мүң гөч хем болса ол дүнийә, Ол'
мукдар бу дүнийә гелен-де бардыр.

Йүз мүң акмак болуп, гитсе райына, Йүз
мүң өзүн ёла салан-да бардыр.

йүз мүң дервүш сына даглап отурган,
Рыязатда билин баглап отурган, Ниче ерде
гөрсең, аглап отурган, Ниче ерде бигам
гүлен-де бардыр,

Сейран этсен бу дүнийәниң төрт бурчуа,
Гарышыпдыр халал, харам, арвах, жын,
Ничелер тәмизләп ёл гидерлер чын, Ниче
йүз мүң гүмрах болан-да бардыр.

Угурсыз эйямлар, аңламаз әрлер, Кәшги
соран болса, сачайдым дүрлер, Каны ол
Сүлейман, Рүстемлер, ширлер, Дийме,
бусуп, сышып, галан-да бардыр.

Магтымгулы, көңле гайгы гетирме, Бу бир
иш вагтыдыр, өзүң йитирме, Сөзүм аңлан
ёк дийп, үмсүм отурма, - Жахан гиндир,
чендан билен-де бардыр.

ГЕЛМЕЗМИ

Пелек, сениң бу дөвлетли герданың, Бизин сары өврүлмезми, гелмезми?!
Ләшин ере салдың ниче мерданың, Земин ынсап.эйлемезми, долмазми?!

Дүнийә, сениң бу гезекли гердишиң, Гызыл гандан гырмыз болупдыр дишиң Гечи, гурт достлугна меңзәр эдишиң, Гамлы шат олмазми, аглан гүлмезми?!|

Ораксыз орар сен, тыгсыз кесер сен, Юмруксыз йүзер сен, йүпсүз асар сен, Эл-аяксыз бир бихабар басар сен, Йыкан басар ятар, гайдып галмазми?!

Пелек бакгал, утар урушсаң, сөйсен, Гөврәңи гөтерип, ганатың яйсаң, Өлүм зулмун адам бойнуна гойсаң, Горкусындан саралмазми, солмазми?!

Магтымгулы, хер сәхерден, сабадан, Хали галма бу налышдан, догадан, Бутпаразлар бутдан алса мырадын, Хажатыны хақдан дилән алмазми?!

ДӨВРАН ТАПЫЛМАЗ

Догама душ гелен гөгерер гүл дек, Гүлүн
мөвсүми дек дөвран тапылмаз, Гахрымның
аташы көйдүрер күл дек, Күл орнундан
гайдып бостан тапылмаз,

Көнүл мысапырдыр, жесет юртдадыр, Жаным
жошгундадыр, йүрек дертдедир, Күйүм
кәмилдедир, гөзүм мертдедир, Шум
шертәмден хич бир мердан тапылмаз,

Көнүл гойгул гөзел алла көйүне, Мешгул
болуп ятма мала, оюна, Адамзат мыхмандыр
дүнийә өйүне, Бир гүн өй ичинде мыхман
тапылмаз;

Гафлат ичре гапыл ятма, туравер,
Хер не берсең, элиң бирле беревер,
Тирикликде өлүм ишин гөревер, Бир гүн
жесет ичре бу жан тапылмаз,

Көнүл авлайын дийп уграсам хер ян,
Давадыр, дөвүшдир, кәйиш тапар жаи,
Айдылмаз несихат, окалмаз «Куръан», Жана
якар эдеп-эркан тапылмаз.

Дергаха догам көп, налышым бихед, Тәлейим
зебундыр теним бикувват, Гачгыным
көплүкдир, истегим хылват, Маңа хич бир
жайы-пынхан тапылмаз,-

Магтымгулы, жан такдыра тен берди, Хер
ким өзүн саклай билсе, неп гөрди, Хай, не
яман затдыр, аңламаз дерди, Жахыллык
дердине дерман тапылмаз.

АР БИЛЕ

Дырнагы демирден таланчы дунйэ, Ишин
ёкдур намыс биле, ар биле, Жебри-жепасы
көп, яланчы дунйэ, Гоймаз сен гезмэге яры-яр
биле.

Мухуббет өвжүнден яр бир гел дийсе,
Матлабыны истэп, менден ал дийсе, Бир гүн
дурдун, бир гиче хем гал дийсе Гадам гойсам
аяк ерне сер биле.

Өсдүкче өвж эдер дунйэнин ели, Каст этсе,
гурудар деряйы-Нили, Бир гүнде эсредип,
мест эдер пили, Бир гүнде нист эйлэр пеше
лер биле.

Земиниң үстүне даглар чөкэр сен, Томашагэр
болуп, кесэ чыкар сен, Хер нэрсэни бир вежх
иле йыкар сен, Жүлгэни сил биле, дагы гар
биле.

Телмурып, дат этсең, гулак тутмаз сен,
Йыглап, яш дөкене рехим этмез сен, Жан
матагын алсаң, гайдып сатмаз сен, Ене дөнүп
алмак болмаз зер биле.

Лейли үчин не жебр этдиң Межнуна, Залым,
ынсап эйле бу нэхак хуна, Гүнде кырк ат
безэп бердин Каруна, Иса мыдар бердин еке
хар биле.

Магтымгулы айдар, ишин таландыр, Бу нобат
чохлардан гечип гелендир, Ыгтыбарың ёкдур,
сөзүң яландыр, Дост гоймадың, егсан этдин
ер биле;

ЯТ ЯГШЫ

Хош гүнүңде хоштаплашып гезмәге,
Барышмага, гелишмәге ят ягшы, Гамлы
гүнүң., галмагалың үстүңде Гардаш ягшы,
доган ягшы, зат ягшы.

Халал ишле, ахыретден вехмиң бар, Пақыры
ынжытма, көңүл рехмиң бар, Ашык айдар,
азда-көпде пәхмиң бар, Акыл болсаң, сөзе
гулак тут ягшы.

Йүрек даянжыдыр огул зүрятьы, Ширин
махбуп эрер сүннүң кувваты, йигидиң
дүңйәде үчдүр мырады; Махбуп ягшы, яраг
ягшы, ат ягшы.

Моллалар ахырет сөзүн сөйләрлер, Мүңкүр
олма, герчек ишдир, эйләрлер, Ким билер ки,
ахыретде нейләрлер, Ийип, ичип, мүнүп,
гучун өт ягшы,

Таңры гин эйлесе бенде көңлүни, Рызк
агзына гирер тутсаң элини, Дөвлет гүзәр этее,
тапар ёлуны, — Гелер болса, гидер болса, ят
ягшы.

Неп алмаян киши сөзден, өвүтден, Энайлыгы
болм.аз гуры сөвүтден, Дең-душ билмез,
маны аңмаз йигитден Агылыңда ыссы берен
ит ягшы.

Магтымгулы, достдан сырын гизлеме,
Бивепадыр нәмәхрёмй гөзлеме, Үмсүм отур,
халк ичинде сөзлеме, Сөзләр болсаң, сөз
аслына ет ягшы!

НЕ ИШ ГЕЛЕР БАШЫМЫЗА

Эй, яранлар, билмек олмаз, ■
Не иш гелер башымыза, Гөрүң
бу гахба пелеги, Авы гошар
ашымыза.

Ажал гелер, агзын ачар, Инче
били земин гучар, Гүлүп гелен
аглап гечер, Рехм этмез гөз
яшымыза,

Даянмаң багта, ыкбала,
Доланар йүз мүң хыяла,
Ыгтыбар ёк генже, мала,
Дүнийә меңзәр дүйшүмизе.

Пелек бизе эгри бакып, Эл
узадып, эфсун оқып, Орта ерде
дәне дөкүп, ГГор гурупдыр
дашымыза,

Магтымгулы, барсаң мундан,
Хайыр-шер сорарлар сенден,
Ширин жан айрылса тенден,
Гум гуванар ләшимизе.

ГЕЧИП БАРАДЫ»

Бу дүнийә паныдыр, тутмаз бинаны, Бу дүнийәге гелен гечип барадыр. Кимдир яланчыда тутан жаханы, Тутаның эллерин ачып барадыр.

Ширин-ширин салар хасаба дүнийә, Ажы-ажы гояр азаба дүнийә, Не етдир, не тутдыр бу гахба дүнийә, Тутдум-тутдум дийсең, гачып барадыр/

Дөвүрлер доланар, гердишлер дөнер, Ничелер гөчерлер, ничелер гонар, Ничәнин машъалы тәзеден янар, Ничәнің чырагы өчүп барадыр.

Кими хақдан горкуп, реңни саралып, Кими дүнийә ковар йүвүрип, елип, Кими йүз хасратда, кимиси гүлүн, Кими гезде яшын сачып барадыр.

Кими беглигинде дүшмез эйвандан, Кими ёксуллыкда кәйинер жандан, Кими харам билип, гачадыр мундан, Кими арак, шерап ичип барадыр.

Кими яланчыда ашретде яйлап, Кими халал гоюп, харамы сайлап, Кими пархын этмей, бар иши эйләп, Гези баглы гуш дей учуп барадыр,

Дүшүп болмаз гахба пелек алына, Додагың тамшандыр дүнийә малына, Бир гүн орагыны алар элине, ©л, гуры даннамай, бичип барадыр,

Ики гүн хош болса, үч гүни ваймыш, Ничикеи мензилмиш, ничикси жаймыш, Бу дүнийә гейә бир кервенсараймыш, Гелен йүк яздырып, гечип барадыр;

'Магтымгулы айдар, тикен ёк, гүл ёк, Иигит ёк, гарры ёк, хожа ёк, гул ёк, Дилегчи дерманда, бай ёк, ёксул ёк, — Барчасы ер гойнун гучуп барадыр.

АДАМЗАТ

Ятса-турса хыялындан чыкармаз, Кайсы
ише майыл болса адамзат, Гарыплығың
гамы көңлүн чөкөрмез, Аял истәп, сайыл
болса адамзат.

Гүнәден горкмаган руйы-сыядыр, Мунун
маглум гүни рузы-жезадыр, Бу дүнийә
мүлкүндө солтандыр, шадыр, Кысматына
кайыл болса адамзат.

Хер киши ким, сөз магныга дүшмәндир
Бир дертлидир, аңа дерман душмандыр
Кыямат гүн хемме иши пушмандыр, Хак
ишине кәхил болса адамзат.

Ыкбаллының угран иши оң гернер, Дүнийә
йүзи эле гирсе, тең г^рнер, Жахыллыкта
гечен ишлер гең гөрнер, Кыркдан ашып,
айыл болса адамзат,

Акыл эт жаханың рухын, рөвүшин,
Ыгтыбар этмегин дүнийә дурушын,
Магтымгулы, ягшы гөрерди ишин,
Кыркындан соң жахыл болса адамзат.

ГАРА РЕҢ БОЛАР

Хозуң даш постуны, азергун гүли, Сувун
сача чалсаң, гара рең боларг Ичин шерден
сакла, гыбатдан тили, Сакламасаң көнүл
гөзгиң зең болар.

Хер киши ким, яманлыга каст эйләр, Ики
дүйнә өз ишине кест эйләр, Ягшы гылык
душманыңы дост эйләр, Гылыгың бет
болса, ишиң жең болар.

Иигидиң болмаса, сөзде кесери,
Эйменчдир, айрылмаз аякдан сери, Хер
кимде болмаса иман эсери, Иуреги эримез,
сыя сең болар,

Адам оглы аварадыр, асыдыр, Бир сөз
дийсен ягшы эре, бесидир, Билип болмаз
хакың досты кайсыдыр, Алкышы көп
алсаң, ишиң оң болар, Магтымгулы, сөзүм
гысга, шерхи көп, Билмезе хич, билен
кишә нырхы көп, Ериң ерден, ериң әрден
пархы көп, Мүшгил будур — сөзлешенде
дең боларз

ДОН ГЕРЕК

Не бейле сен, адамзат,
Чып拉克 догдун, дон герек,
Ак сүйт эмдин, улалдын.
Аглайыр сен, нан герек.

Атаң хошнуд болмага, Энең
мәхрин салмага, Единоде дин
билмәге, Оқырга «Курьан»
герек,

Сайлайыр сен дилбендин,
Егналар билиң, бендин, Он
бәшде арзувендин, Гыз
герек, жуван герек,

Жуван тапдың гучмага,
Айш-у-ашрет ачмага, Андан
соң ийп-иамәге, Бир
түкенмез нан герек.

Көңлүн ынжыдып халкың,
Хошнуд этсең өз хулкуң,
Рум, Перең болса мүлкүң,
Хениз «аздыр», кән герек.

Ятсаң дүшекде бимар,
Ыссыг этмез мал-у кәр, Зер
дөксең харвар-харвар, Гөзе
илмез, жан герек.

Дога билен әр гөгәр, Ягмыр
билен ер гөгәр, Әр олдур —
алкыш алар, Ерлере баран
герек.

Ажал гелер ойда ёк, Гөрмек
йылда, айда ёк, Хич бир
затдан пейда ёк, Био нуры-
иман герек.

Магтымгулы, сөзлеен, Ниче
махфы гизлеен,
Бир магны пәхим әйлеен,
Акыллы яран герек.

АЙЫҢ ЯГШЫСЫН

Иигрими төрт сагат он ики айда, Ремезан
диерлер айың ягшысын, Пена дөвранында,
ериң йүзүнде, Шамы-шериф дийрлер
жайың ягшысын.

Я, ярадан кадыр, гудратың кәндир, Ол
гудрат ишлере акыл хайрандыр, Пикир
етмез, я реб, ничик пынхандыр, Зулмат
ичре гойдуң сувуң ягшысын,

Гара гуш ярашмаз бейик багларда, Гүл
үстүнде билбил сайрар чагларда, Ериң
аркасында, генчли дагларда, Аждарха
эеләр завың ягшысын.

Үйнүң етсе, арзың айтсаң сүбхана, Акыл
хайран болар дәли-дивана, Йүрекде дерт
болуп дегер хем жана, Шагал ярып гидер
авуң ягшысын.

Бшк мени яндырды, жаным кеселдир,
Дерт башдан ашадыр, ишим осалдыр, Бу
гадымдан болуп гелен меселдир, Кирпи
ярып гидер гавун ягшысын,

Мунус болар дилин билсе.ң вагшының,
Хакын нәхак эйлемегин гоншының,
Аклың болса, абырайлы кишиниң, Яманын
өртүбән, ййың ягшысын!

Магтымгулы, бу дестуры-замана, Ягшыны
йыгладып, жошар ямана, Гардашлары
Юсуп дейин жанана, Рова гөрмедилер
жайың ягшысын.

АТЧА БОЛМАЗ

Харың иши хардыр, достлар
Мүң магтасаң, атча болмаз.
Бедасыла эмел етсе, Билиң,
асылзадча болмаз.

Паны дүңйәге ынанмаң,
Алтын-күмүше гуванмаң,
Гиевлере көңүл бермәң, — Бир
доган зүрятча болмаз.

Көп ёлларны гөрсе гөзүң, Хер
магныйан билсең өзүң, Бир
надаиа айдан сөзүң, Өсүп
гиден бадча болмаз.

Башын ясыга етенде, Сабыр,
карап болмаз сенде, Гүйжүн-
куватың гиденде, Огул-гызың
ятча болмаз.

Магтымгулы ажап чаглар,
Кимсе гүлер, кимсе аглар,
Дүрли миве берен баглар,
Совулар, женнетче болмаз.

НАЗАР ЭЙЛЕ

Тен капасна гирифтар, гел, жана нязар эйле, Бак, көңүл гөзгүсине, жанана назар эйле, ЫБрат гөзүни ачып, жахана назар эйле, Ики камы тутмагын, бир яна назар эйле, Хич кимге бака бермез, дөврана назар эйле, Дөвранына даянган ынсана назар эйле, Бу гонуп-гөчүп барган кервана назар эйле!

Бу дөвран ичре көңүл гушлары эйлэр перваз, Гөйэ мургы сеҳрдир, шеб сухан эйлэр агаз, Баг ичре билбил олуп, оқыр нагма хезар саз, Худая тоба эйләп, дергахыңа дөндүм баз, Өмүр аз, дөвран дераз, не роза бар, не намаз, Оян хабы-гафлатдан, хашра мензэр паслы-яз,¹ Алымлар тесбих оқыр, хер яна назар эйле!

Өлмөс мен дийп дүшмесин, көңлүн бу гүман ичре^ Өмре ёкдур ыгтыбар, өтегчи заман ичре, Ажал гоймуш ок-кезин, киришге кеман ичре, Бендәге не армандыр, жан берсе иман ичре, Сөзлө, сөзүң яйылсын бу ягшы-яман ичре, Аз өмре агыр ишлер гуруп сен жахан ичре, Мукум ишини тутан мыхмана назар эйле!

Вах, не хошдур ашыга хылват яра улашмак/ Хал-ахвалың сорашып, гол боюна салышмак, Магшарың нешри яңлыг тен, жан кимин булушмак/ Бир-бирге дердин дөкүп, сергүзештин кылышмак, Тов берилген риште дей чырмашыбан-чолашмак, Ч. Достлар не мушгил ишдир, говушып, айрылышмай,⁷ Высала магрур олма, хижрана назар эйле!

Магтымгулы, сөзлемей гоймаз дурмага дердин, Яланчыда айланып,² алтмыш яна эл гердин, Паныны бакы билдин; елдин-өсдун, йувурдин, Достуңа ыза бердин, душмана йүз өвүрдину Азыз жанын пида кыл, саясында бир мердин,¹ Отуз дөрт яша гелдин, бу жаҳанда не гөрдүң, «Куръана» гулак гоюп, пермана назар вйле!

* «Гыша мензэр паслы-яз» диен нусга-да бар,

² «Яланчыда яйлайып» дийип хемгеләп,

⁸ «Билдин. ки бивепадыр, бахасы ёк йу дардуц» диен нусга-ДЭ бяр.

ИРНИП ДУРУПДЫР

Гйфлат яссыгында гоюпдыр башы, Гапыл адам мунча ирнп дурупдыр^
Тен капасы ичре вагшы жан гушы, Хер дем перваз

эйлөп, урнуп дурупдыр[^]

Өмрүң өтди-гитди кылмадың перва, Мензилиң месжит
кыл, дүшегиң боря,¹ Кылганың күфүрдир, этгениң
ыря,¹ Анда каза яйы гурлуп дурупдыр.

Ягшылардан бир несихат алавер, Гитди кервен, еке
галдың, елевер, Адам оглы, зынхар, хэзир болавер,
Небси-шейтан саңа сүрнүп дурупдыр.

Элван тагам ийип, ал-яшыл гейип, Парахат ятыр сен,
горкыңы гоюп, Ажал шири арлап, пенжесин яйып,
Башың ужун алып, гернип дурупдыр.¹

Оян, Магтымгулы, гафлатда ятма, Мала магрур олуп,
мэхнете батма, Өтер дүңйэ үчин өзүңи сатма, Бу
ногсаның дүйби гөрнүп дурупдыр².

¹ «Гүзерин көпрүдир, өтгенин деря» варианты хем бар,

⁸ «Магтымгулы, эрмиш, бу дүңйэ паны,

Паныны гой, ахырет дийп бер жаны,

Өмрүң берип, сагын алма дүңйэни,

Бу дүңйэниң дүйби гөрнүп дурупдыр» диен бент хем **бар**.

ШАЛЫК БИЛЬ

Ден болар дийп саймагыл, ишин бет эфъаллык биле, Хич каПан ден болмагай эшек бедев шалык биле, Гардаш олма хыз-харамы, питне-рысвалык биле, Башыңны говгая салма малы-дүнийәлик биле, Тур, сәхер ят әйле хакны, йыгла тенхалык биле.

Барды Туруң дагына, хак бирле болды ол Келим, Өтди аңлар, галды дүнийә, гечди эйямул-кадым, Ятса ер болды дүшек, өртүнжеси парча килим, Бакды гоюнун Шуайбның еди йыл Муса-келим,* Чөлде гезди дайыма раз айдышып халык биле;

Эй, аты йүврүк йигит, өзи гочак, гүлгүн каба, Мунда жебр этген киши, ол гүнде болгай русыя, Хер киши зор әйлейип, алса бу гүн, бергей саба, Ол велилер сервери Солтан Вейис дек өвлүйә8 Дүшеги, өртүнжеси болды гара халык биле.

Якуп оглы ол Юсуппың кәкилинден тутдулар, Урдулар, аглатдылар «Гурт ийди» дийип сатдылар. Ниче йыл Эйюп пыгамбер тенни гурт ийп ятдылар, Эл-аягын баглайып, Юнусны деря атдылар, Ниче вагт тагат чекип, «Хув!» дийди бир балык биле^

Сен ничик, Магтымгулы, яманлыгын унутмадың, Гәхи-гәхи залым олдуң, гөргениннен гайтмадың, Гәхи-гәхи соны болдун, хич харамдан датмадың, Билмедим, сен кайсы болдун, белли бир иш тутмадың8 Не сыпахылык биле болдун, не моллалык биле^

* «Не айыпдыр, ие яата, бакды гоюн Муса-Келим» нувгавы Хеи бар.

ГЕЗЕМЕК БИЛЕН

Етмиш яшлы гардаш, гирмегил яя, Окуң ёла
дүшмез геземек билен,¹ Гуванма кесекден
гурлан биная, Кесек бина тутмаз дүземек
билен.

Адамзатдан чыкар адамлык ысы, Галп
адамың басым билинер миси, Мұымүне азар
бийр адамың писи, Дөнүп, дагва тутар дуз-
эмек билен.

Узак ёла бидөвлети баш этме, Алланың
эмринден көңлүң даш этме, Акмага ич берип,
сырың паш этме, Галбирде сув дурмаз
гөземек билен^

Дост тутма көп яшлы адам көсесин, Барын ёк
дйр, бош гөркезер кисесин, Бирибар бош
этсе аклың кәсесин, Не пейда дашындан
беземек билен.

Оввал, Магтымгулы, өзүң дүзетгил, Өзүңни
сен өзгелере гөз этгил,² Аз нйгил, аз ятгыл,
сөзүң аз этгил, Не бар манысыз сөз узамак
билен,

, * «Окуң даллы дешмез геземек билен» диен нусгасы **хем бар**.^{1*}
«Халк дунье дйр, сен кыямат гөз этгил» диен **нусга-да бар**,

ГИТМЕЗМИШ

Иллер, хей, Межнун дагының,
Серинден думан гитмезмиш;
Мүңкүре билин багланың,¹
Көңлүнден гүман гитмезмиш,

Гойна гардаш болмаз гуртдан,
Дилег этме хер намартдан, Тә
өлинчә гоч йигитден [Мызрак, тир-
кеман гитмезминъ

Гапыл адам оглы билмез, Өлумини
яда салмаз, Малың-мүлкүң ыссыг
кылмаэ» Янынаан иман гитмезмиш,

Замана якын геленде,
Ери, гөги сув аланда, Алладан гайры
өленде, Он секиз мекан гитмезмиш;

Ер билен гекден кувватлы, Шол
Эзрайылдан хайбатлы, Бәш
кишиниң харыш атлы, ©нунден
йылан гитмезмишр

Ашыклар терки-жан этсте, Гөзде
яшын рован этсин, Гоч йигитлер
ыхсан этсин, Ыхсаны рейган
гитмезмиш.

Магтымгулы, галган дерде, Ишин
душмесин намарда, Кыямат гуни
жомарда
Довзахдан зыян етмезмаш.

* «Муңкүре билин бермегин» лиен ветир хем бар/

ДАШЫ СЫНДЫРАР

Ыкбалың оянса, дөвлет яр болса, Дага азы
урсаң, дашы сындырар;
Тәлейиң терс гелсе, багтың шор болса,
«Палуда» диен аш диши сындырар,

Ажалыңдан горкуп гирсең уммана, Горкудан
не пейда гидежек жана, Өмрүң ахыр болуп,
долса пеймана, Хашхашың саманы башы
сындырар^

Бар сөзүне гулак гойгул билениң, Ахыры хич
ере етмез яланың, Өмүр салы артар алкыш
аланың, Гаргыш галындырмаз, яшы
сындырар.;

Акылың сөзүне көңүл сөйүнер, Акмагың
ишине зехин кәйинер, Муханнес гиң ерде
акыл сайынар, Дар ерде акылы-хушы
сындырар.

'Магтымгулы, чөлде гезен нашыны, Билик
сорма, көп сүрди дийп яшынБГ, Дар
межлисте долы берсең кәшини, Ашын ие
билмез, кәши сындырар.

ӨЛМЕСДЕН БУРУН

Саглыгың гадрыны билгил, хаста болмасдан бурун,
Хасталык шүкрүни кылгыл, тәки өлмесден бурун, Дүз ериң
гадрыны билгил, деря долмасдан бурун, Гәмиде хүшгәр
отургыл, гирдаба гелмесден бурун, Яшлыгың гадрыны
билгил^{XXI}, тә улалмасдан бурун<

Улалдың — көңлүңдедир ялган жаханың сөйгүси,
Гөзлериң гөзел гөрүп, сени гүнәхе гойгусы.
Диллериң гыбат кесип, лап-ялан сөзлер айгысы, Хатырың
йүз-мүң перишан, кетхудалык гайгысы, Не ажап хош хал
идиң, өзүңни билмесден бүрун.

Ярадан ядындадыр, башын ёвуз халда экен, Өтсе йүз йыл,
яда дүшмез, белли хош халда экен, Өмрүңни бихуда тутма,
пурсатың элде экен Дегсе бир бады-хазан солдыр сени
гүлде экен, Гүлни ядындаң чыкарма, тәки солмасдан бурун,

Аклы-хушуңга етишдиң, әйледин сейраны сен, Истәр идии
жемг әдем, бу күлли Эйраны сен, Иймедиң бир дем парахат
таңры берген наны Сен, Хей, хабарын бармыдыр, бу
жаханың мыхманы рен, Азыгын тайяры кыл, кервен
чекилмесден бурун.

Галмамыш бу көне дүңйә Рүстем иле Залына, Гарра болма
ики гүнлүк ийгу-ичгу, малына, Хакыкат арыфны гөр,
атласны берди шалыңа, Тур сәхер, Магтымгулы, йыгла бу
гүн өз халыңа_м Танла ол магшар гүни дерләп .уялмасдан
бурун!

* «Пелле-пелле еүре билен күрв чыкар» даеа еетир хем бар.

КҮРС ЧЫКАР

Хакыкатда ёла гирен дөрвүшлер, Пелле-пелле
сидре биле курс чыкар.¹ Башчысыз, пәхимсиз ёла
гиренлер — ■ Елун шейтан урар, ёлы терс чыкар.

Арвах бар хем жын бар, пелең бар, гурт бар,
Гайгы бар, гусса бар, ёл дашдыр, дерт бар, Ушбу
ёла гирсең, ничеме шерт бар, Шертсиз ёла гирсең,
гаршы барс чыкар.

Ысрафыл сур чалса, ер, гөк эгиле, Шейтан сар-
сар урса, даглар дагылса, Дежжал дунья инсе,
гошун йыгылеа, Ызы Хиндде болар, өңи Карс
чыкар.

Чилтен, абдал гидер, гайып галандар, Догагөй хич
галмаз, бошанар бендер, Кап дагының гәдигинде
Исгендер, Дөв ёлуна гойдурдыгы горс чыкар.

Магтымгулы айдар, бир зат билмезем, Ишлер
бардыр, ухдесинден гелмезем, Эй, яранлар, бу
нәдендир, билмезем, Хызыр дийип эл урдугым,
хырс чыкар.

ЖЕМ БОЛУП

Чалындыкча, жахан чырчыгы артар, Качан көңүл карар тапар жем болуп?! Ахырет ишиң гөр, мундан баш гутар, Дүнийэни ким тутды? — Өтөр гүм болуп.

Дырнак билен даглар дилен Бенижан, Сува, эле хекми гечен Сүлейман, Каны ол Исгендер, Рүстем пеливан, Сен дүнийэни тутажак сен ким болуп?

Бу нурбатсыз дөвранындан — дат гүнүн, Эгленжи ёк, бөкденжи ёк — бат гүнүн, Огланлыкда, йигитликде — шат гүнүн, Гаррылыкда гайдып басар гам болуп.

Маглум ишдир — гайдажакдыр геленлер, Барар ерин ишин гердя биленлер, Гайгысыз гезенлер, гапыл боланлар, Ва-хасрат-а, бош гитдилер кем болуп.

Тапа билсен хакыкатын мердини, Чешмиие тотуя кылгыл гердини, Гулзум дей гунэхин териң-дердини, Чын тоба гурудар аңа эм болуя,

Оввал өзүн ыхласыңны дүзлегин, Хер көшеден няз окуп гезлегин, Билдигиңче, мыдам ягшы сөзлегин, Ягшы сөз тапмасаң, отур сем болуп!

Магтымгулы, алла адын зикр эйле, Ямана сабыр эйле, ягша шукр эйле, Герүстаны гөр-де, отур, пикр эйле, Мен-мен диен эрлер ятыр гум болуп!

ЕТМЕЙИН ГАЛМАЗ

Ыхлас биле бир кэмиле гол берген, Етер бир мензиле, етмейин галмаз, Деря ичре йүзген, чөллерде йөрген, Дем хасабын түкел этмейин галмаз,

Чүнки гелдиң бу яланчы жахана,

Аягың гарамай, бақтың асмана, Пелек базарында
ийдигиң нана, Адам оглы өмрүн сатмайын галмаз.

Хемрахым ёк, барып сырым ачарга,
Дердим тогташарга, одум өчирге, Дүнийә бир
мензилдир гелип-гечерге, Бу мензиле гелген,
гитмейин галмаз,

Пелек томашакәр асмана чыкып,
Адамзат мал үчин йурегин якып, Дүнийә
аждархасы дем биле чекип, Жүмле-жандар тохмун
ювтмайын галмаз,

Магтымгулы, бу дунйәниң дөвлетин, Гелен гөрер-
чекер өлүм мәхнетин, Мыдам йөрүдерлер ажал
шербетин, Бу шербетден хич ким датмайын
галмаз/

ЭНЕДЕ БИЗНИ

Бир ышыклы сув эйләп, овал атада бизни, Сурат эйләп жан бердиң соңра энеде бизни, Хошвагт эйләп гездирдиң дарел-пенада бизни, Хер ише майыл этдин нефси-ховада бизни, Ким билер ки, нейләр сен, дарел-бакада бизни?

Гэх дүнийә талап эйләп, хем ёртар мен, елер мен, Гэх йыглап өз халыма, гэх шох олуп, гүлер мен, Мен бир эжиз бенде мен, саңа арзым кылар мен, Худай-а, кылма рысва, кереминден тиләр мен, Бу дүнийәйи-кыямат гойма, уяда бизни.

Асы болуп йүвир сен, көп гүле-гүле бу дем, Азап чекип ятар сен ериң астында би дем, йыглайып еке галсаң, ким саңа ола хемдем? Ер саңа айдар муны: «Эшит, эй, гапыл адам!» Гоймазлар хош гезмәге ялан дүнийәде бизни.

Тутсалар гыл көпруде, дурмаса анда дабан, Соралан вагт хайр-у шер, ессирлена хасабан, Мүъмүне хош вагдадыр весаккахүм шерабан, Дийсе ол вагт кәпирлер: я, лейтени турабан, Я, реб, ол гүн лутф эйләп, атмагын ода бизни!

Хакыкатың ёлуны рехберсиз гезмек олмаз, Жемал истеген ашык гөрмеен гызмак олмаз, Ашыклығың беласын чекмеен сызмак олмаз, Высала доймак олмаз, хижрана дөзмек олмаз, Өртеме ышк одуна мундан зыяда бизни!

Гел, көңүл, сабыр эйлегил, мунчаклы ода дүшме^a Аз билип, көп сөзлейип, гам чешмесини ишме^{xxii}. Битап олуп декер мен, гөзяшым чешме-чешме, Ягшы-яман ишимдиң хич бирине гарышма, Гүнәхим гүзешт эйләп, етир мырада бизни!

^{xxii} «Ичме.» манысында,

- Кәбир голязмада:
«Дүнийәде мүн. танап багларын болва,
Ат-яраг әебабы-шайларын болва,
Арча-арча толуг малларыа болаа,
Паяны ёк, ташлаи-ташлап гидер вен» дпен бен® хем бар.

Магтымгулы, бипова, бичәре-андалыбы, Бир парча
гам дөвраны, болмуш аның несиби, Йыгылса, кылмаз
чәре, аңа дехриң тебиби, Хер межлисде сөхбетде шат
эйләң биз гарыбы, Эй, яранлар, ят әдиң хайр-у догада
бизни!

БАКА-БАКА ГИДЕР СЕН

Паныдан бакыя гөче-гөче болса, Телмурыбан,
бака-бака гидер сен, Ажал жамын сунуп, ич-хә ич
болса, Жан ажыгын чеке-чеке гидер сен.

Огланларың дураң зар-у гирияна, Эгсиклер сач
ййып, дүшер лерзана, Малың тексим болуп гирер
талана, Элиң ювуп, чыка-чыка гидер сен.

Мал учин, ынжыдып гардаш-доганың, Аз билдин
тылладан сатып, сованың, Пайлашарлар халал-
харам йыганың, Сен азабың чеке-чеке гидер сен.

Бу дунйәден барсаң, ол дунйә, гардаш, Нәлер
гөрөжекдир бу шум гара баш, Хайыр газан мунда
— яныңа ёлдаш, Егса габра еке-еке гидер сен.

Адам оглы яда салса асылың, Каза. гоймуш ажал
атлы масылың, Аклың болса ахыретин хасылың
Бу дунйәде эке-эке гидер сен.

Жаханда гөркезер гудрат ишлери, Ганатың
куваты галдыр гушлары, йигитлигиң зоры
сындыр дашлары, Кырдан ашдың, чөке-чөке
гидер сен,

Магтымгулы, дүшдүн ышкын гүзерне, Ким бар
сөзлешерге барып назарна, Хич ровач тапмадың
сөзүң базарна, Хырыдарсыз, дөке-дөке гидер сен’.

КӨҢҮЛ ЯТМАЗ хич

Алла яды билен тирик болан дил, Гөз юмулмак билен көңүл ятмаз хич, Көңүл бостанында иман тәзе гүл Бир ачылса дураp, солуп йитмез хич.

Бар ныгматдан егдир саглык мазасы, Бар гуллуқдан никдир хақың рызасы, Эгер догры гелсе ажал казасы, Мүң ялбармак билен көңүл гүйтмез хич. йигитлер, сөзүме бир гулак асың, Яланчыдан достлук тамасын кесин, Кайсы яңа көпдүр ышқың хөвесин, Ятсаң-турсаң хыялыңдан гитмез хич, Адам оглы, дүнийә гелдиң гитмәге, Гөрдүр сенин барар ериң ятмага, Жәхт эдер сен чалнып жахан тутмага, Бу ишлере, мегер, аклың өтмез хич.

Эй, жахан мүлкүнде гезен серфераз, Бир бенде мен, көп сөзлейип билмен, аз, Дүнийә базарында пелек — хумарбаз, Хич сөй биле ынсан оны утмаз хич.

Аш, сув билен герче тапар тен маза, Ширин сөздүр жан гулагна гең маза, Жан өйүнден хош несихат аңмаза, Гара даша деген сув дек өтмез хич^

Магтымгулы, йигитлик бир яз гөрнер, Жаны сага мыдам сөхбет-саз гөрнер, Ягшы гүнлер көп хем болса, аз гөрнер, Яман гүнлер аз хем болса, өтмез хич.

КӘР БИЛЕ

Гапыл адам, гар агзында ятып сен', Өтди
өмрүң ушак-дүшөк кәр биле.
Дүниә мардыр, ястаныбан ятып сен,
Бнжалармы биле ятан мар биле?!

Иман газан, ынсабыңны ювтагыл, Гөре-гөре,
өзүң ода атмагыл, Мунда бидар гечевеργил,
ятмагыл, Мунча дөзүп ятажаксың гөр биле.

Хер ян гитсең барар ериң гөр болар, Хайыр
газан, ятан ериң нур болар, Ягшы болсаң,
жайың женнет-хүйр болар, Яман болсаң,
көйдүрерлер нар биле!

Гөзүң юмдуң, сенден айрылар малың,
Өленсоң тириклер не билер халың, Ягшы-
яман, хер не эден агмалың, Гаршың алып
дурар мыдам бар биле.

Аслы кәфир мусулмана гатышмав, Чын
мусулман харам ише тутушмаз, Мензил
кесмез, хич бир яна етишмез, Башчы тутуп,
ёла гирен көр биле.

Өмрүңе алданма, өтгенне янма, Малыңа
гуванма, мүлке даянма, Мунда бет ишлеме,
анда уянма, Хасап гүни хайрың алып бар
биле!

Магтымгулы, догры сөзе тен бергил, Совап
мундан өтмез, тапсаң, нан бергил, Көңлүң
тапан дост ёлунда жан бергил, Ишин недир
сени диймез яр биле!

«Гапыл адам, гар астындз ятмп йев» яиен варианты хем бар.

КӨЙМЭН ЙИГИДЕ

Улаланда иш хош гелмез,
Яшлыкда көймэн йигиде.
Дөвлет гелсе, өзүн билмез,
Догалы дойман йигиде.

Ямана өвүт хебесдир, Ягшы эре
бир сөз бесдир, Иөришини ялңыш
басдыр, Яңы дон геймэн йигиде.

Жүпбе, жөвшен, зырых-совут,
Кесерли гылыч, арап ат, Сөвеш
гүни гидер уят Гайраты болман
йигиде.

Чопан адам чока болмаз, Ала
гарга ока гелмез, Көп йыгылса,
терхос алмаз, Аңырсы болман
йигиде.

Гуллук етиргил жаныңдан, Аяма
парча наныңдан, Ганлы болса, геч
ганыңдан, Бир гарып мыхман
йигиде!

Дүнийәде хич ким галмандыр, Мал
жана ёлдаш болмандыр, Гөйә бу
дүнийә гелмәндир Бир зүрят
галман йигиде.

Алтын-күмүш мис гөрүнер, Дула
гырнак түйс гөрүнер, Пери хатын
пис гөрүнер Бир хулкы сөймэн
йигиде.

Мал дөнер чыян-чирмеге, Дурап
эт-ганың сормага, Малыңдан
зекат бермәге, Гөзлери гыйман
йигиде.

Магтымгулы, ёлдан чыкмаз,
Ямана ягшы сөз якмаз, Мүн сөз
айтсаң, бири ёкмаз Таңрысы
гуйман йигиде.

ӘДЕЖЕК СЕН

Адам оглы, өзүң билмей, Гедем-гедем әдежек сен; Эйәнің эмрини кылмай, Өз көңлүңи гүйдежек сен.

Истәр сен, әлемни гапсаң, Карун болуп генже депсең, Халал, харам, хер не тапсаң Гезүң юмуп, ювдажак сен.

Надан олдуң', билгил бары, Унутдын первердигәри, Көңле гелен хер не кәри Сангы этмей әдежек сен.

Аслың недир, этгил назар, Тутан ишинден кыл хезер, Ажал саңа этсе гүзер, Хабарың бер, нәдежек сен?

Дүнийәни гызгын тутмагыл, Ишиң гер, бикәр ятмагыл, Магтымгулы, унутмагыл, Ёидежек сен, гидежек еен!

* «Недев олдуң» диев яу«га хем бар,

ЖОШ ГЕЛСЕ

Дүңйәде ниче иш бардыр, ямаңдыр Бири
олдур, ерсиз гахры жош гелсе, Ашыга хер
гүни ахырзамандыр Ярдан ырак дүшүп, ара
даш гелсе.

Достуңы эглеме, непден галмасын,
Душманың саклама, сырың билмесин, Ачда
алгың, беге бергиң болмасын, Иш
мүшгилдир, аңламаза душ гелсе.

Земин сени хәли-хәли ютармы, Акыл мунда
бейле бигам ятармы, Хич бир масгаралык
мундан өтерми, Гиден гуры гитсе, гелен
бош гелсе.

Он гат өйүң болса демир галадан, Ажал
тапар эмир болса алладан, Хакыкат эр йүз
дөндөрмез беладан Хак рызасы билен баша
даш гелсе.

Ашык мен дийп, лап урарлар яландан,
Беллисини айдар сорсаң биленден, Ил
гөзүңче йүз йыл тагат кыландан, Ягшыдыр
бир сәхер гөзден яш гелсе^

Байлар баглап сахаватың гапысын,
Көпелдер тамугың мөйүн-апысын, Гөрүң бу
эйямың пирин, сопусын, Даннамайын,
тыкар отыр аш гелсе.'

Магтымгулы, сөйле аклың етинчә,
Ахыретин газан бикәр ятынча, Тамугдадыр
тә дүңйәден өтинчә, Яман хатын ягшы әре
душ гелсе.

ДИШ ГИТМЕК

Тагам леззетин билмез,
Даханындан диш гитмек,
Аңырсызы аздырар
Гөтин дөвлөт— баш гитмек.

Шейтан ёлун бек эйлэр, Гара
йүзүн ак эйлэр, Иүз мүң гүнә ёк
эйлэр, Сәхер гөзден яш гитмек.

Пелтесиз яг чырага
Ышык салмаз гырага, Илин
салар аяга, 'Аяк галып, баш
гитмею

Ниче писе зар болуп, Ятсан ег
бимар болуп, Хошдур ягша яр
болуп, Бир ямандан даш
гитмек<

Улашмаганлар гама, Шукр
этмезлер бу деме, Абырайдыр
адама, Ягшы гелип, хош гитмек.

Яман дил — ёл йитирер, Ягшы
— рахмет гетирер, Эре сангы
артдырар
Кыркдан ашып, яш гитмек;

Пырзгы, дүнийә дүйшдүр, Дүйш
гөрсен, дүйби хичдир, Жаханда
яман ишдир Гуры гелип, бош
гитмек.

ХИЖРАН КАЙСЫ, БИЛМЕДИМ

Пелек маңа гам бадасын берели, Высал кайсы, хижран кайсы, билмедим; Хак ишине тен бермишем, гөрели, Арзув кайсы, арман кайсы, билмедим.

Бенде болсаң, гөзле хақың рызасын, Жебир эйлесе, чекевергил жезасын, Ажал атар бир гүн тири-казасын, Кириш кайсы, кеман кайсы, билмедим,

Бир суратам, бакман, бу гүн ©зүме, Арыф болсаң, гулак гойгул сөзүме, Дүнийә дуйби ёк гөрүнер гөзүме, Дөвүр кайсы, дөвран кайсы, билмедим;

Аз өмрүми көп сөвдая сатып мен, Өзүм билмей, ол деряя атып мен.
Не уммандыр, не талабдыр, батып мен, Земин кайсы, заман кайсы, билмедим.

Хер ким гирсе ол талаба, уммана, Башын алып чыка билмез бир яна, Гадам гойдум ол сәхрая-мейдана,

* Жан кайсыдыр, жахан кайсы, билмедим.

Мен дүнийәни асмандакы рең билдим, Ыссы-ыссы асылышдым, соң билдим, Имди аның барын-ёгун дең билдим, Суд кайсыдыр, зыяв кайсы, билмедим.

Магтымгулы, ёлун өңи, арды бар, Чекер йүкүн, хер кишинин мерди бар, Йүрегимде пынхан ышкың дерди бар, Дерг кайсыдыр.дерман кайсы, билмедимң

ДӨНДИ ДӨВҮР ЯМАНА

©й, агалар, аглар мен, гелди, гечди замана, Ягшы гадры билинмей, дөнди дөвүр ямана, Яман алды жаханы, дөнмез тили имана, Көп пакырлар аглашып, гелер андан амана, Истәри бар аз вагтдан дерхем бола замана.

Не сапалы гүнмүшдик, ден-душ биле баш гошман, Башың гара билмедин, не дост билдин, не душман, Эй, яранлар, суд этмез имди этсең муң пушман, Дүнийәсине долашман, огул-гыза булашман, Не хөзирли гүнмүшдик болуп гитсек дивана.

Дүшмегин хам хыяла —дүнийә гелен өлмезлер, Гелен гечер дүнийәден, бири аман галмазлар, Жанлар чекип чагырсаң, догры ёла гелмезлер, Хер не болса ювтарлар, халал, харам билмезлер, Дийрлерз Хакдыр Мухаммет, уюпдырмыз «Куръанаб»,

Дөвран, ничик дөвран сен, гарып аглар, ил дынмаз, Зулмы артар залымын, хич көңлүне рехм инмез, Жаханы якды гитди, яманың оды сөнмез, Бир Мухаммет хатырна ер ярылмаз, гөк инмез, Дарх гуванар бу ише, болмаз ахырзамана.

Гапыл галдым, яранлар, өз-өзүмден риштим ёк, Хакдан гайры хич ерде пенахым ёк, пуштум ёк, Пикир бахрына гирдим, елкеним ёк, киштим ёк, Магтымгулы, мен мундан чыкар яңлыг дештим ёк, ©лим берсем, тутан ёк, дүшдүм дүйпсүз уммана.|

ПӘЛИ БЕНДӘНИҢ

Эй, яранлар, харам ише улашмаз, Эгер
дүруст болса пәли бендәниң, Харама
улашмаз, писе булашмаз, Хака догры болса
ёлы бендәниң.

Тәзе өмрүң солар ажал бадындан, Ахыр
ногсан гелер дүниә, судундан, Бойны азат
бола тамуг одундан, Хакы ят эйлесе тили
бендәниң.

Габрыңа салмазлар дүниә малындан, Йүзи
гара, жовап гелмез тилинден, Кыямат гүн
шикве эдер элинден, Зекатсыз йыгылан
малы бендәниң,

Небс хыялда, көңүл дүниә күйүнде, Ел
ыракдыр, йук агырдыр боюнда, Аягы
талапда, эли оюнда, Ажал агзындадыр били
бендәниң;

Магтымгулы, хер ким ишин сап этмез,
Маглумдыр ки, ахыретден хова этмез,
Ажыз тени отлы гүрзә тап этмез, Я, реб,
ничик болгай халы Сендәниң,

КӨҢҮЛ

Билмезем хич, кайсы дердиң мүбтеласыдыр көңүл, Я, реб,
ол бир бивепаның чох хөвәсидир көңүл.

Ышк дерядыр, дүйби ёк, хижран бир отдур, өчме ёк, Ышка
мейл этген бу отларга янасыдыр, көңүл.

Билмеен атмыш өзүн ышк одуга первана дек, Имди билмез
чәресин ким, не кыласыдыр көңүл.

Исаның деми мухал, Лукман о ерде гүң-у лал,
Я, реб, бу дердиң бу мухал иш довасыдыр, көңүл,

Герче ышкың дердидир диванайы жан апаты, 'Ашна әхли
бу гамны дайым аясыдыр, көңүл.;

Ниче мәхрем биновалар тапдылар андан нова, Маныг әден
андан мени багтым сыясыдыр, көңүл.

Йыглайып, Магтымгулы, дергаха арзың әдевер, Не үчин
көп йыглаган бир гүн гүлесидир, көңүл,

КӨЗ БИЛЕ

Кимсэм бардыр, арзым яра етирсин, Ышк одуна
көйдүм гитдим көз биле.

Гелип, эли биле одум өчүрсин, Егса сөнмез баран
биле, буз биле.

Гелен гечди, гележеге юрт гойды, Ашналыгы
намарт ачды, мерт гойды. Яр сынамда даг үстүне
дерт гойды, Дерт үстүне бурч гоюпдыр дуз биле.

Магшугым тапдырмаз, тапсам, эл бермез,
Ыкбалым оярмаз, багтым хем турмаз, Иүрегим
ынжалмаз, көңүл хем дурмаз, Яр жемалын
гөрмегинчэ гөз биле.

Бир дерде душуп мен, хич кимсе билмез, Иса
анмаз, Лукман чэресин кылмаз, Гелер — турмаз,
думан башдан совулмаз, Хер заман бир дерт
эгсер мен сөз биле, Мүң ышк иле малы-дүнийэ
йыгар сен, Бир шайы чүн йүз көңүлге дегер сен,
Дүнийэ — деря, тен бир салдыр, агар сен, Качана
дең тай гидер сен дүз биле.

Бу дүнийэ малындан ким элтди бир зат, Овалы
гам, гайгы, ахыры бербат, Болажагың будур
сениң, адамзат, Ек болар сен топрак биле, тоз
биле;

Магтымгулы, не мензилдир, дурар сен, Юрт
киминдир, агыр ишлер гуарар сен, Кысмаат олса,
гарыш ере гирер сен, Несип этсе, алты аршын
бийз биле.

ДАШЛАР БИЛЕ

Көнүл айдар! халкдан галып,
Гезсем даглар, дашлар биле«
Языгымны яда салып, Иүзүм
ювсам яшлар биле.

Хер ким, гөрсем, бир пишеде,
Мениң көңлүм эндишеде, Кухы-
сер ичре көшеде Отурсам агачлар
биле.

Гарры дүңйә ал ичинде, Адамзат
хыял ичинде, Жахан галмагал
ичинде, Хер ким йүз талашлар
биле;

Алланын ышкында местлер, Душ
гелишмез зебердестлер, Көнүл
перваз урар, достлар, Дурмаз йүз
алачлар биле«

Көп көйлер биле отурдым,
Билмедим, не иш битирдим,
Гүмрах болуп, ёл йитирдим,
Отурдым бивечлер биле.

Бикәр гойма өмүр тагты,
Ояндырсақ уюмыш багты, Дога
кылып, сәхер вагты, Нальыш
кылсам гушлар биле;

Магтымгулы, тофык алсам, Бир әр
тапсам, гуллуқ кылсам, Көнүл
айдар! ёлдаш болсам, Дем чекен
дервүшлер биле.

МӘХРАП КАЙСЫ, БИЛМЕДИМ

'Абдал маңа эбед жамын суналы, Месжит кайсы,
мәхрап кайсы, билмедим;
Ол гудазда жаным эрип яналы, Абат кайсы,
харап кайсы, билмедим,

Бир табеше тап этмедим, тоз болдум, Топрак
болдум, аташ болдум, суз болдум, Дашдан
бишдим, ичден көйдүм, көз болдум, Ки нар
кайсы, кебап кайсы, билмедим.

Гүзер этдим бир мекансыз мекана, Сейран этдим
бир мейдансыз мейдана, Хайран галдым бир
жахансыз жахана, Бейит кайсы хем бап кайсы,
билмедим,

Небсе уйдум, өзүм билдим, хырс болдум,
* Акыл ишин догры сандым, терс билдим, Хер
эшядан яр сыпатын дерс алдым, Куръан кайсы,
китап кайсы, билмедим.

Магтымгулы ол меканда мекс этди,
Шейхлер турды, йигитлер дей ракс этди, Хер
эшядан яр жемалы экс этди, Аб кайсыдыр,
шерап кайсы, билмедим.

ЖОША ДҮШҮП СЕН

Гел, көңүл, гөзлегил элем-жаханы, Сөйле,
нечүн бейле жоша дүшүп сен?
Элемде сениң дек ёкмы даханлы,
Сырың дестан эйлөп, паша дүшүп сен,

Сөкселер нейләр сен сен намырада: «Сениң
кимин ёкмы? — дийип — дүнийәде Я шейле
гүйчлүми ышкың зыяда, Хеддин билмей,
аша-аша дүшүп сен!».

Гадам гойсам, сәхралара, чөллере,
Көңүл гайнар, сөз жош эдер тиллере, Иллер
саңа хайран, сен хем иллере, Я аклың
алдырып, чаша дүшүп сен.

Бака ёкдур сөхбетине, сазыңа, Ыгтыбар ёк
гыш гунуне, языңа, Сен бу дерди
явытмаздын өзүңе, Ол кубра гудаза нише
дүшүп сен?

Магтымгулы, хемме ёла баш урдун, Чохлар
билен гездиң, отурдың, турдун, Яланчыда
не хезл этдиң, не гөрдүн, Имди сен отуз
дөрт яша дүшүп сен.

УЧА БИЛМЕН, НЕЙЛЭЙИН

Көңлүм истәр, гезсем дүнийә элеме, Ганатым ёк, уча билмен, нейлэйин?!

Окыр мен, гөрер мен фөвзул келамы, Манысыны сача билмен, нейлэйин?!

Көплер анда гуввас болуп йүзерлер, Мана захыр, халкдан пынхан гезерлер, Гүл бадада гүлгүн шерап эзерлер, Гол узадып, иче билмен, нейлэйин?!

Өй дашындан шерап ысын нош кылдым, Гитди аклым, өзүм билмей, жош кылдым, Мей-мест болдум, дерсиз гапа душ болдум, Ругсат болмай, ача билмен, нейлэйин?!

Иитди ёлум, даг кайсыдыр, дүз кайсы, Анмаз көңлүм магны кайсы, сөз кайсы, Пәхм эйлемен, ёл кайсыдыр, ыз кайсы, Умыт үзүп, гача билмен, нейлэйин?!

Магтымгулы, бу дүнийәниң хамусын,
Иыгып, дүйрүп, еле бердим намысын, Пикир
дерясына аклым гәмисин Батырмышам, гече билмен,
нейлэйин?!

* «Мей мест болуп, дүр сагыра душ кәтлөвй,
Ругсат алмай иче билмен, нейлэйин» диен варианты хем бар, 19 Заказ

ЯШЫ НӘДЕНДИР?

Дурды шахыр, сенден хабар алайын, Өтен
пыгамбериң яшы нәдендир?

Хәкми Сүлейманың яшыл трвтини,
Магражың гапысы, гашы нәдендир?

Ол не кимдир юртдан гөчди — даргады, Ол
не кимдир достун елден саргады, Ол не
кимдир ышка-сәхра уграды, Семерден асасы,
пеши нәдендир?

Ол кимдир бакыда мүбтела галан,
Ол кимдир илине талаңлар салан, Кырк йыл
хижран чекип, саралып-солан, Өзүне гүрз
уран киши нәдендир?

Ол не гардыр мыдам ягар, эримез,
Ол не деря мыдам жошар йөримез, Ол не
адам, сув ичинде чүйримез, Акар гөзлериниң
яшы нәдендир?

Ол не агач алтмыш ики пудагы, Кырк секиз
кез окуң он ики сагдагы, Ол не хандыр, секиз
эрмиш отагы, Отагның ичиниң ашы
нәдендир?

Ол кимдир, бакыда бир рөвшен гөз бар,
Өңүнде магнысы төрт мүң, төрт йүз бар,
Атасы әридир, ашык бир гыз бар, Гошулмаз
хүйрлере, дашы нәдендир?

Магтымгулы айдар, ят этгил бизи, Едидир
гарасы, акдыр секизи, Бир суратда недир,
олдур докузы, Сериндәки аклы-хушы
нәдендир?

т

ГИТДИ БУ РАЯ

Малыңа, мүлкүне магрур олунма, Эй, ёк
ерден гелен гитда бу рая. Болар-болмаз ишлер

үчин улунма, Чохлар гелип, батып галмыш бу лая.

Көп гердишлер гечирмишдир бу юртлар,
Ниче сыналарда рөвшен бу дертлер, йүз
өвүрди мундан бирниче мертлер, Бирничжлер
бал дийп, батмыш белая.

Өй, акылы арыг йигит, мунда гел, Бирниче
сөзүм бар, жандан гулак сал, Нирде дервүш
гөрсең, барып, алкыш ал," Дервүшден ег хич
ким ёкдур худая!

[Тамугның дыканжы зекатсыз байдыр,
Дервүше тагн эден лагны-худайдыр/ Дервүш
ерде деря, я гөкде Айдыр, Доңуз деря нейләр,
ит үйрүп Ая,

Яланчы ери дэл, адам укладын,
Ким гулак бийр, диңләп, сөзүм хакласын,
Магтымгулы, несихат кыл, сакласын Тэзе
гелен әрлер көне сарая!

¹ «Дервүше тага эден сеги—бижайдыр» диен нусга хеи бар,

яны биләни¹

Магтымгулы диер, йигит чагтымың,
Товфыклык гөзгүси сыя багтымың,
Дтамың доганы Селим магтымың,
Гойсалар, гидерин яны биләни.

* Гошгыныд башкы бентлери
гысгалдылда<

ЖОША ЕТДИҢ

Бир гүн атаң ышк этди,
Сулбундан жоша етдиң.
Оввал сувдуң, ган болдуң,
Гандан соң ләше етдиң.

Хәкм әйледи ол худай, Докуз
сагат, докуз ай, Он ики эндам
жайба-жай, Сүнни улаша
етдиң.

Гувш берди, дахан берди,
Дахана зыбан берди, Акыл
берди, жан берди, Гөз берди,
гаша етдиң.

Яшдың, эле улашдың, йөрип;
ёла улашдың, Сөзләп тиле
улашдың, Нан ийдиң, аша
етдиң.

Единде мекдеп гөрдүң,
Окыдың, ёла гирдиң¹, Гыз
биле базы гурдуң, Тә он дөрт
яша етдиң.

Хак бердигин ийп-ичдиң,
Хер ёла бир баш гошдуң,
Махбуп биле сөйүшдиң,
Биле чолаша етдиң.

Йигрими яша гелдиң, Йигит
болуп, сен елдиң, Ат мүндүң,
гылыч алдың, Жеңе-сөвеше
етдиң.

Отузыңда еринден, Думан
гүтмез сериңден,
Йигитлигиң зорундан,
Гездиң, томаша етдиң;

* Голязмаларда «Окыдың, ёлуң билдиң» дпен
гөрнүшде гелйәр,
293

Сүрдүң, дүйнәни сүрдүң, Ахыр
вепасын гөрдүң, Кыркыңа гадам
урдуң, Кәмил сен, хуша етдиң,

Бар алмадың багыңдан, Хазан
урды тагыңдан, Элли, сакал
агыңдан, Утан, бир яша етдиң.

Алтмыша яш етирдиң, Башын
гама батырдың, Хош гүнлериң
өтүрдиң, Язың ёк, гыша етдиң.

Етмишде «Хак!» дийп галдың,
Кувватың ёк, йыкылдың,
Гожалдың, ишден галдың,
Сөйле, не пишә етдиң.

Сегсене етишсе сал,
Ничик гечер бейле хал, Өтди
гызгынлы махал, Ораксыз хоша
етдиң.

Тогсанда яңылар сөз, Гара болуп
гөрнөр боз, Говшар сүек, алар
гөз, Йүз мүң эндишә етдиң.

Магтымгулы отурдың, Өмрүң
гапыл өтүрдиң, Хак чүн не иш
битирдиң, Эгер йүз яша етдиң.

e®»

МАГНЫ БИЛМЕЗ ЯШЫНДА

Эй, яранлар, адамзат,
ЛАагны билмез яшында;
Бигам болар дүнийәден,
Төртүнде я бәшинде.

Бәшинде бегдир, билмез,
Дүнийәни гөзе алмаз, Зерре
гайгысы болмаз, Гезер оюн
дашында.

Эгер ки он яш гелер,
Огланлыктан хуш гелер,
Иймек-ичмек хош гелер,
Куй көп болар башында.

Он бәше етсе салы, Галкар
көңүл хыялы, Чалар
жахыллык ели, Жуван
гөрнер дуйшүнде.

Жуванлык оды янар,
Огланлыктан нырх дөнер,
Хер гүн бир ышка мүнөр Ол
йигрими яшында.

Гөзүн алдыр сен мала,
Уграр сен хам хыяла,
Гүйжүң гелер кемала Отуза
улашаңда.

Жахыл болан кем болар, Не
аң мерхем болар, Кыркада
акыл жем болар, Адамзадың
башында.

Яш эллиге гиденде, Болар
гарры адында, Өлум болар
ядында, Сангы эдер
ишинде.

Дүшмүшөм сөвдая дийп,
Сөвдалы говгая дийп, Гечди
өмрүм зая дийп, А.х урар
алтмышында.

Етмиште ләш какланар,
Жан жесетде сакланар,
Гайгы-хасрат чокланар,
Көсти болар ишинде.

Кувваты ёк тутанда,
Ынжалмайын ятанда, Яш
сегсене етенде, Танымаз
уграшанда.

Чыкмаз ичерден даша,
Бакмаз ковум-гардаша, Өли
дийрлер ол кишә, Яш
тогсандан ашанда.

Магтымгулы хүммети,
Галмаз гадыр-гымматы,
Пыгамберин. умматы, Хич
болар йүз яшында.

ЖАН ИЧИНДЕ

Пикир кылдым ер-гөги Биакыл
жан ичинде.
Гөрдүм, жан хем «Алла!» дийр, Эт,
синир, ган ичинде.

Гидер ёлуң билмесең, Догры ёла
гелмесең, Хақы яда салмасаң,
Галдын. арман ичинде,

Ерден чыкан небатлар, Гызыл
гүллер, гөк отлар, Гапыл адам, бу
затлар Күлли перман ичинде.

Небсин айдар: «Жош болсам,
Гөкжеклере душ болсам, Ийсем-
ичсем, хош болсам, Ятсам элван
ичинде».

Көңүл, сен бир базар сен, Хер ише
бир гызар сен, Дүйрsem дийип
гезер сен, Жүрм-у усян ичинде.

Яйылар ганат-перлер, Хуп ачылар
депдерлер, Бөлек-бөлек кепдерлер
«Хүв!» дийр харман ичинде^

Билбил айдар? «Кешигем, Бахара
гөзлешигем, Гүлзар үчин ашыгам,
Баг-у боссан ичинде»

Ашык айдар: «Иллалла!» Гарлавач
«Алхамдиллалла!» Леглек дийр:
«Кулхуалла!» Ханнан-меннан
ичинде».

ЯрКйнаҮ дийр: «Я, мөвла,
Салдың мени бу ёла, Берме, Ай,
Гүнё, еле, Сакла пынхан
ичпндё!».

Анка айдар: «Елчыям,» Хүтхүт
айдар: «Илчием, Сүлеймана
савчыям Ялан жахан ичинде».

Безгек галып хайрана, Хайран
бакып хер яна, Занбур чыкып
сейрана, Гезер дөвран ичинде¹.

Дурна айдар: «Учар мен, Багдат
сувун ичер мен, Гыш Хиндистан
гөчер мен, Ләлезаран ичинде».

Байгуш айдар: «Дердим бар,
Тесбихим бар, вирдим бар,
Вейранада юрдум бар Зары-
гирян ичинде».

Исхак айдар: «Пакыр мен,
Гуллугымга хакыр мен, Хак
ядына оқыр мен Шам-шебистан
ичинде»³.

Мусьжа дийр: «Гитер мен,
Гелдим, билдим — өтер мен, Үч
агачны чатар мен, Гузлап,
вепран ичинде».

¹ «Думмуй чыкып сейрана
Гезер мейдан ичинде» диен нусга хем бар,

³ «Исхак айдар: «Гамгынам,
Гөзде яшы немгинем, Гызыл гана зенгинем, Шол
Хорасан. ичинде» диен варианты-да бар.

Лачын айдар: «Хошумдан, Мест
болдум өз жошумдан, Галдым
таңры ишимден, Бенди зындан
ичинде».

Турач тили сенада, Өрдек тили
догада, Газ гаркылдап ховада,
Гези умман ичинде.

Гумрулар оваз билеи, Тавус иши
нэз билен, Какнус гушы саз
билен, Шол Хиндистан ичинде.

Тоты гушлар разлашып, Хак
эмрини гөзлешип, Адам тилин
сөзлешип, Гезер ынсан ичинде.

Торгай хезар эйэм дийр,
Ажайып хош эйям дийр, Довзах
оды харам дийр, Ахырзаман
ичинде.

Билмез пелегин фержин, Елдир,
тутмуш гөк бурчун, Бир
бөлежик гөгерчин, «Хүв!» дийр
харман ичинде^

Кейик айдар! «Аглар мен, Хака
сыдкым баглар мең, Балалармың
дердинден †††††† Йүрегим ган
ичинде».

Гурт айдар ки: «Үзер мен,
Нирден кылсам гүзер мен,
Рызкым арап гезер мен Нөл-
беяван ичинде».

Ат айдар: «Аслым зордур,
Мунча гымматым бардыр,

Үстүме мүнөн эрдир,
Дагларда даш ичинде».

Ябы айдар: «Мен генде,
Үстүмө мүнөн бенде,
Азабым көпдүр гүнде, Өзүм
хызмат ичинде».

Эшек айдар: «Аслым даш,
Хызмат билен багрым баш,
Саман тапсам, көңлүм хош,
Мыдам аяз ичинде».

Сыгыр айдар: «Мен
башдым, Етмез алажым-
күштүм, Гуйрук чоммалдып
гачдым, Чыбын-чиркей
ичинде».

Дүе айдар: «Отлар мен,
Отлан ерим ятлар мен,
Элмыдама ботлар мен
Сазак-селин ичинде».

Еди ер болмуш бина, Хер
зат оқыр бир сена, Отлар
хем дийр: «Реббена!»
Новруз-баран ичинде.

Көңүл айдыр гедага, Сэхер
турсам седага, Нальш
кылсам худага, Болсам иман
ичинде.

Кыямат гүн элинден, Хабар
бийрлер халыңдан, Гайтгыл
яман ёлуңдан, Гөрдүң
фуркан ичинде.

Умытлы бол Юсуп дек,
Сабырлы бол Эйюп дек, Гер
уграшсаң Якуп дек, Дерде
Кенган ичинде.

Небсим айдар: «Хошэйле,
Жамы-журга жошэйле, 300

Керемиңе душ эйле,
Таңда диван ичинде!».

Магтымгулы, өзүңе Бак,
яш гетир гөзүңе,
Айыплашман сөзүмө
Яр-у яран ичинде!

БИР-БИРИНЕ БЕЗЕНИП

Эй, яранлар, малы-дүңйә маясы, Гөрүнмекдир
бир-бирине безенип, Йигиде нәз, гыз керешме
эси, Пәливанлар мейдан гөзләр дүзенип.

Ажал гоймуш ок кезини кирише,
Билип болмаз, нәвагт жана эрише, Не
дуруп сен ага-яна йөрише, Өмрүң угур алып
гитмез узанып.

Дүңйә дашың демир дузак торлайып, Ажал
шири ыңрап ятыр гүрлейип,
Сен парахат уйкусында хорлайып, Каза
гылыч чекип дурмуш гезенип.

Уялмадың хакдан, агарды ришиң, Гыбатдан
тил дөнмез, харамдан — дишиң, Пенада
гөрөвер бакалык ишиң, Гапыл адам, галып
ятма агзанып.

Хаму кимсе гөрер хасаплы деми, Такдыры-
ажалың тапылмаз эми, Магтымгулы, галмаз
эгсиги-кеми, Хер ким бара билсе иман
газанып.

ЁЛ БИЛЕ

Гөз, кеңүл, тил, акыл-галды бу төрди, Жан
ватан арзувлап, турды ел биле. Терхосым бар,
гел, терк этме бу юрды, Ашрет сүргүн, сөхбет
гургун гүл биле.

Бир ажап мензилдир, умыдың үзме, Гөвнүни
совутма, ватан дийп гызма, Дүканың
даргытма, базарың бозма, Тен мүлкүнде
бирниче гүн гал биле.

Мыхман болдун бу дүнийәнің өйүне., Көнүл
берип гитме аның күйүне, Башың баглап,
мешгул эдер оюна, Гитсең бермез, алдап
гезер тил биле,

Мунда гул бол, бар, ол жахан сениңдир,
Элван ныгмат, тәзә бирян сениидир, Бехишт,
Быраг, хүйр-у рызван сениңдир, Асы адам,
догры гелсең ёл биле.

Пелек гоймаз, бу гездигиң сарайда, Гурт биле
кой мыдар этмез бир ойда, Дүнийә долы газна
йыгсаң не пейда, Чын мал олдур — жайна
берсең эл биле.

Гөги бүкүп, язса ериң йүзүни,
Гурт гаңрылып, гапа билмез гузыны,
Мубарызлар тута билмез езүни
Пил хем дураp багласалар гыл биле,

Магтымгулы хақ гуллуғын битирсе, Әр ол
болар — эмрин бержай гетирсе, Мөвлам өзи
диван үчин отурса, Пеше туруп, дава кылар
пил биле.

ЧАЛДЫ ГИТДИ

Бу дүнийә базыгәрдир,
Базысын чалды гитди;
Гүмрах эдип ничәни, Елдаш
дийп алды гитди.

Акыл, ликр эт хер качан,
Иүз гонан бар, йүз гөчен,
Тагты асмандан учан
Сулейман өлди гитди.

Я, мурувветли шахым,
Умыдым, кыблагәхим,
Мунча йыгнап Ыбрахым
Нәмәни алды гитди!

Жигерин даглай-даглай,
Зуннарын баглай-баглай,
Ничелер аглай-аглай,
Ничелер гүлди гитди.

Ничелер гүле дөнмүш, Гүл
янып, күле дөнмүш,
Ничелер гиле дөнмүш,
Ничелер солды гитди.

Галар сен гөрде баглы,
Белли бир юрда баглы,
Бихуда, адам оглы,
Йыгнанын, галды гитди,

Акмаклык билен өзүм,
Билмедим сөзлән сөзүм,
Магтымгулы дийр, гөзүм
Ган яша долды гитди.

ГОШГУЛАРЫҢ ЭЛИПБИЙ ТЕРТИБИ

А

Абат галсын .	. 185
Адамзат	. 258
Ай-Гүнүңиз батмага	. 141
Айрылдым 43
Айрылма 230
Айын ягшысын 261
Алан ягшыдыр Ар биле 167
Аршы аглая 254
Ата меңзэр Атамың Ш
Ат ислэрин Атча болмаз 172
Аты герек 64
Ат янында беллидир ,	. 67
Ахырзамана .	. 262
Ашык болмушам 92
? Ая дөнди ,	. 130

Б

Баглар, хей	. 8
Багрым диленим	. <
Бады — сабаны гөрсөм , Бака-бака гидер	. сен
Бармы, яранлар *
Баш болмаң .	. , , , ,
П Баш үстүне , .	. » • . . .
Башы герекдир	. , , , ,
Берме пелеге ,	. , . , ,
Бетнам олур 188
Бехем эдер .	. « • , ,
Бибат гөрүнер (. »
Бивепалардан .	. »
• Бу ерде «булмак» сөзи «тапмак» маныда , ¹	. »
¹ «Яшылыкның муфеттеним тут» диев нусгасы-да бар.	. »